

**UNİVERSİTEYÊ BİNGOLÎ
ENSTİTUYA ZUWANANÊ GANIYAN
BEŞÊ ZUWAN U EDEBİYATÊ ZAZAKÎ**

TEZÊ LİSANS A BERZ

**KLAMAN Ê ESERANÊ ZAZAKÎ Ê
MİKAIL ASLAN DE TEMA**

Abdulsamet ÇETKİN

171301104

Mışawır

Dr. Muhammed ÇETKİN

ÇEWLİG 2020

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
ZAZA DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mikail ASLAN'IN ZAZACA KLAMLARINDA
VE ESERLERİNDE TEMA

Abdulsamet ÇETKİN

171301104

Danışman

Dr. Muhammed ÇETKİN

BİNGÖL-2020

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Abdulsamet ÇETKİN tarafından hazırlanan **Klaman û Eseranê Zazaki ê Mikail Aslan De Tema** başlıklı bu çalışma, 18.09.2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Zaza Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : İmza:

Danışman : İmza:

Üye : İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 2020 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Abdulnasır SÜT
Enstitü Müdürü

TEDEYÎ

VERVATÊ	V
KILMVATÊ	VI
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KILMNUŞTÊ	IX
DESTPÊK.....	1
HEDEFÊ XEBATÎ.....	4
MIHİMİYÊ XEBATÎ	4
ÇARÇEWÊ TEZÊ	5

BEŞ A YEWIN

1.1. HEYATÊ MİKAİL ASLAN.....	6
1.1.1. Cuyayişê Mikail Aslan	6
1.1.2. Nasnameyiyê Hunermendiyê Mikail Aslan.....	7
1.1.2.1. Coğrafya û Tarix.....	8
1.1.2.2. Zuwan û Kultur.....	11
1.1.3. Albulanê Mikail Aslan'î	13
1.1.3.1. Albumê Agerayış	14
1.1.3.2. Kilitê Kou	15
1.1.3.3. Albumê Miraz	17
1.1.3.4. Albumê Zernkut.....	19
1.1.3.5. Albumê Petag.....	22
1.1.3.6. Albumê Pelguzar	24
1.1.3.7. Albumê Xoza	26
1.1.3.8. Albumê Veng ê Roye.....	28
1.1.3.9. Albumê Axpın	31
1.1.4. Eserî Mikail Aslan'î.....	33
1.1.4.1. Kıtabê Hayıg	33
1.1.4.2. Kıtabê Klam ê Çeme.....	37
1.1.4.3. Kıtabê Xayıs	38

BEŞ A DIYIN

2.1. KLAMANÊ Û KITABANÊ MİKAİL ASLAN DE TEMA.....	42
--	-----------

2.1.1. Baweriyê ‘Elewiti	43
2.1.1.1. İqrardar	43
2.1.1.2. Mijdani.....	44
2.1.1.3. Saya Sure	45
2.1.1.4. Tewt	47
2.1.1.5. Ya Xızır	48
2.1.1.6. Kıtabê Hayıg	49
2.1.1.7. Kıtabê Xayıs	50
2.1.2. Dejê Tarix	51
2.1.2.1. Agerayış	52
2.1.2.2. Besebeb.....	53
2.1.2.3. Heq Şi	54
2.1.2.4. Hirê Cani.....	55
2.1.2.5. Şiye	56
2.1.2.6. Kıtabê Hayıg	57
2.1.2.7. Kıtabê Xayıs	58
2.1.3. Heskerdışê Xoza	58
2.1.3.1. Adırê Zerê Ma.....	59
2.1.3.2. Çem Vano	60
2.1.3.3. Dara Goze	61
2.1.3.4. Rame	62
2.1.3.5. Kıtabê Hayıg	63
2.1.3.5. Kıtabê Xayıs	63
2.1.4. Problemê Şar.....	64
2.1.4.1. Miraz Beyt a 1	65
2.1.4.2. Beyta 2	66
2.1.4.3. Beyta 3-4.....	66
2.1.4.5. Serva Ma	69
2.1.4.6. Kıtabê Hayıg	70
2.1.4.7. Kıtabê Xayıs	70
2.1.5. Waştê	71
2.1.5.1. Berteng.....	71
2.1.5.2. Bımırê Esqê Mı.....	73

2.1.5.3. İntizar	74
2.1.5.4. Lea Qeraji	75
2.1.5.5. Payizê Zerya Mı.....	76
2.1.5.6. Qisaweta	77
2.1.5.7. Ref.....	78
2.1.5.8. Sakil	78
2.1.5.9. Waştiye re	80
2.1.5.10. Xatune.....	80
2.1.5.11. Yara Mı.....	81
2.1.5.12. Zerya Talane	82
2.1.5.13. Kıtabê Xayıs	83
2.1.6. Zuwan	84
2.1.6.1. Hewese Domani.....	85
2.1.6.2. Kirmanciye	86
2.1.6.3. Kıtabê Hayıg.....	87
2.1.6.4. Kıtabê Xayıs	87
VATÊ PEYÎN	88
ÇİMEYÎ	90
ÖZGEÇMİŞ.....	95

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *KLAMAN Ü ESERANÊ ZAZAKİ Ê MİKAIL ASLAN DE TEMA* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

18/09/2020

İmza
Abdulsamet ÇETKİN

VERVATÊ

Aver şiyayîşê yew şar ser tesirê hunermendan zaf bena. Şar çendek zaf qiyet bı do hunermendan xwu, hendek zi rayirê a şarı bena roşti. Muzigê Zazaki ser xebat viraşttox her hunermend û nuşttox bêşik zaf erciyayi. Ini hunermendan ra yew zi Mikail Aslano. Hunermend û nuşttox Mikail Aslan, wexto albuman xwu viraşt, zey yew arkeolog klamanê Zazaki dima cıgerayîş viraşt. Her yew album xwu ser ked a pil do. Aslan zafi ra teber de cuyayo; la ey kokê xwu, xwu virê ra nêkerdo. Miyanê hunermendan de cayê ey istisnayo. Aslan kitab zi nuştto beste zi viraşt. Pê kitab, vengê, vatê û muziganê xwu hunermendeko namdar o. Pê klaman û muzigê xwu sinasiyayîşê Zazaki ser kedê ey zafa. Tena miyanê Zazayan ra nê, Tırkiya û Awrupa de zi yeno sinasnayîş. Albumê xwu verin (Agerayîş-1999) ra heta ini rocan, pê klaman û kitabânê xwu, qêy zerguniya edebiyatê Zazaki, gureyêko zaf erciyayi kerdo. Semedê ina keda pil ri Mikail Aslan ri zaf sıpas kena.

Vejnayîşê ina xebat de semedê hetkari û dest dayîşê ri, verê verikan mişawirê tezê mı, muhterem Muhammed ÇETKİN ri zaf teşekkur kena. Qey sebr, sebat, desteg û paşt dayîşê keywanê xwu ri zaf sıpas kena

Abdulsamet ÇETKİN

BİNGÖL- 2020

KILMVATÊ

Mikail Aslan hunermendêko ‘emîrê xwu nime ra zedêr xebatê Zazaki ser dayoxo. Aslan, tena hunermendê vengê niyo. Wî, tena pê vengê xwu nê, tor vatê û muzigê xwu zi hunermendêko namdar o. Muzig û folklorê Zazayan ser zi zaf cıgerayış kerda. Pê klamanê xwu, semedê sinasiyayış û zonyayışê Zazaki ser ked a pil daya. Ina semedê ra, hunermendêko ina erciyaye ser û derheqê klamanê ey ser xebıtiyayış zaf mihimo.

Dem a dûiri ra heta ina waxtê inson sanat şuxulneya. Sanat, semedê zerê xwu teber dayış ser şuxulyena. Muzig zi zerê xwu teber dayış de yew rayir a. Muzig tena xwu ifadı kerdiş niya, yorê yew klam yan marş bena ey şarê hemın. Mektebanê Tırkiyade bê Tırkki perwerde çinêya. Ina hal zi tesirokê pil duna zuwanan binan ser. Ina tesir, likuniyê vind biyayışê zuwanan vırazena. Mekteban de Zazaki perwerde çinêya, ina ra wet pil zi qıcan xwu ri zuwan xwu musnayış ra dûir vındeni. Cuyayışê yew zuwan ser, qıse kerdişê nesl a newe zaf mihima. Nesl a newe zi eşkên pê klaman zuwan bımuse. Taye merkezê musnayışê zuwanan, pê muzig û klaman zuwan musnêni. Ina semedê ra xebata ke Zazaki ser yena vıraştış, qêy aver şiyayışê zuwan ri zaf ercayiya. Ina likuni Zazaki ser ra wedertiş de rolê klaman zi bena.

Ina tez, klamanê û eseranê Zazaki ê Mikail Aslani de tema ser yew xebata. Destpêk de hedef, mihimi û çarçıwa ina xebat çıtaya a nusiyaya. Xebat, dı beşan ra vıraziya.

Beşa yewın, Mikail Aslan kam ca ameyo dunya, bajar û cuyayışê ey, tehsilê ey çıta bı, wahar/wayir seni yew şexsiyeto, çend hebi album û kıtabê Aslan esti, ina albulan ra kamyo klam ey kamo, her yew deyir çend deqqiqe gena, vatê û muzig ey kamo, inan ra behs biya. Beşa dıyın, kıtab û albulanê Mikail Aslan ra kamyo klamê Zazaki, vatê yan muzig ey Mikail Aslano, tena ser inina vındiyena. Hevêr temayê klaman tesbit biya û bajnê zi her yew temayê klam ciya ciya nusiya.

Çêkuyê Kılıdi: Zazaki, Mikail Aslan, Tema, Klam, Muzig.

ÖZET

Mikail Aslan hayatının büyük bir kısmını Zazaca müzik üzerine yaptığı çalışmalara adanmış bir sanatçıdır. Sadece sesi ile değil, çoğunlukla yaptığı müzik ve besteleri ile de tanınan bir sanatçıdır. Araştırmacı bir kişiliğe de sahip olan Aslan, ortaya koyduğu eserlerle Zazaca müziğin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu nedendir ki, böyle değerli bir sanatçı ve eserleri üzerine tez çalışması yapmak Zazaca müzik tarihi ve edebiyatı açısından da önem arz etmektedir.

İnsanoğlu duygularını yansıtmak için tarih boyunca çeşitli yöntemler kullanmıştır. Bu yöntemlerden birisi de müziktir. Müzik sadece kendini ifade etme yöntemi olarak değil bazen de bir toplumun ortak paydası olabilmektedir. Türkiye'deki okullarda Türkçe dışındaki dillerde ana dilde eğitimin verilmemesi diğer diller üzerinde olumsuz bir etki yapmakta, bu da dillerin kaybolma tehlikesi yaşamalarına yol açmaktadır. Eğitim dilinin Türkçe dışında olmaması ailelerin küçük yaşta çocuklarına Zazaca öğretmekten kaçınmasında etkili olmaktadır. Bir dilin varlığını devam ettirebilmesinde, yeni nesillerin o dili konuşması hayati öneme sahiptir. Müziğin, sadece bir dilin tanıtılmasında değil aynı zamanda dil öğrenilmesi için de etkili yöntemlerden olduğu bilinen bir gerçekliktir. Bazı dil öğrenme merkezleri müziği, o dilin öğrenilmesi için kullanmaktadır. Bu nedenle Zazaca için yapılan her bir çalışma bu dilin yaşaması için daha bir anlamlı hale gelmiştir. Bu tehlikenin ortadan kaldırılmasında şarkıların da bir rolü olabilmektedir.

Bu tezde, Mikail Aslan'ın Zazaca eserlerindeki temalar üzerinde durulmuştur. Giriş kısmında çalışmanın hedefi, önemi ve sınırlarından bahs edilmektedir. Çalışma iki bölüm halinde oluşturulmuştur. Birinci bölümde Mikail Aslan'ın doğduğu şehri, hayatı ve müziğine olan etkisi, eğitimi, nasıl bir kişiliğe sahip olduğu, kaç tane albüm ve kitab çıkardığı, şarkıların süresi, söz ve müziklerinin kime ait olduğu anlatılmıştır. İkinci bölümde Aslan'ın kitapları ile albümlerinde sadece sözü veya müziği kendisine ait olan Zazaca şarkıların temaları üzerinde durulmuştur. Önce şarkıların temaları tespit edilmiş, daha sonra da şarkılar ayrı ayrı tema başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zazaca, Mikail Aslan, Tema, Şarkı, Müzik.

ABSTRACT

Mikail Aslan is an artist who devoted most of his life to his work on Zaza music. He is known not only for his voice, but also for his music and compositions. Aslan, who also has a researcher personality, has made significant contributions to the development of Zaza music with the works he produced.

For this reason, it is also important for Zaza music history and literature to do a thesis on such a valuable artist and his works. Throughout history, human beings have used various methods to reflect their emotions. One of these methods is music. Music can be a common denominator of a society, not only as a method of expressing itself. Failure to provide mother tongue education in languages other than Turkish in schools in Turkey to make a negative impact on other languages, which leads to the disappearance of the dangers of living languages. The fact that the language of education is not other than Turkish is effective in families to avoid teaching Zaza to their young children. Speaking that language by new generations is vital importance for a language to survive. It is a known fact that music is one of the effective methods not only for introducing a language but also for learning a language. Some language learning centers use music to learn that language. For this reason, each study done for Zaza has become more meaningful for this language to live. Songs can also play a role in eliminating this danger.

In this thesis, the themes in Zaza language of Mikail Aslan are focused on. In the introduction part, the aim, importance and limits of the study are mentioned. The study has been created in two parts. In the first part, the effect of the city where Aslan was born in the form of Mikail on his life and music, education, what kind of personality he has how many albums he released, the duration of the works, who the lyrics and music of the works in his albums belong to are explained. In the second part, the themes of the Zazaki works of which only the lyrics and music belong to him in Aslan's albums are emphasized. First, the themes of the songs were determined, and then the songs were evaluated under separate theme titles.

Key Words: Zazaki, Zaza, Mikail Aslan, Theme, Song, Music.

KILMNUŞTÊ

bw.	: bowne
c.	: cilt
çrn.	: çarnox
d.	: deqıqe
end:	: endameyê
e.n.v	: eser a name viyarte
hmr.	: humare
hz.	: hezretê
k.	: klam
muf.	: mufessir
röp.	: röportaj
r.	: ripel
r.s.v.	: ripela ser de viyarte
t. cr	: tarix ê cıresayış
ûzb.	: û zey binan

DESTPÊK

Zazaki û zuwan binan ser ra tometi/qedexe berz biyayış dımı ra, ser Zazakiya zi xebat zaf vıraziyaya. Xebatê zafın, zuwannasi ser biya. Sınasiyayış û fom kerdışê yew zuwan ser, zanist ê zuwannasi zaf mihima. Cuyayışê yew zuwan ser, klaman zi ca mihim geni. Hevêr Zazaki nuştış û wendış zaf çinê bi. Ina zuwan bızafi wext ra wext û feki ra fek resaya rocan ma ri. Ina resayış ser, bêşik vıstonik, mesla û klaman ca mihim geni. Vıstonik û mesla vatiş kar gure herkes nêbena, la klam o qedi niye. Vengê yew ten weş nêbi zi eşken zerê xwu pê yew klam teber bı do. Mikail Aslan albuman xwu de tewır tewır his ardo zuwan ser. Aslan esıl xwu de Dersim ra bi zi albuman xwu de tena Dersimi ra klam negureto. Ma albumanê Aslan bıneyne nizdi ra bısinasne ma vinenê benatê feke Çewlig, Dersim, Siwerek û Gımgım de zaf ferq çinêya. Klamanê Aslan de, tarix û cuyayışê şarê ma zi esta. Aslan ra ver, zaf hunermend pê Zazaki klaman xwu vati, la klamanê Aslan, esayışê Zazaki ser gureyêko pil vıraşti. Turkiya de esayışê Zazakiyê verin pê yew film biya. Klam ê Zazaki, pê film ê Yılmaz Güney “*Duvar*” xwu kerda eşkera. Ontış ê ina film serr ê 1983 ya. Cıgêrayış ma de ina filmê ra ver Zazaki nê qise biya nê zi muzig cenaya. Film ê *Duvar* de klamê Mehmet Emiroğlu “*Hayideri*” cena bi. Ina mucnak zi ma ri möcna ra, Zazaki ser hevêr tometi zaf biya. Hunermend bızafi pê imkon xwu pê ina zuwan klamanê xwu vati. Muzigê Zazaki ser; Ahmet Aslan, Erdoğan Emir, Gülistan Tokdemir, Rençber Aziz, Kamer Söylemez, Metin Kemal Kahraman, Mehmet Atlı, Mehmet Çapan, Mervan Tan, Nilüfer Akbal, Sait Altun, Xezal, Zelemele, Zercane Çolig uzb. xebatê zaf erciyayi kerdı. Yın ra yew zi Mikail Aslan o. Aslan tena yew dormalê û yew şar de nê her millet û bajar ra goşdari bena. Ina hal zi esayışê Zazaki ser tesirê ko muhkem vırazena.

Wexto qêdim ra heta ina wextı inson qey resim vırazen şiir nusen yan klaman vuni? Ma eşken vacı pê resim, şiir û klaman, zerê xwu keno eşkera. Kamyö millet bena wa bıbo çend hebi his esti, ini pêêr heme milletan ra wertaxa, la şar zerê xwu zey cuyayış û kulturê xwu duno teber. Tê şar estê her çi eşkeraya tê estê nimitneyeyi. Ini his ri mucnak; ma eşken hers, dej, şa biyayış, qahrayış uzb. bı de. Tê estê xwu pê yew şiir tê estê pê klam uzb. eşkera keni. Şiir û resim, film, tiyatroy uzb. kar gurê herkes nebena. La klam o qede niya. Wexto çew bıwaz zerê xwu teber bı do eşken klam zi vac goşdari zi bıker. Klaman bızafi eşq, welat, hesret, têrakotış, ğeribi, baweri uzb. ser

bena. Her yew klam zi yorê bena nasname yew ten. Edip Cansever¹ yew şîir xwu de “Çıra nusyena yew şîir, çıra wanena hend muşte, ini niyebi inson seni heq têmiyani xwu ra yeno” vuno. Inson pê muzig dêrd xwu, hesrêt xwu, şayê xwu, erzen teber. Inson her çi berz xwu zeri ri peyni ini hal zi çew ri bena derd. Ini ra wet zi klam û şîir ma eşken vacı yew rehati zi duna inson ri. Ina behs ser Neslihan Karamızrak² vuna, “cigerayışê xebatê zafin mocneya ra, veng û muzig, ser dej û hal ê anksiyetê tesir virazeni, hal ê hol dune inson ser”. Muzig, tena zerê xwu eşkera kerdış niya hendê pê arısnayış û xwu ameyiş zi ona ca. Hal ê anksiyete, semedê roc a ameyı ser, qıswet kerdış a. Ina qıswet, dormale inson bıgeri çim çew, her çi ri beno tari, inson zırar duno beden xwu ri. Cıgerayışê zafin ina ardo wêriyê, inson goşdari muzig bikerı ina qıswet ra zi xelas bena rehat. Tena pê yew klam halê anksiyete inson ser ra berz nêbena, la hol biyayış ser tesirê klam zi bena.

Onur Şenel³ tezê xwu de vuno “Derheqê, benatê muzig û nasname de seni yew guri esta, ina ser, zaf cıgerayış viraziyaya. Ini xebatan möcneya ra; Inson bızafî, yonê çıye binan ra muzig teyne zaf mihim vineni. Muecnak; insonê ra persê ina ca biya; tede tv, kitab, muzig, film, hobi û aktivite biyayin ra kamyoy tewr zaf nasname şıma duna teber, inson bızafî xwu muzig ser guretê de”. Çimki film, temaşa kerdış ra pey qêdena. Yew roc de, çew dı hiri ray yew film temaşa nêkeno. Çew yew kitab bıon, o kitab hin xwu ser neçarnen. Çew neşken hobi û aktivite her ca biyar ca. Klam o qedi niya. Klaman peya şıyayış (warway), vazdış, keye, rayirê uzb. bıkılmı ça ben wa bı bo goşdari benê. Inson bızafî, kamyoy klam û deyran ra zaf hes bıker, çı wext vengê o klam biêşnaw vengê ey klam kenê zêde. Inson çı ra ina keno? Ma eşken vacı, o merdım mesaj duno dormale xwu ri. Klam a roc bena nasnameyê o merdım. Pê a klam, xwu duno teber û zerrê xwu keno eşkera.

Yew klam tena inson ser tesir nêkena, ser zuwan ra zi karê xwu virazena. Hunermênd çekûyê vêrin klaman xwu de bışuxuln, beno, a çekû miyan şarı de zi newe ra şıxulyena, zerê zuwan de ca xwu newe ra gena. Tena çekuyê vêrin nê çekuyê newe zi çew eşkeno pê klaman bımusi. Tırkiya, Zazaki (tena Zazaki nê zuwan binan zi zey

¹ Ümit Şahin, (03.06.2011), *Benim Edip Canseverim*, t. cr. 18.03.2020, <https://yesilgazete.org/blog/2011/06/03/benim-edip-canseverim/>

² Neslihan Karamızrak, (2014), “Ses ve Müziğin Organları İyileştirici Etkisi”, *Koşuyolu Heart Journal*, C.17, Hmr. 1, r. 54-57

³ Onur Şenel, (2013) *Müzik Algısı, Müzik Algısı Müzik Tercihi Ve Sosyal Kimlik Bağlamında Müzikte Önyargı Ve Kalıpyargı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, r.14

Zazakiyê) ders a vécnyai ser duna wendiş. Heme mekteb zi wahar ina yew imkon niyê. Ina samedê ra bitaybeti qiji bajaran, Zazaki fom keni la hêt qise kerdişî ra kemasi roc a roc bena zêde. Semerci û Batdı⁴ vuni “*Klami, musyayişê yew zuwan keni rehet û musnayişê zuwan ser ra nexêrti wadarneni*”. Klami, musiyayişê yew zuwan ser, seni yew rehati vecena wertê? Semerci, balê wendoxan ita de onceno newedar kerdiş ser. Klaman zafin ra beşê newedari esta. Bitaybeti, yew klam wêş qıcan şiyêrı, a klam hin fêk qıcan ra nêkona. Qic, newedar keni a klam vuni. Newedar kerdiş kamyoy zuwan bena wa bı bo, bitaybeti newe yew zuwan musayiş ser, yew awantaj duna çew ri. Ina xusus ma ri möcnena ra, klam, musayiş û musnatışê yew zuwan ser karê xwu vırazena.

Dunya roc ra roc ha bena global. İnternet, ina global biyayiş ser tesirêko pil vırazena. İnternet; musayiş, cıgerayiş, wext viyarnayiş û pyêser biyayiş/sosyal biyayiş zi ona ca. Youtube, Instagram û twitter pyêser biyayiş de xeylek ca geni. Zazê ser onti bıhenzaran ripel û video esti. İni videyon zi bızafi muzig ser ontiyê. Sınasiyayiş û musnayişê zuwan û kulturê Zazaki ser muzig, rol a mıhim gena. Muzig, kulturê yew ten û şar ser tesir kena, resnen û bedılne. Yew hunermend goş xwu bı do şarê xwu ser, zaf çi eşnawen. Vengê şarê xwu bieşnaw, dêrd, kul, şayi, waştışê ini şar çıtaya hesyen û pêhesnen. İni hesiyayiş zi klaman ser tesir vırazena. Miyan klaman de zaf çi nımiteyiya. Süheyla Sarıtaş⁵vuna “*Sosyologan wexto yew qum ser bıxebiti; oneni kinc, govend, wer, klam uzb. ri*”. Klam esta behs wer kena, waştı û eşq kena, coğrafya û tarix kena. Bitaybeti Mikail Aslan, wexto klaman xwu vırazeno, kultur, zuwan, tarix û coğrafyayê xwu ra zaf tesir gureto. İni tesir, klamanê zey agerayiş, miraz, tewt, şıye uzb. ser rut u repal eşkera biya.

Sanat, samedê çıta vırazena? İna behs ser munaqeşa zaf esta. Her yew hunermend û feylozof hetê xwu ra onyen ina mesela, pê a fikirê xwu sanatê xwu şuxulnêni. Bayram Akdoğan⁶ vuno, “*Çekuyê sanat, ‘Arewki yew çekuya û yena mane vıraştış, rumıtış. İni vıraştış û rumıtış fek ra vetê niya, xwu bı xwu nebena*”. Zafê inson, newe yew çi musayiş û fikir biyayışı ra xwu tepiya geni. Werdiş, şımıtış û xwu pawıtış ri, xwu ver duni. İni cuyayiş ra zi yew huner hend rahat nevecyeno. Yew sanat a hol,

⁴ Veli Batdı, Çetin Semerci, “Şarkıların Yabancı Dil Becerilerini Geliştirmedeki Etkinliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Umar 4, Ankara 2012, r. 126-133

⁵ Süheyla Sarıtaş, “Halkbiliminde Maddi Kültüre Teorik Ve Metodolojik Yaklaşımlar”, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt 16, Hmr. 122, İstanbul 2019, r. 29-40

⁶ Bayram Akdoğan, “Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 42, Umar 1, Ankara 2001, r. 213-245

sabr û ked wazena, fikriyayış û azadi wazena. Hunermendan ser, ters û tometi zaf bî hunera hol bîney zoar xwu duna teber. Yew hunermend, xwu azad nêvin sanat a hol seni ano wari? Yew şar, qıymêt fikriyayış hola bizon, ey ke fikriyayên hetê şarê ra taqdir biger, ina yew şar ra teynê zaf hunermend veceni. İbn-i Xaldun vat *Coğrafya Qedera*. Cuyayışê inson ser, tesirê coğrafya zafa. Rauf Belge⁷ vuno “*Coğrafya; ser kar gure, govend, folklor, fikrayış, esayışi ê teber, psikoloji ri tesir kena*”. Ina fikir, rocawanê dunya ra nêviyarte bî zi, tesirê coğrafya bıtaybeti rochelatê dunya ra hema zi taw biyayiya. Rochelatê dunya pabestê herdê, ino hal ser ra heyat xwu idamı kenı. Hetbin ra zi seserr ra zedêr perdayış û şer, ini herdan ra kêm nêbiya. Cuyayış ma de coğrafya seni yew tesir duna, ini ri mucnak tewr rınd klam û govend ma yi. Wirdin piya, motifê coğrafyayê ma, miyanê xwu de nêmitnêni. Coğrafyayê ke ma hê tede, kar gure, şa biyayış û qahrayış, wer û şımtış, şer û haşti ma ser rut u repal tesir kerda. Ini pêêr zi pê yew klam çew eşken biyar zuwan ser. Klamanê Zazaki cuyayışê coğrafyê ma ra, ma nêşkeni ciya tepişi. Aslan zi ina coğrafya de daye xwu ra biyo û ina ra wet ser klamanê Aslan de zi ina tesir esena.

HEDEFÊ XEBATI

Mikail Aslan, vist serr ra zedêr zey yew arkeolog renc do zuwan û klamanê Zazaki ser. Ina rencê yi zi pê new hebi album û hırı hebi kitab vera cı daya. Ini xebatê hemin zi edebiyat û muzigê Zazaki ser tesirêko pil vıraşti. Hedefê ina xebat hırı heba. Hedef a yewın ino wahar seni yew nasnameyo, şexsiyeto ini eşkera kerdişa. Hedefa diyın Aslan wexto klaman û kıtaban xwu nusyeno tesir ça ra gureto, ini ramöcnetişa. Hedefa hirıyın klamanê Aslan, muzigê Zazaki ser seni yew tesir vıraşti, klaman û kıtaban xwu de dormale kamyö temayan de geyrayo ini eşkera kerdişa.

MIHİMİYÊ XEBATI

Yew şar ra hetê edebiyati ra çendek zaf eser bıvecı, aver şiyayışê a şar zi hendek bena zaf. Peyniyê gerayışê literatür dımi ra, muzigê Zazaki ser; Emin KARACA, *Bingöl Yöresi Zazaca Türkülerde İnsan Unsuru* û Abdulkerim BOR *Bingöl Yöresi Zazaca Halk Türküleri* namedar xebatê tezê, mecmuayê E-Şarkiyat de Okan ALAY

⁷ Rauf Belge, (2016), *Bir Beşeri Coğrafyacı Olarak İbn- i Haldun*, , *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, r. 45

Sözlü Kültür Bağlamında Zazaca (Kırdki) Şiirsel/ Ezgili Anlatım Geleneği: Ozanlık, Deyirbazlık, Dengbejlik, kitabê Munzur ÇEM Tayê Klamê Dersimi, kitabê Hawar ê Tornacengi û Tayê Lawikê Dêrsimi, kitabê Mesut ÖZCAN Öyküleriyle Dersim Ağıtları, hetê Bin-Der ra kitabê Bingöl Dengbejleri, kitabê Doğan KARASU Dunya de Yew Dare Ma/ Rençber Aziz, neşir biyi. Cıgerayış ma de behsê tezê ma Klamanê û Eseranê Zazaki ê Mikail Aslan de Tema ser yew xebatê tez çinêya. Xebatan bızafî klamanê şar ser vıraziyaya. Mihimiyê ina xebat ita de xwu duna teber. Heta inke çew hetê ra, henermendêko Zazaki klam vuni, ini ser xebatê tez vıraşte niya. Klamanê Aslan hetê tarix û zuwanê Zazaki ra zi zaf mihimi. Çimki klamanê Aslan tarix û coğrafyayê ma ra barê xwu gurete de. Cıgerayışê ke tarix û coğrafyayê ini herdan ser vırazena ey hetê ra zi klamanê Aslan rayir möcnena ra. Per bini ra, Aslan hunermendeko, tena miyanê Zazê de nê zaf milletan hetê ra zi sınasi biyo. Ini ra wet hunermendeko ina erciyayê ser xebat vıraştış zaf mihima.

ÇARÇEWÊ TEZÊ

Mikail Aslan heta emser new hebi album vıraştı. Aslan albulanê xwu hemin ri klaman xwu zi gureto hunermend binan ra zi klam gureto. Albulanê Aslan ra bizafî muzigê klaman, wı bı xwu vıraştı. Albulanê Aslan de sed ra zedêr klam esti. Ina tez klamanê Aslan ra pêêrin ser vıraşte niya. Çarçıwe ina tez, kamyoy klam vate yan muzig ey Mikail Aslano tena ey ser xebat vıraziyaya. Ser qapaxê albulanê Aslan ra kamyoy klam ser (vate yan muzig) name Aslan viyartiya ma tena ey klaman guretê ina tez. Hevêr temayê klaman tesbit biya, dımi ra her yew klam zi bine temayan de nusyeya. Aslan hunermendeko zaf xebatkaro, tena klam nênuştı. Nasnameyê Aslan de cıgerayış zi esta. Ini xebatanê Aslan pê hırı hebi kıtab, xwu do teber. Ini hırı hebi kıtabi ra yew qey muziga, ey bin zi Aslan tarix, zuwan û tewir tewir behsan ser fikriyo û nuştı. Ma, kıtab û albulanê Aslan bıkiilmi ra do sınısiyayış. Tema kıtab û albulan tesbit biya ciya ciya nusyaya.

BEŞ A YEWIN

1.1. HEYATÊ MİKAIL ASLAN

1.1.1. Cuyayişê Mikail Aslan

Mikail Aslan serra 1972 de, qezêyê Dersimê Xozat, dewê Taug de yeno dunya. Qicti ey dewê Taug de vêrana ra. 1980, zaf inson hetê de serr é dej û sixleti ra yena vir. A serr hetê eskeri ra yew darbi vırazyena. Ina darbi keywanê Mikail Aslan ri zi tesirê xwu kena. Semedê ini rocan ser Aslan⁸ vuno

“Eskêr, dewe ke merkezi ra duri ey dewi pêêr kerd bî xırabe ey ma zi bî xırabe. Wexto yew qamyon a khan ame keye ma kêrd bari, a mi virê ra nêşina, ma keye kulfet xwu bar kerd şiyi Qeyseri. A rayır, mi ri zaf derg ame bi. Ez qictê xwu de dewê ra tena şiya bi Xozat. Mî nêzonen dunya hend pila. Mî çim de ina rayır neqidêni. Ma şiyê hetê ğeribi ser. Daye mi zey usulê Xozat kinc xwu gureten pera. Daye mi laçek û engal sare xwu ra giri denê, wexto pé ina laçek û engal vecyen teber, oniyayişê Qeyserijan zoar ma şin.”

Zaf Dersimij uca bi, ina semedê ra keye xwu beni Qeyseri. Mektebo vêrin, munin û lisa ra pey, Universityê Ê Inonü, beşê matematik qezenc keno (1991). Dı serr wenen capê rid politika ra üniwersita ra cezê dur finayış geno. Uniwersite ra dûir finayış, cuyayişê Mikail Aslan ser agerayiya pil ona ca. Qicti xwu ra muzig ra hes kerdên. Cenetişê tembur, bawi xwu ra musiya bi. Benatê 1991 û 1994 de, Grup Munzur de tembur cenen. Beste xwuyo verin hema wendekare universita bî o wext nuştê bî. Beste ey verin “*Dayika Ma*” û “*Şuwerâ Dersimi*”, Grup Munzur û Grup Tohum de ameya vatış.

Universita ra cezê dûir finayış dımi ra heyatê Aslan newe yew istiqamet gena, serr ê 1995 de Almonya ri tevut/iltica keno. Almonya de reyna muzig ser xebat vırazeno. Mikail Aslan wexto hilibile muzig keno zaf qayil bî yew albumê solo vıraz. Ina waştış, pê *Agerayış* û serr ê 1999 de heyat vinena. Serr ê 2000 de pê dı muzisyenanê jazkarê Almon (Michael Weil û Dieter Schmalzried) Ensemble nabi ru/ronayene. Aslan, ina Ensemble qey muzig û kulturê xwu Awrupa ri sinasi dayış ser nabi ru. Capê,

⁸ *Mikail Aslan, Güzelleme*, (20.07.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=frA-b-A9cz0> c.r 16.02.2020

tor ini muzisyenan de projeyê “Venge Fırat“ vırazeno. Hete otantiki ra qêy pit kerdışı, Cemil Koçgün (tembur) Yasin Poyraz (zel) Zafer Küçük (lûl) geno Ensemble. Aslan, pê ina projê xwu, serr a serr hete muzigê otantiki ra xeton xwu hêrati kerdış ser xebat vırazeno. Muecnak “*Remayış ê Munzır*” ina yew gerayış dimi ra vecaya. Serr ê 2001 de, bajar ê Mainz de, dı serr yew hadre bıyayış dimi ra Konservatorium ê Peter Cornelius de beşê moskariyê gitar a qlasik qezenc keno, enstürmanê hetbin zi saksafon vecneno. Pê ina grubê xwu, zaf bajarê Awrupa de muzigê Zazaki do sinasiyayış. Klamanê Aslan, hunermendê zaf sinasnayê zey Sezen Aksu, Şevval Sam, Apolas Larmi, Paul Dwyer, Erkan Şeşen hete ra zi ameya vatış. Hetbini ra Aslan; Almonya, Belçika, Hollanda uzb. zaf welatê de qonser daya. Mikail Aslan muzigê hiri hebi film zi vıraştı. Film ê Barbara Trottnow “*Kadir– der Baumwollbauer*”(2003), film ê Armin Riegel “*Emine aus İncesu*“ (2005), film ê Kazım Gündogan/ Nezahat Gündoğan “*İki Tutam Saç: Dersim'in Kayıp Kızları*“ (2010). Ini xebat pêêr zi ser Aslan û muzigê Zazaki ser resayışê hol û rınd vıraştı. Zevacnayê û wahar yew lac û yew keynayo.

1.1.2. Nasnameyîê Hunermendiyê Mikail Aslan

Hunermend; zerrê xwu pê nota, enstürman û vatê duno teber. Şayi, ğem, ters, hesret, sinayış, ‘agidi, cêser kotiş, qahrayış uzb. his hunermend hete ra pê muzig yena zuwan ser. Muecnak, yew citêr qey çinê herda wışk ri awk duno? Ma eşken vacı derdê citêr zerguniya. Zerr zi muzig ra pawiti varon kena. Merdım ê zanist, mane muzig ser zaf şuxulyê. Persê mana muzig çıtaya ser Onur Şenel⁹ vuno

“Mana muzig, tena halê his ramöcnatış û fikir vıraştış nêbena. Muzig pê mane xwu, bena sembolê yew ten yan yew şar. Muzig qê inson ri tena vengê ra ibaret niya. Middleton vuno; muzig pê şeklê eşkera ameyi tena niya û kırıştışê ini his, yew rêy yewbiyayış ra pey çew ini yewbin ra nêşken ciya fını. Marş ê Fransa “Marseillase” ra muecnak duno. Mane Marseillase, Sarıberzkerdiş ê Fransa ra ma neşkeni ciya bigeri”.

Middleton, Marseillase ser ra ma ri yew muecnak duno. Wazen wa marş bı wazen wa tena enstürmantal bı wazen wa yew klam bı, ini pêêr miyan xwu de yew mana gena. Ina mana yorê bena sembol yew ten yan yew millet. Bitaybeti ey ke zuwan xwu ser perwerde nevineni hetê yını ra muzig tena zaf bena mıhim. Ina beş, behsê nasnameyê hunermendiyê Mikail Aslan ser, çı kar diyo cı, ey kena. Nasnameyê yew

⁹ Onur Şenel, e.n.v, r.13

ten ser tesirê zaf çi bena. Nasnameyê hunermendiyê Mikail Aslan ser, tesbit ma ra, çahar hebi unsur zaf mihima. Coğrafya û tarix, zuwan û baweri. Ini çahar hemin ri ma binêynê nezdi ra bowni ina hal bineynê hol fom bena.

1.1.2.1.Coğrafya û Tarix

Mikail Aslan, ‘esıl xwu de Dersimijo. Şarê Dersim bızafi Zaza û Kurmanci. 1915 ra ver Dersim de Armeni zi estê bi. Serr ê 1915 de derheqê Armeniyan ser Hukmatê Osmani qanunê tehcir¹⁰ veceno û Armêniyê Dersimi zi ita ra tehcir biyi. Tehcir ra tepya, Armeni mendi nê nêmeni ini ser zonyayış ma zaf çiniya.

Coğrafyayê Dersim de tewir tewir heywon, vaş û dar tede esta. Name Dersim yew ca biver bızafi awk û kou Dersim yena vir çewi ri. Dormale ini koun û awkon de serr a serr festival yena vıraştış. Çem ê Munzur û Pülümür heyat duna Dersim ri. Baweriyê Dersim bızafi ‘elewitiya. Ahmet Kerim Gültekin¹¹ Dersim ser vuno “*Tede, qê ‘elewiyan ra erciyaye zaf ziyar esti. Dersimij, tena ziyarar xwu tebarik nevineni, kou, çem, merg, dar zi tebarik vineni*“. Ina hal, vıstonik û klamanê Dersim ser zi tesir xwu möcneya ra. Perbin ra Dersimij, wexto cem keni, pê tembur ilahi vuni. Ina samedê ra miyanê ‘elewiyan de qici ra biger heta pil, bızafi tembur cenitış hola zoni. Mikail Aslan ina yew kultur û coğrafya de ameyo dunya. Aslan, hema zaf qic bı cenitışê tembur babi xwu ra musya bı. Hete Dersim, veyvon de bızafi vêr def de qlarnet ceneni. Dersimij qlarneti ra vunê cenatışê govend, ey ra qlarneti ra xwu dûir geni û mêl xwu qlarnet ser nêduni. Aslan, ina yew qal hew nêgeno xwu ser. Klamanê xwu pê hiri tel û qlarnet zafı ra vırašto. Ini behsan ser rocnameyê radikal de Aslan¹² vat “*Pê teber ra mudaxalı kerdışi ra, bedilnatış û yownebiyayış ra ez xwu kena. Vêr iniya, ez binê setirnoğa. Pê sare rocawan, muzig ê rocveti çew neşken harmonize bikeri. Ma vuni, çew pê hiri têt neşken global bı, ey ra vêr tembur de, dı hebi harmoniyê gitar keni de û vuni ma bêni global*”. Bedilyayış û resayışê inson ser ri, zaf faqtör esti. Aslan bedilyayış ra xwu dûir nêgeno. Qayil nêbeno bedilyayış pê zoari bı bo. Vuno, inson ‘esıl xwu ra wa dûir mevinder. Rocawan ra xwu dûir nêtepişen, qayil beno ke

¹⁰ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Rıza Kara, *Sorularla Ermeni Meselesi*, Osav Yayınları, İstanbul 2000, r. 319

¹¹ Ahmet Kerim Gültekin, (01.03.2018), *Dersimli Alevi Kürtlerde Kutsal Mekân Ritüelleri*, t. cr. 21.02.2020, <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/dersimli-alevi-kurtlerde-kutsal-mekan-rituelleri>

¹² Kenan Başaran, (23.08.2012), *Tanrı Bir Kayıt Aletidir*, Rocnamayê Radikal, t.cr. 21.02.2020, <http://www.radikal.com.tr/kultur/tanri-bir-kayit-aletidir-1097923/>

hunermend wa wahar kultur xwu zi veci û hetê globali ser, wa pê kulturê xwu rayir bigeri.

Resayış ê kultur ser, tesirê coğrafyê û tarix piya bena. Tarix, şekl ê kultur ser karê xwu vîrazena. Perdayış, şer, kişyayış û fetilnayış, tarix ê Dersim ra kê m nebiya. Mehmet Edip Yıldız¹³ vuno “*Wextê Osmani ra heta inke hete dewleti ra Dersim, ca problemin esaya. Dewlet, çarê ino problem zi pê fetil, asimile kerdiş yan zi pê kıştış diyo*”. Nê Dersimij pê fetilnayış qedêyi nê zi problemê Dersimijan qedêya. Inke Dersim ri, niyet ê bend (baraj) ronayış û wucax ê kommur viraştış esta. Mikail Aslan ini xusus ser, zey klamani Remayış ê Munzur, İqrardar, Adır ê Zere Ma, Çem Vano û Xoza nuştô. Coğrafya, tena hetê maddiyati ra nê, fikriyayış û nasname ser zi tesir xwu kena. Coğrafya û tarix brê yewbinani. Ge tarix rayir do coğrafya, ge zi coğrafya rayirê tarix tayin kena. Ini wîrdın zi cuyayışê inson ser tesir keni.

Tarix ê Dersim ser ri ra dej kê m nêbiya. Wextê Tertuleyê Dersim, zaf inson dunyê xwu bedilnê, dew û bajar xwu ra mecbur mendi, şeyê hete ğeribi ser. Mikail Aslan¹⁴ ina hal ser vat

“*Coğrafyê ke ma hê cuyayeni, xıznek pil tede esta. Hitit, Urartu, Selçuki, Osmani... Ma coğrafyayê xwu ri biyê koar. Çimê zerey ma hê qefilyeni. Ina coğrafya de dej a pil û neheqi biya. Ma qıcan dej ontini, dejê khalıkane xwu, ma hema zi hê onceni. Qicê suc kerdey zi dej onceni. Çew, neşken vicdon xwu ra biremi. Ina cografya de, riameyiş bena. Pê hukmat nê! Yaqini mi inaya, Qayserij, Qonyayij, Qırşehirij ina keni. Almonya, ina riameyişê xwu viraştışta. Ez pê muzigê xwu, xwu vinena. Sanat, guriya şenik qawıl nekena. Ma ritmê xoza ri çewt bişeri, ma beni ğerib ê xoza. Ini ritm ser, ma pê sanat geren a. Wexto ez beste xwu nusena, çı zafkar duno mi ez ey nusena. Dej, mi brindar kena û ina vecena teber*”.

Mikail Aslan pê ini vatê xwu, Almonya ra yew muecnak duno û yin ini riamayışê xwu ardi ca, ma çı ra neşkeni biyar ca? vuno. Semedê ina riamayış ser, pê zoari hukmati ra nê, şar yewbin hola bısırasn û fom biker ina riamayış bena, vuno. Sanat a hol, keda pil û xebata raşt wazena. Aslan vuno, ma xoza de pêamayışê xwu mevıraz, ma ey ra çewt şeyeri rayirê inson zi bena vind. Ina dunya ser, heqê inson tena

¹³ Mehmet Edip Yıldız, (2015), *Kimliğin Siyasallaşması: Tunceli Örneği*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, r. 24

¹⁴<https://www.youtube.com/watch?v=frA-b-A9cz0> 16.02.2020

çinêya. Heq, teyr û tûr, dar û birr zi esta. Aslan pê veng a nerm persen, inson çî ra hemberi xoza keno? Ma qiyet xoza mezoni peyni ina qednatişi ra dest ma de çî monena? Aslan, wexto klaman xwu nusyeno ini hal geno ver çîman xwu.

Mikail Aslan hema des serre bı keye xwu Dersimi ra bar kerd bı, la tarix û cografyayê Dersim, xwu vir ra nekerdo. Tarixê Dersim virê Aslani ra tena nê, Dersimij zafin vire ra neşina. Nuştox Xalid Husseyin¹⁵, kitabê Seydar ê Perranok de (Uçurtma Avcısı) vuno “*Vera pê zûir xwu xapinayış ra, raşti ser riamayış tena hola*”. Inson bızafî, xwu raşti ra dûir geni, çim xwu cenenpêr, o qede heyat xwu viyarnen ra û şini. Şar ê Tırkiya ra bızafî inson, Dersim de hevêr se biyo ini ri goşan xwu bıqefilni zi ina kar û dej, zafî inson hete ra hema zi ha oncena. Aslan şiir, kitab û klamanê xwu de ina dej û tengi zafî ra şuxulneno. Semedê ini behs şuxulnayış, hol biyayış û newe yew cuyayış de riameyişa. Riamayış; xwu, zobne yew inson yan hal ê babeton ser têver amayışa. Çî tengani duna inson ri, çew ey ra çendek xwu dûir biger zi roc yena, a tengani newe ra xwu duna teber. A tengani xwu de riamayış semedê hol biyayış ser zaf mihima. Riamayış cesaret wazena. Nuştox Murathan Mungan¹⁶ina behs ser vuno “*Perdayış ra nêremayış, şer ra nêtersış, ma eşkeni ini tıkteyna yew welç ê cesaret bumari, la cesaret ê esas, hevêri xwu, “dekeri xwu” û “teberê xwu”de raşti ser çî esta ey biger xwu çim ri. Cesaret a pil, vêrni duşmon xwu nê, vêrni zonayı de vecena teber*”. Zaf inson esti çimtarîye û çik ra zi netersenî. La hete fikir ra kemasi inin zaf a. Ey ra her çî pê guc qayile hal bıkerî. Cesaret, tena vêr duşmon de çimtarîti niya, newe yew fikir ra riamayış û çewtiyê raşti ver xwu duno teber, vuno.

Yorê nezdi bena dûir, dûiri bena nezdi. Benatê Xarpêt, Dersim û Çewlig, dı seat ra kemêr bı zi, yew wext, dergi ina wext zaf inson hete de seser ra zedêr bı. Şarê ini bajaran yewbin ser wahar zaf zonayê niye bi. Semedê ina hal ser qanal ê can de Aslan¹⁷vuno “*Riamayışê mı, ina bahs ser ez key şiya Almony a serr hema biya. Ez biya bı panomber, ma eştê bi yew qamp. Ponces, şiyes serrê yew lajeko Palewij de ma tê biye sinasi, name ey lajek Mahmut bı. Mı seni ey ho zuwan ma ser qısey keno di, ez biya şaş menda! Çî heyfê ez uca de hesiya pê, ma Palewijan û Çewligijan de yew zuwan qısey keni*”. Çewlig, Xarpet û Ezirgan hê dormalê Dersim de. Ini hiri heme

¹⁵ Khalid Hussein, (2004), *Uçurtma Avcısı*, (Çar. Püren Özgeren), İstanbul, Everest Yayınları, 2003, r. 71

¹⁶Murathan Mungan, (2006), *Yüzleşme Korkusu*, t.cr 20.02.2020, <https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-210-ekim-2006/2393/yuzlesme-korkusu/4875>

¹⁷<https://www.youtube.com/watch?v=Rx4XnmOWSo> – t.cr. 04.03.2020

bajar ra bızafı Zaza cuyayeni. Nezdı û dũiri cuyayıřê Aslan de tena ina niya. Aslan, Almonya de musen dormalê Dersim de Zazê esti. Ina hesiyayıř capê albulanê Aslan ser zi xwu eşkera kena. Çıqas bajarê xwu Dersim bıyo zi, Aslan tena hete Dersimı ra klamanê xwu nêvato. Pê albulanê xwu, hiratiyê muzig û gořdarıkar xwu roc a roc zêdneno. Zazaki, ça qısey bena, ey dormalı ra zi klam gureto albulan xwu ri. Pê ini albulanê xwu benatê ini bajaran ser, xızmet ê têsınasiyayıř zi ho onı ca. Ge, pê klam ê *Gıngımızê* dest xwu keno derg hete Gıngım ser, ge pê klamê *Rençber* ‘Eziz *Dilo Dilo û Way Way Ninna* hete Çewlig, ge zi pê albumê *Veng ê Royi* dest xwu kerdo derg hete Siwereg ser.

1.1.2.2. Zuwan û Kultur

Gurê her yew vasıl tewır tewır bena. Qıse kerdış û xwu ifadı kerdış inson de cê zuwan, wasıl binan ra zafa. Zuwan, kultur yew řari zi duna teber. Cuyayıřê řar, rayirê zuwan zi tayin kena. Zuwan; veng û herfê ra yena pyêser. Çendek çekû ma zonê, ma hendek fikriyeni. Tesirê fikriyayıř, resayıř û aver řiyayıřê yew kultur ser zafa. Dunya de bihenzeran zuwan esti. Derheqê zuwan ê dadi çinêya ser Berke Vardar¹⁸ vuno “*Zuwan ê Dadi, hetê zuwannasin ra; bızafı, yew ten kam ca ameya dunya, keye yan dormalê řarı de musayê zuwan a ‘ewıl kamyo bı, a zuwan zuwan ê dadiya’*”. Çew kamyo zuwan dormalê xwu ra ‘ewıl bieřnaw û kamyo zuwan zafı ra qıse bena a zuwan hin bena zey zuwan ê dadi.

Zuwan ê Zazaki likuniya pil viyarnena ra. Ralph Waldo Emerson¹⁹ vuno “*Zuwan, semedê vırařtıř ri, hetê herkesi ra kerra ronaye yew bajara*“. Emerson, pê ina vatêy xwu, zuwan möcnayo yew bajar. Seni yew ten tena neřken yew bajar ronı, yew zuwan zi hetê zafı inson ra bıřuxuln, dergiyê cuyayıřê zuwan zi teyne bena zaf. Cavêr Zazaki kıtab û albulan zaf çinê bi zi roc a roc hê beni zafı. Gonı bıyayıřê yew kultur ser, zuwan caya mıhim gena. Tarixa vêrin ra heta ina rocan, her řar û millet qayil biye zuwan xwu qıse bikeri, pê kulturê xwu heyat xwu dewom bikeri. İnson, bızafı bajar xwu ra key vecyo teber qıymêt her çi teyne bena zaf. Bitaybeti erciyayıyê zuwan teber ra tewr bena zaf. Dı zuwan zonaye řaran ra dı tên sınasi, teber ra rařt yewbin biyeri bızafı hevêr zuwanê dadi xwu ser qıse keni. Bajar xwu de, zuwan xwu qıse meker zi

¹⁸ Berke Vardar, (1988), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, ABC kitabevi, , r. 20

¹⁹ *Ortaokul-İngilizce*, (tarixçiniya), ,t.cr.11.04.2020, <https://www.sevuskudar.k12.tr/okul/ortaokul/ingilizce/58/>

teber de bajar xwu ra yew merdım vını zafı ra hevêr zuwanê dadi ser qıse keni. Çı ra inson ma keno? Gello zuwan ê dadi germi ona zerya insonı?

Gülşah Namlı Türkmen, Martin Heidegger²⁰ri ra naql kerda. Heidegger vat “*Keye inson, zuwan a*”. Heidegger vuno, inson seni semedê rınd kerdışê keye xwu xebat vırazeno, wa zuwan xwu ser zi xebat bıvırazi. Yew keye merdım ser teber ra yew mudaxele vıraziya seni o merdım keye xwu paweno, wa zuwan xwu zi o qede vine bıpawı. İnsan kamyoy keye bena wa bı bo tewr rahat ca, keye xwu vinen, vuno. İnsan kamyoy zuwan de xwu rahat vinya, ey zuwan hin bena keye merdımı. Zuwan zey kinc a. Yew kinc, zaf rınd bi zi, çew ri teng biyer, xwu rahat nêvin, çendek rınd bena wa bı bo inson ey xwu nêvineno. Zuwan zi o qêdiya. Yew zuwan qıse kerdış de inson yâri xwu yan qahrayış xwu, pê kamyoy zuwan qayil beno teber de, ma eşken vacê a zuwan hin biyo kinc ey merdımı. Çı heyfo, rocan ma de tê inson esti zuwan xwu qısey kerdışı ra şarmiyeni, gureya xelet vineni. Mikail Aslan o qede yew merdım niyo. Aslan, Zazaki zey keye xwu vineno. Pê new hebi album û hiri hebi kitabê xwu, keye xwu newirnayo. Albumanê xwu de bızafı klamanê xwu Zazaki vuno. Zuwanê xwu qıse kerdış û kulturê xwu ser cuyayış zaf mihim vineno. Semedê zerguniyê Zazaki, cıgerayış keno, çekûyê khan dima cıgeyrayış vırazeno. Bıtaybeti kitabânê xwu de çekuyê kanaan zafı ra şuxulnayo. İni çeku şuxulnayış de xwoker, vir ra kerdış ri pay pırodayışa. Semedê aver şiyayışê Zazaki ser xebata erciyaye vırazeno. Klamanê Aslan de hete fom kerdış û wendişi ra ahengi esta. Klamanê xwu de bahsê kulturê şar û baweriyê ‘elewiti ri zi ca do cı. Raştıyê kultur ra hol ben xırab ben, ini şuxulnayış ra xwu dûir nêgeno. Yorê ser problem ê xoza, yorê zi gıriyê keywan, klamanê Aslan de caye xwu gurete de. Kultur û baweriyê ‘elewiti zafı ra şuxulno. Muecnek, konsept ê album ê Miraz baweriyê ‘elewiti ra vıraziyaya. Album ê Zernkut de zi baweriyê ‘elewiti ra klam esta. Hete yaqiniyê ‘elewiyon ra zaf klam bıvac zi album ê Kiletê Kou de pê klam ê Tewt, ‘elewiyon ri kerra erzeno. Miyanê şar de raştı bena çewti ben, çı esta vinayış xwu ra ardo zuwan ser.

Mikail Aslan Zazaki ra çendek zaf hes biker zi, albumanê xwu de tena klamanê Zazaki nêvato. İna coğrafyê de tena Zazaki çinêya. Çimê xwu ma raştı ra nêqefilneno. Aslan vuno, zuwan hemın qıymetına, pêêr zi zey vili. Bûy û rengê vılan zeyce nêbeni.

²⁰Gülşah NAMLI Türkmen, “Heidegger: Fenomenolojik Bir Problem Olarak Dil”, *Düşünme Dergisi*, hmr. 4, Ankara 2013, r. 1-12.

Reng û vengê her zuwan zi tewir tewir bena. Coğrafyayê ma de kamyoy zuwan yena qıse kerdişi, her zuwan yew zerguni duna ini herdan ser. Aslan, zuwan xwu ra hes keno, la nijadperest yew merdim niyo. Zuwan xwu zuwan binan ra pil nêvineno. Ey ra albuman xwu ri Arminiki, Kurmancki, Tırkki ra zi klaman gureto. Yonê yew rop. xwu de Aslan²¹ vuno ”Ez û Erkan Oğur pê yew qonsept ser ma rez ê qonseran viraştê. Pey 25 qonser ra ma reseş 25 henzar teni. Dard biyayêy ma, meyit ma pêêr Xarpêt de biyo. La Xarpêti ra yew name de muzig viraştış hetê mı ra zaf pil yew hal a. Goşdarikar mı mamoste Erkan ra zaf hes keni, la goşdari kerdi ey ra tayin Antalya de ez vecyaya sahne, salon ra vecay şî, vatên yew Zaza û Tırk seni piya muzik virazêni! Erkan Oğur; Inı şar seni ameya ina hal, coğrafyêxwu ra yew zuwan ri tahammul nêkenê, va”. Ina yew mesela dımı ra zi Mikail Aslan û Erkan Oğur reyna piya ceneni, vuni. İnternet de ina video (Adır ê Zere Ma) çahar milyon ra zedêr ten ina klam goşdari kerdi. Vidyonê Mikail Aslan poncas milyon ra zedêr goşdari biya. Binê ini vidyon de semedê Mikail Aslan û muzigê ey ser zaf rınd servati nuştıya. Zaf servatê “zuwan ê Zazaki ma ita de hesyaye pê” nuştıya. Resayış û aver şıyayışê muzigê Mikail Aslan ser tesirê zuwan û kultur ma zafa.

1.1.3. Albumanê Mikail Aslan’i

Hunermend û nuştox Mikail Aslan, heta ina serr, new hebi album û hırı hebi kitab veto. Aslan wexto yew album virazen, albumê xwu pê yew konseptu virazeno. Konseptê her yew album tewir tewir biya. Dekerê xwu pê ini albuman û kıtabanê xwu arda zuwan ser. Aslan, albuman xwu ser keda pil û renc duno. Albumanê Aslan, feke ra vete niyê. Ina ked a pil zi goşdarikarê Aslan, serr a serr kerda zedêr. Her yew albumê Aslan, esayış ê Zazaki ser zi karêko hol viraştı. Albumanê xwu de tewir tewir zuwanan, herınd û tarz ra klam vato. Wı, ‘esle xwu Dersim ra bi zi sego albuman xwu virazeno, coğrafyayê xwu teng nêgureto. Raştıyê ina coğrafyê zi, xwu vira nekerdo. Klamanê xwu Arminiki, Kurmancki û Tırkki zi vato. Wexto klaman û kıtaban xwu nusyeno, cuyayışê tarixê ina coğrafya zi xwu vira nêkerdo. Ina beşê de klaman û kıtabanê Mikail Aslani, bıkilmi diya snasiyayış.

²¹ Erdal Emre, (26.04.2015), *Mikail Aslan Zazaca'nın güneyine indi: Fırat'ın ve Yılmaz'ın Güney'inden türküler*, <https://www.birgun.net/haber/mikail-Aslan-zazaca-nin-guneyine-indi-firat-in-ve-yilmaz-in-guney-inden-turkuler-78046>, t.cr. 20.04.2020

1.1.3.1. Albumê Agerayış

Albumanê Mikail Aslan ra yewın Agerayışa. Serr ê 2000 de, Kom Muzik ra vecyeya. Tede, heşt hebi klam, yew şiir û çahar hebi zi enstürmantal muzig esti. Profosyonel muzig ri pê ina albumê xwu pö eşt bı. Ina album ra çahar hebi klam vatê û muzig ey Mikail Aslani. Albumanê Aslan ra, çew bineynê nezdi ra bowne yew aheng tede esta. Her yew albumê Aslan, miyanê xwu de yew konsept ser ra vıraziyaya. Albumanê Aslan ra yewın ina album bi zi, hetê muzig û vatê ra profosyonel yew albuma. Aslan, wexto destpê muzig ri kerd bı, qayil bı yew album solo bıvıraz. Pê albumê *Agerayış* ini qayili xwu arda ca. Pê ina albumê xwu, xwu do sınısiyayış.

Albumê *Agerayış*, pê “Movetê Alamuti” destpê kerda. Movete Alamuti enstürmantal muzig ra vıraziyaya. Verni klam de qlarnet cenena, dı hırı teni benatê xwu de beveng qıse kenı. Ina klam de tena yew vatê esta: Zerya. Mikail Aslan pê ina klam, dest ma ra tepişen, hevêr ma şını hetê Gımgımê (Varto), o ca ma şahadê eşqa beimkoni bêni, “Gımgımize” ma ri dejê eşq möcnena ra. Capê, pê klamê “Waştiye re” ğeribi ra pê hal a nêçari vendon waştê xwu ri, “*tu çıçega, awa zelala*” la duri esta, ez ğeribi de bekes menda dêst mı ra taye nino, vuno. Ey ke nêçari ra şiyê ğeribi halê yın ma ri mocnen ra. “Barkırın” pê kurmanci yew şiir destpê kena, Aslan yew şiir wenen, peyni şiir de bar kırın heye (bar kerdiş esta) vuno. İnson zi barê xwu gen xwu paşt, rayirê dûiri ser şino. Keman û gitar yew aheng ra ceneni, goşdarikarin xwu, gen miyanê yew gucalek û ğêyalan dima çarnen. “Hal Yamano” deyrê hetê Dersima. Ina klam serr ê 2019 de, Mikail Aslan û Apolas Lermi piya newe ra vati. Apolas Lermi ‘esil xwu Trabzonjo. Tembur û tulum, Dersim û Trabzon, hevalti û bıratı, pê ina klam ameyê yew ca. K.ê “Kerwaniye” pê qırnata ceneya. Hetê Dersim, veyvan xwu de qırnata ceneni. Aslan newe yew roeh do qırnata ri. Pê klamê “Ninnaye” yew slom şawen Çewlig û Palê ri. Nuştışê Zazaki ser keddar Malmisanij ra, yew şiir wenen. Name ina şiir “Ganfıday Dersim”a. Ina şiir û klamê Ni Adiri, Tertelê Dersim ser nusyayê. Kişyayışê camêrd, khal, ceni, xort, qic, varek û zarajan yena ver çimi. Klamê “Nı Adiri” de, ma vengê Ahmet Aslan eşnaweni. Adır, zeriye de bıveşı hend rahat hona nêşina, ina veşayış pê klamê “Nı adır” ameya zuwan ser. Rut û repal yew raşti erzena ver çim ma. Klamanê “Şiye” û “Agerayış” de felsefiya diyalektik mavineni. Ters û umıd, merg û cuyayış, asimile û waha zuwan vetiş, şer û haşti pê ina klaman ameyi

yewca. Hunermend Beser Şahin klamê Şiye de Mikail Aslan ri vokalti kerda. Sınasi biyayişê Mikail Aslan ser ina album zaf mihima.

- 1-MovetêAlamuti, Enstürmantal Muzig: MikailAslan, 3:40 d.
- 2-GımgımızeVatê: KamerSöylemez Muzig:MikailAslan, 3.04 d.
- 3-Waştıyere, Vatê: Cengiz Aslan Muzig: MikailAslan, 3:01 d.
- 4-Barkırın, Vatê û Muzig: MikailAslan, 3:40 d.
- 5-Hal Yamano, Vatê û Muzig: Geleri, 3:19 d.
- 6-Şiye, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 3:41d.
- 7-Kewranıye, Muzig: Mikail Aslan, 0:59 d.
- 8-Ninnaye, Vatê û Muzig: Anonim, 4:40 d.
- 9-Ganfıday Dersimi, Şiir: Malmısanıj, 2:33 d.
- 10-Qıısaweta, Vatê: Cengiz Aslan Muzig: Mikail Aslan, 3:36 d.
- 11-Ni Adırı, Vatê: N.Kaygusu Muzig: Ahmet Aslan, 4:01 d.
- 12-Barzıngan, Enstürmantel: Kurmanci Şiir, 4:06 d.
- 13-Agerayış, Vatê û Muzig: Mikail Aslan5:53 d.

1.1.3.2.Kilitê Kou

Albumanê Aslan ra diyın *Kilit ê Kouya*. Serr a 2003 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Fotrafê ser album, eşir ê Demenan ra (Ini ‘eşir, bızafı hete Dersima cuyayen) dı teni hê yew kursi ser ronıştiyê û dêst yewbin ra tepışti. Ma boune ina fotraf tena konsept ê album çıtaya, yew fikr ma bena. Album, pê yewndes hebi klam ra vırazya. Ser heşt hebi klamana, imzê Mikail Aslan esta. Cografyê, tarix û muzigê Dersim ina album ser zaf tesir kerda.

Album pê klamê “Tewt” destpê keno. Ina klam Mikail Aslan û Ahmet Aslan piya vatê. ‘Elewiyan ê Dersim zikir ra vunê Tewt. Klamê Tewt, qednatışê hardı ri, itiqati ra dūr kotış ri, qıymêt xwu û ziyaran xwu nezonayış ri lomê kena. Niyaz esta, semah esta la itiqat nemenda, vuno. Klam ê “Saya Sure” û “Heq Şi” Tertelê Dersim ser vaceyi. Klamê Saya Sure de dej û hevi piya esti. Tertelê ra mendi çı esta, ey dej a,

riamayiş zi heviya. K. ê “Heq Şi” *de*, hevêr yew cêniya extiyar Tertilê Dersim ser qısey xwu kena, behsê viyartê sarê xwu kena, dimi ra hema klam destpê kena. “Heq Şi” klam ê eskuteki, tenya mendış, bebexti û hevi xwu her çi ra bınayışa. Tesir ê vinayışın, seni yew zeriya tenik vecyena werte, ma pê ina klam vineni. Klamê “Ya Xızır” semedê mirçikan, dar u vâşan, inson û heywanan ri hawar kena. Xızır ra derman wazena. Capê klam ê “Remayişê Munzur” yena. Ina klam enstürmantala, zey şiyayişê Çem ê Munzur vırazyaya. Ge hedi hedi şına ge hers bena, lez şına. Mikail Aslan klamanê “Remayişê Munzur” û “Heştire Ararati” de muzig ê Dersim pê muzig ê Awrupa nevirnayo. “Dilbera Dersimi”, rındey rındona, qêy ey ser düyes/desudi hebi êşir perdayış kenî, ina yew rındeka. “Kilite Kou” meseleka verina. Yew laj Seyyid Rıza wexto Tertilê Dersim, dunyê xwu bedilneno. A wext Seyyid Rıza zerrê xwu pê “Mı kilite kou kerd vin“ ard zuwan²². Kilite Kou itya de biya sembolê lajê Seyyid Rıza. Aslan, *albumê Miraz* de mane Kilite Kou bineyne kerd hira. Klam ê “Tew Le” Kurmanciya, rındiyê yew cenıya viya mende ser nusyeya. Bitaybeti ina klam de benatê zel û gitar de weş yew aheng esta. Klam ê “Kırmanckiye” bewahari zuwan ê Zazaki ser nusyeya. Wexto ke yew dew yan yew keye biveşi o ca de, tena yew keye û dew neveşeni. Ina veşayış tesirê xwu her çi ser duna. Veşayê; cuyayış, mezg, zuwan her çi ser karê xwu vırazena, vuno. Album pê “De be Wayiro” qêdyena. Ina klam hetê Ahmet Aslan ra ameya vatiş. Bekesi, tengi de mendış, veşayış ê dewan ra pey tena yew umıd menda, ey zi Xızır.

01 Tewt, Vatê: Kamer Söylemez Muzig : Mikail Aslan, 6: 24 d.

02 Saya Surr, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 7:57 d.

03 Ya Xızır, Vatê : Geleri Muzig: Mikail Aslan, 4:11 d.

04 Remayise Munzuri, Muzig: Mikail Aslan, 10:09

05 Dilbera Dersimi, Vatê û Muzig: Huseyin Doğanay, 4:25 d.

06 Kilite Kou, Muzig: Mikail Aslan, 6:12 d.

07 Heq Si, Vatê: Havar Tornecengi Muzig: Mikail Aslan, 4:46 d.

08 Tew Le, Vatê û Muzig: Mahmut Baran, 4:24 d.

09 Kırmanckiye, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 5:09 d.

²²“Veli Bayrak - *Dağların Aslanı Seyit Rıza*, (16.11.2012), demokrathaber, t.cr. 17.04. 2020, <https://www.demokrathaber.org/daglarin-aslani-seyit-riza-makale,6849.html>.

10 Hestire Ararati, Muzig: Mikail Aslan, 4:12 d.

11 De Be Wayiro, Muzig: Ahmet AslanVatê: Kamer Söylemez, 4:36 d.

1.1.3.3.Albumê Miraz

Wexto verin de inson bızafi keye xwu de non xwu poten. Mir alawitış dimi ra a mir ri ra yew letê semedê reyna mir alawitış ri gureten. A mir ri ra vaten miraz. Pê o miraz newe ra mir xwu alawutên. Aslan²³ semedê name ina album ser vuno:

“Mı ina sembolize kerd; mir generasiyono, azo. Miraz ke kokê xuyo. Key sifte kerdo, key qedino beli niyo, hama hata nika az û az vila beno. O ke mebo ke mir mişte nêbeno, kamil nêbeno, çie nêvejino meydan. Sure ke mı kaseto xwuya virene vete mı wastene ke Kilitê Kou bivinine. Qapağa kaseto mı de resmê dı dewresu esto, pe destê zumini gureto. Mı va Kilitê Kou destê na dewresu dero. Mı vake; gereke na Kilitê Kou destê inu ra biceri. Na kilitê kou ra tepia şine mekanê dewresu. Mı va ke: Ez amune sima ra destur wazon. A Kilitê Kou bide mı tabi inu ki mira pers kerd: Tu kama, çae kilitê kou wazena. Mı vake: Ez wazon ke derdê simawo şiren, barê vilê xo kerine. Ez wazon ke elçiye roê sima bine, elçiye Kirmanciye bine. Na ruval ra mire Kilitê Kou lozumo. Kilitê Kou çık vi? Kilitê Kou zerrewêşiya inu biye, serbestiya inu biye, jiar u diyarê inu bi. İnu ki mira vake: Tu bese kena Kilitê Kou bicere hama aera raver tore çio de bin lozumo. Mı va: “çık mı re lazımo? Worte ju tasıke de miraz ard verê mı. Va ke: Sima de miraz çino, sima gereke wexto verin ra, azo verin ra miraz bicere ke, mirê xo mişte kere. Sima kamil be. Ae ra tepia şine miraz ard. Serva qomê xo nê, virende serva xo. Mı va; gereke ez na miraz bicerine. Çıke ez ke miraz mecerine mirê mı kamil nêbeno, nefesê mı, ra nêbeno. Adet u torê xo ke bese nêkon bıramine. Herkês hete xo ra miraz zovina ceno. Mı ke miraz guret ke az ve az vila bo”.

Ina rop. zi erzena wertê, benatê albumanê Aslan de yew pabestê esta. *Albumê Miraz û Kilitê Kou*²⁴berdewam yewbinan ê, “kilitê kou” fek Seyid Riza ra: Mı kilitê kou kerd vin, vat bı. Ina albumê xwu de Aslan geyrayışê inson ê kamil kerda. Kilitê kou Seyid Riza kerd bı vin, Aslan zi rayê inson ê kamil dıma geyrayış xwu vırazyeno. Aslan, yew sembol ser ra dekerê xwu kerd eşkera. Mikail Aslan itya de qedim yew

²³ Yaşar Kaya, (11.07.2020), *Mikail Aslan û Şarê Ma*, t.cr. 12.04.2020, https://wikisource.org/wiki/Mikail_Aslan_u_%C5%9Far%C3%AA_ma

²⁴ Albumê Kilitê Kou dı Seyid Riza vat bı “Mı kilitê kou kerd vin”. Aslan, Ina albumê xwu dı geyrayışê kilitê koun kerd. Ina geyrayış pirikan, khalikan dıma şıyayış a. Kilitê Kou, gıriyê benatê nesilan a. Çıman M. Aslan ra, Meftiyê inson ê kamil biyayış a.

pers dîma geyrayış xwu vîrazen û perseno vun “*Gure û gaye inson ina dunya de çıtaya?*” İnson cuyayışê xwu de, verinan xwu ra xwu dûir biger se bena, megi ri se bena? Çim Mikail Aslan de kultur, zuwan, itîqat û baweri hê têmeiyani. Vuno, verinan ma ra çı menda xwu dûir megirê, erciyayê verinan hola bizonê, yin ra çı menda zey miraz û miras vinê. İnson wahar miraz xwu mevecı, miras çew zi dest çew ra şına, vuno.

Album ê Mikail Aslan ra hiriyin *Miraz* a. Miraz serr ê 2005 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Ina album pé yewndes hebi klam, yew zi muziga enstürmantal vîraziyaya. Duyes hebi klam ra heşt hebin vatê yan muzig ey M. Aslani. Ini ra new hebi Zazaki, dı hebi klam zi Tırkkiyi. *Album ê Miraz* dı heb fikr ser vîraziyaya. Yew baweriyê Dersima, ey bin zi rayirê kamil biyayış ser geyrayışa. Ina album de hunermendan Aynur û Zelemele zi klam vati.

Album pê klam ê “Xatune” destpê kena. Aslan, ina klamê xwu de zey yew ressam, panus gureto xwu dest, waşte xwu kerdo resm. Miyanê hemın klamanê Aslanı ra, tewr zaf sinasnayê klam, k. ê “Elqajiyê” ya. Elqajiyê yew dewe Pultur/Ovacık a. Yew merdim yew keyna ra zaf hes keno, la qeder yin ri kerra niyeya ru, neresenê yewbin ri. İnson zafın ina klami ra zaf hes kerdi. Zafı hunermendan zey Şevval Sam, Arzu Şahin, Paul Dwyer, Cihat Aşkın, Elenor Fourniau uzb. ina klam vati. Elqajiyê, esiyiyayışê Zazaki û Aslan ser, zaf mihim yew klam a. Klam a hiriyin “Aşkın Şarabı” ya. Ina klam, hetê hunermend Aynur ra ameya vatiş. Behsê yew dilber kena.

Klamanê “Miraz” name xwu daya ina album ri. “Miraz” hırı beyti ra vîraziyaya. “Beyt a yewin” pê yew klama derg, dej duna inson ri, capê Mikail Aslan yew şiir wenen. Şiir, tespîtê hal ê dunya kena. Her çı biya têmeiyani, ma koti ina yew wext miyani, inson pêêr tena hilibile xwu beni. Zerê çew yewbinan ser neveşena, vuno halê ma duno teber. “Beyta dıyın” rayirê xwu şaş kerdiş dimi ra, waştış û cuyayış yewbin nêtepişena, inson bızafı maneviyatı ra kota dûir, goş xwu nedune zerê xwu ser. Kam goş na xwu ser, rayirê kâmil biyayış ri yew gumi erzena, vuno. “Beyta hırın”, tu key goş na zerê xwu ser, tu hin reç a inson ê kâmil ser şına, vuno. Aslan vuno, yew inson xwu bısrasn, khalık û pirikan xwu bizon, hin ini rayir ra dûir nêvinden. Kam ça ra yeno, şino ça ini wırdin hola bizon, rayirê ey zi şino kâmil biyayış ser, vuno. “Le Dezawo” bitaybeti Çewlig de zaf zonaye yew klam a. Aslan pê ina k. yew slom şawen Çewlig ri. Hevêr Rençber ‘Eziz ina klam vate bı. Yorê, inson beno mecbur qıcan xwu

û bajar xwu ra dûir monen, sare xwu geno şino hetê ğeribi ser. Ma ina klam de ğeribi, yew merdım û dormale ey ri seni yew tesir duna vineni. Ina album de Aşix Virani ra yew klam ameya wendiş. “Canım Efendim” Tırkki yew klam a. Ina klam Hz. ‘Eli ser nusyeya û behs ê sinayışê Hz. ‘Eli kena. Ina klam de hunermend Aynur, Mikail Aslan ri vokalti kerda. Klam ê “Mı re Çıke” behsê nime mendış û destvengi kena. Hunermend Zelemele, Mikail Aslan ri vokalti kerdo. Klam ê “Dara Goze” heyf ser nusyeya, payiz, ters, tari, şiyayış ê dunya ri heyf kena.

01 Xatune, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 04.56 d.

02 Elqajiye, Vatê û Muzig: Geleri, 04.14 d.

03 Aşkın Şarabı, Vatê û Muzig: Alişer Efendi , Solist : Aynur 05.09 d.

04 Miraz (Beyta 1), Vatê û Muzig: MikailAslan03.08 d.

05 Miraz (Beyta 2), Vatê û Muzig: MikailAslan, 03.48

06 Miraz (Beyta 3-4) Vatê û Muzig: MikailAslan, 05.59

07 Le Dezawo, Vatê: Çewlig/Geleri Muzig: MikailAslan, 04.16 d.

08 Zere Mı, Vatê û Muzig : Hüseyin Ayrılmaz, 04.17 d.

09 Canım Efendim, Vatê: Aşık Virani Muzig : Firik Dede, 05.31 d.

10 Mı re Çıke, Vatê: Kamer Söylemez Muzig : Mikail Aslan, 05.31 d.

11 Dara Goze, Vatê: Doğan Munzuroğlu Muzig : Mikail Aslan, 03.10 d.

12 Connections- Remyise Munzuri 24.50 Mikail Aslan& Gerhard Fischer-Münster Mikail Aslan Ensemble

1.1.3.4.Albumê Zernkut

Zernkut albumanê Mikal Aslan ra çaharın a. Zernkut Serr ê 2008 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Aslan qêy ina album vetiş ser, nêzdiy ê dı serr xebityo. Aslan²⁵, semedê name ina album vuno “*Hedef ê Simya, newe ra yew çik vıraştış niya, kışf kerdişê çiko nimitê, versi de mendi yan kam xwu ri ğerib mendo, heta ey werte vetiş û zelal kerdiş ser xebat a. Miras ê şar, zey nimateyi kokdar yew maddey xum a. Tu, pêra*

²⁵ Nazan Özcan, (22.06.2008), *Müziğin Simyacısı*, t.cr. 17.04.2020 <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=884528>

dîma mekiri, ey nevuna biye, ez ha ita da mı keşf biker”. Aslan pê ina vatey xwu balê ma zi onceno ina yew mesla ser. Aslan vuno, coğrafya û tarixê ma de xızneya dewlemend esta. Kultur ma eyr nimitêyiya, vêrsi de menda. Ey ra ma kultur xwu kê m vineni. Halbuk ma kultur xwu ser hola cıgerayış bıvıraz, dewlemendiyê kulturê ma zi vecena teber. Ey ra Aslan name ina albumê xwu kerdo “Zern-kut”. Zern (zerd) hema neveca teber ha miyanê herd da. Zerd vetış hend rahat zi niya. Ked wazena, renc wazena. Aslan vuno kultur ma hiraya, zey zerd a. Bıkilmi Zernkut û simya yewbinan ri paralel şına. Ina album zi zey albuman bini, benatê viyarte û ameyen ri yew giri erzena de. Aslan kederake ho zerê xwu do çarneno pê ina album eşto teber. Aslan, ser qapağê ina albumi ri Dersim ra zaf fotraf şuxulnayo. Ini fotraf bızafi, Dersimij hevêr seni yew feqiri û dej onti ma ri mocnena ra. Inson wexto dejê yonê ten vini ina dej çı duno inson ri. Ini behs ser Susan Sontag²⁶ vuna “ Tê fotraf esti çew inin hola bızone, hissonê inke û viyartiya nêzdi ser a, şekl guretiş de rola mıhim dunê inson ri”. Bıkilmi, fotraf esta bena hefizayê inson. Mikail Aslan, peyni ino album de

“Pirik ma, ita ra vatêni Herde Dewreşi. İta de inson ameni xwu. Pê kou berzan xwu, miyanê welat de zey welat a vinbiyayi bi. Şah o weryayı, sarıwedartiyê vind kerdi, milleta vind biyaye, bewalatê qedim û fetilnayox, omeni, xwu ri ita de cuyayeni. İta yew diyareka bimbarek û lehnetina. Mıjdani tu ez bı de kami? Mıjdê amayox ez bı de kamê? Ser rayan de pawitê çew nemendi. Zaf laj, zaf keyna oğur bıyi, biyê rayirê anegerayi ri. Ez koti ba miyanê ina yew dew, ey ke şini reyna neameni, mendey zi pawitey xwu kerdi bi vini. Zerr ra şıkitayê, koti bi miyanê şayiye mı. Dew û mazrê ma bevengê mênê bi. Pê kerrayê qeldayi, zey mezel a beveng û sot nekerdi” vuno.

Aslan pê ini vatêy xwu tarix û coğrafyayê Dersimi ra muecnak duno. Aslan vuno, coğrafyayê Dersim hem bimbareka hem zi lehnetina. Bimbareka çimki tede zaf erciyayê cay û ziyaran esti, perbin ra zi Dersim lehnetina vuno Aslan, çimki çew heyat xwu ra yew xêr nediyo, Dersim wahar her kes ri cevyo la çew wahar cı nevecyo, miyanê bekesi de mendo vuno.

Album des hiri hebi klam ra vıraziyaya. Ina klaman ra yew Kurmanci yew zi Arminikiya. Dersim, Çewlig û Qoçgiri ra klam esta. Des hiri klam ra şeş hebin ey Aslani. Album pê “Bımire esqe mı” destpê kena. Klam, lêl bıyayış ê dunya, eşq a bêxêr

²⁶ Susan Sontag, *Başkalarının Acısına Bakmak*, (Çm. Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2004, r. 81

û derd a bêdari ri lomê kena. Serr ê 2009 de, festival ê Dersim de Mikail Aslan û Sezen Aksu ina klam piya vati. Inson bızafi çim xwu heqî ra qefilnê, itîqat ra xwu dur geni, vuno. Klam ê “Îqrardar” her kes hilebile dınye xwu biyo, çew elaqê derd çew ri nebena, naçaran ri, feqir û bindestan ri Xızır bıreso, vuno Aslan. Klamê “Besebeb” çıqas semedê Dersim ser bıvaci zi dej antox çendek şar esti, pêêr zi pê ina klam eşkên dejê xwu bivini.

Mikail Aslan²⁷ semedê qıcti xwu ser vuno “*Wexto ma qıci bı telewizon û radyon ê Tırkiya de ma neşkeni zuwanê xwu ser klaman goşdari bıkeri. Ina semedê ra ma radyonê Yêriwan goşdari kerdên*” Ey rocan ra yew klama, “Dayıka Delal”. Kurmanci yew klama, heskerdışê dadi ser nusyaya. Ina klam dimi ra, k.ê “Gülizare” yena. Hevêr ma vengê qlarnet eşnaweni. Qlarnet hiş ê inson tera bena. Capê vengê Mikail Aslano zelal yeno goşi ma. Klam ê Gülizare, rid qalın waştış ra yewbin ri nêrasayış ser nusyaya. Çı heyfo, qalın waştış miyan şari ma de, hevêr zaf sinayox yewbin ra dûir fina bi. Zevac a bêzer, şa biyayış ser zey vêrsiya tari geyrena, ters û bêhevi erzena heyatê inson ser. Rençber ‘Eziz, muzig ê Zazaki ser pê vatê û muzigan xwu tesirêka pil vıraştı. Klamanê Rençber ‘Eziz, zaf hunermend hete ra vacyeya. Aslan ina album xwu ri Rençber ‘Eziz ra dı hebi klam gureto. “Way Way Ninna” û “Dılo Dılo” pê veng û muzigê Aslan newe yew şekil gurêti. Wırd klam zi zaf ten hete ra teqdir gureti. Klamê “Berteng” waştı ser nusyaya. Waştı ri lak kotiş esta. Pê zerriya tenık hes kerdışê xwu arda zuwan ser. Klamê “Mıjdani” klam ê umıd a. Name ina album pê k.ê Mıjdani heyat vinaya. Simya ina klam ser ra xwu do teber. Zerya inson de holi (almast) û xırabi (komır) piya esti. Inson hol ca ra hol, huner ha komur ra almast vetış da. Her kes barê xwu wa biger xwu ser, sewdê ma dıgana, zey roş ê aşm vecena, şıma ri mıjdan bı, vuno. Klamê “Duri Mendo”, nuştıx ina klamê xwu de eşqê xwu zey yew neqqaş nexş kerd çekûn ri. Eşq a xorti ser, vatêyak weş klam, klamê “Yara mı” ya. Ina klam zey film a siya sıpi yena ver çim çew ri. Sewas Qoçgiri ra yew klam a “Meleme” û sewda ser nusyaya payız û wesar piya ina klam de tesir duna çew ri. “Sbidak Badankov Ağavnin” (Boran a Kınca Sıpi) rocnamedar Hrant Dink ser nusyaya. Hrant Dink serr ê 2007 de, ame bı kıştış. Peyni ina klam de maqalê Hrant Dink ri atif biya û “*Şıma, mı bıfetilnê zi ez ita ra neşina*”²⁸ vuno.

²⁷<https://www.youtube.com/watch?v=frA-b-A9cz0> 16.02.2020

²⁸ Hrant Dink, “*Ruh halimin güvercin tedirginliği*”, (27.01.2007), www.hrantdink.org, t.c.r 22.04.2020, <https://hrantdink.org/tr/hrant-dink/hrant-dink-yazilari/725-ruh-halimin-guvercin-tedirginligi>.

- 1-Bimire esqê mi, Vatê: Kamer söylemez Muzig: Mikail Aslan, 5:10 d.
- 2-İqrardar, Vatê û Muzig: MikailAslan 4:55 d.
- 3-Bêsebeb, Vatê û Muzig: Mikail Aslan 5:56 d.
- 4-Dayika delal, Vatê û muzig: Paşayê Efo 3:42 d.
- 5-Gulizare- doğê kêwci (Dersim) 4:48 d.
- 6-Way way ninna, Vatê û Muzig: Rençber ‘Eziz 4:19 d.
- 7-Berteng, Vatê: Kamer Söylemez Muzig: MikailAslan 5:13 d.
- 8-Mijdani, Vatê: Kamer Söylemez Muzig: MikailAslan 3:34 d.
- 9-Düri mendo, Vatê û Muzig: Hüseyin Ayrılmaz 5:17 d.
- 10-Yara mı, Vatê: Hıdır Çelik, Muzig: MikailAslan 4:44 d.
- 11-MelemeVatê û Muzig: Anonim (qocgiri/sewas) 5:11 d.
- 12-Dilo dilo, Vatê û Muzig: Rençber ‘Eziz, 4:32 d.
- 13-Sbidak badankov ağavnin, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 4:44 d.

1.1.3.5.Albumê Petag

Mikail Aslan, album ê *Petag* ser ri “*Vengdayişê ina Kainati ra, yew vengê zi vind nêbena. Ez hema zaf qici biya, mı zeri xwu ra newedar kerdên ûvatên: Norşin, Xopik, Axweşi, Sorpiyan, la mı zuwan xwudemı veracı yın nêdin. Capê, wextomı daye xwura seni pers kerd, lezubez inı name, Armini ra mendi vatên, zobne taye nevatên. Namedar inı dewan ma Armini, hin çine bi. Tuvatên herd qelişyeya, herrd inı war kerda*” nuştö. La name inı dewan raşta Arminikiya nê yonê yew zuwanê ra ina xusus ser malumat hola çiniya. Namê inı dewan Arminiki bi zi, Arminiki nebi zi raştiye ina coğrafya Armini zi tede esti bi. Samedê name ina album ser Mikail Aslan²⁹ vat “*Festival ê Arguvan de yew egminroş, qonser dıma omı ver mı. Ma bine nata weta qısey kerd. Mı ey ra persa mı va şıma egminan xwu seni virazyeni? Egminroş mı ra va: yew zelqetê egmin çendek zaf babet vili ra polen bıgeri egmin tena zaf bena weş. Meslê zelqet mı*

²⁹<https://www.youtube.com/watch?v=frA-b-A9cz0> 16.02.2020

ri bi zey yew çıla, ez xwu bı xwu fikirya mı va coğrafyê made bihenzeran serr ra zedêr cuyayış esta. Şarê ini coğrafya zi her yew şar zey yew vili. Armini zi ina coğrafya de hevêr zaf cuyayeyi. Yew dem omı ma yın ita ra fetilneyi. Ina album zi qê xatır fetilnayış yini ri, mı viraşt. Name ina album ita ra yena”. Viyartê tarixi ra cuyaye zaf sıxleti, rocan ma de zi verni ma gena. Şarê coğrafyê ma, çı heyfo yewbin ra zaf hes nekeni. Bihenzeran serr ra zedêr ma, têver cuyayeyi, yew dem omı, ciran yewbin fetilneyi, kıştı. Ina cuyayış û ciranti newe ra vir ardış, xetê yewbin dımı ra kotış nê, çew holi yewbin vir biyarı ina hal newe yew cuyayış ser mihim yew hal virazena, vuno.

Albumê poncan, *Petag*³⁰ a. Mikail Aslan semedê ina album vetiş ser, çahar serr xebityen³⁰. Serr a 2010 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Album de duyey hebi klam esti. Ini k. bızafı zuwan ê Arminikiya. Album pê “Surp Garabed” (Ez Şiya Surp Garabedi) destpê kena. Baweriyê bızafı din, ewliya û pil xwu ri hürmet rabimöcni, vuna. Zaf inson yeqini xwu ewliyan xwu ri omı û şini qubbe yin ser koeni ra. Yın keni mabeyndar xwu û yın ra dêrd xwu ri dermon wazeni. Klam behs ina meslı kena. Klamê “Gaf Gıdır” de, dı hew keyi, yew lac û yew keyna ser, yewbin ri qal erzêni. Klamê “Pagniki” de xapınayış ê waştı ra behs bena. Klamê “Pağnest turi”, yew waştıya nazdar ra behs kena, wa her kes waşte mi ri xizmet bıker vuno. Klamê “Yerk Bantuxdi” de sinayox şıyo ğeribi ey tepya de mendi zerya xwu kerdı eşkera, zoari ğeribi ameya zuwan serı. Klamê “Bahçaneri xod gilli”, hetê muzig ra yew zerweşi duna inson ri. Lak kotışê waştê esta klam de. Klamê “Hayde Mer Ekin” de yew lac û keyna yewbin ri zerya xwu keni eşkera. Klam ê “Nazlın şeri”, resayış ê waştı ra behs kena. Kez danek enk eger, tena enstürmantala. Ina muzig veyv berdiş ser virazyaya. Klamê “Katsek Perek” veyve de dêst zuma ra hene sawutiş û zuma wasıfnayış ra behs kerdı yew klama. Klamê “Bulbuline eger”, sinayox şıyo ğeribi waştı tepya de menda. Xeber sinayox ra neguretiş seni yew dej duna waştê ri pê ina klam ma vineni. Klamê “Zeyno”, murad xwu ri resayış ra pey şai esta. Klamê “Darsim” zi her kes hetê ra zonayı yew klama. Ina klam Tirkkiya. Klam, tesir ê tertılê Dersim ser nusyeya. Xırawe bıyayış dımı ra waştı ra dur kotış ina klam de ameya zuwan serı.

Ri de ina album vetiş ra, zafı inson kerra eştê Mikail Aslan ri. Semedê aleyhiyê album de siteyê *jar û diyar û dersimnews* a çend hebi maqale neşir biyi. Ini maqeli

³⁰Cafrande. org, “Mikail Aslan ve Dersim Ermeni Halk Şarkıları: Petag Albümü » Cafrande Kültür Sanat”, *Cafrande Kültür Sanat* (blog), 15 Haziran 2017, <https://www.cafrande.org/mikail-Aslan-yeni-albumu-petag-dersim-ermeni-halk-sarkilari-cafrande-orgta/>.

wırdın zi iddia Aslan qewıl nekeni. Bıkılmi, elaqeyê Dersim û ina album pé çiniya, vuni. Mikail Aslan ripelê xwu de (facebook) ina vatêy ri cewab xwu nuştı. Ini peywer kewtış behs ê ina tez niya. Wertı de yew album esta, her kes hetê xwu ra onyen. Tey teqdir kerdı tey zi kerra eştê cı.

- 1.Surp garabet, Koro, 4: 11
- 2.Gaf gıderde, Koro, 3:50
- 3.Pagniki, Sona Şatikyan, 3:18
- 4.Bagnets turi, Arek Mikaelyan4:41
- 5.Bahcaneri xod gilli, Koro, 2: 55
- 6.Hayde mer ekin, Ani Hayrabedyan, 2:54
- 7.Nazluin seri, Lusine Nazaryan, 3:35
- 8.Kez danek enk eger, Hovhannes Acemyan, 3:35 d.
- 9.Katsek perek, Ani Hovhannisyan, 3:05 d.
- 10.Bulbuln eker, Arkis Alaverdyan, Arek Mikaelyan, 4:31 d.
- 11.Zeyno, Lusine Nazaryan, 3:17 d.
- 12.Darsim, Vartan Margosyan, 2:58 d.

1.1.3.6.Albumê Pelguzar

Pelguzar, albulanê Mikail Aslan ra poncın a. Serr a 2010 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Aslan, a serr dı hebi album vıraşt bı. Album ê Petag û Pelguzar yew serr vet bı. Yew serr de dı hebi album vetış ma ri, seni hunermendeko xebatkaro möcnena ra. Ina album pé şeş hebi klam û yew muzig a enstürmantal ra vıraziyaya. Mikail Aslan qıymetê coğrafyayê xwu qayıl nebena vind bıkerı. Bava Xıdır rona vir Dersimijan ra şiye bı. Aslan qayıl nebena vengê ina erciyayê yew hunermend vidn bı. Ina album de waharê vatêyê klaman, Bava Xıdıro. Muzig yın zi Mikail Aslan vıraştı. Coğrafyê Dersimi ra, hunermend zaf vecyaya. Ini deyirvacan ra yew zi Bava Xıdıro. Aslan tarix û kulturê Dersim ser cıgeyrayox yew merdımı. Qayıl niyo ini hunermênd bêveng bımoni. Destan ê Pelguzar nêzdiye henzar hebi beyt ra vıraziyaya. Cigêrayox Tefvik Şahin qêy ini destan ari kerdış ser, Qoçgiri de howt serr dew û koun ra cıgerayış kerd.

Ini cıgeyrayış dımı ra henzar ra zedêr beyt omeyi yew ca³¹. Pelguzar, yew destanê eşqi ra vecyaya rayir û awan biya. Tefvik Şahin, ini bêyt wexto peyser onı zaf inson ey tebrik kenı û zaf veng tera vecen. “*Pelguzar, rocnamey ê İsviçra ra zi biya xeber*”³². Mikail Aslan zi name ina album ita ra gureta.

Album pê “Melem Yare” destpê kena. Bava Xıdır, hema xorti xwu de, yew keyna ra zaf hes keno û name keynek zi Didar a. Bava Xıdır Didar ra hes keno la Didar xwu da bi rayê Humay ser. Ey ra Didar, têveri eşq ê Bava Xıdır nêkena. Bave Xıdır yew têveri Didar ra mevin zi honc zi ina eşqê xwu ra anegeyro. Samedê sinayey xwu ri tim o tim klaman xwu vuno. Pê ina klam Bava Xıdır eşqê xwu arda zuwan ser. Tı ra niye bı, ez xorti xwu se kena kal biyayış xwu se bikiri, vun. İnson raştı yew ten ra zaf hes bikerı mane dunyê xwu zi pê o inson vinen. A waştı çew, ver çew de niye bı, mane dunya xwu zi keno vind. Samedê ina klam ser, merdım yew Bava Xıdır, Tefvik Şahin ri vat “*Mı va, Bava Xıdır diwane bi. Sonde niştene ru. Hata sodirê ki na kılama Meleme vatêne. Gê jibene, gê nalene. Ebe thomır recefiyene na lawıke vatêne. Kotene adır. Na kılame zaf derga*”³³. Bava Xıdır goş xwu çew ri nido û tim klaman xwu vato. Qıymêt tena yew inson esta aya zi Didar a. Klamê “Pelguzar” enstürmantala. Mikail Aslan albuman xwu pêêr de yew muzig a enstürmantal vıraştı û ey muzig zi ruh ê album seni bı, a his ser vırazyena. Vêrni klam de hedi hedi yew keman cenen, cenitiş ê keman hevêr yew hevi erzena zeriya insonı. Pawitiş esta cenitişê keman de, kam pawiti çinê keno a yena vêr çimi. Cape tembur û zel vecyên wertı, zel ra yew veng dejin vecena. Ina vengê ra pey hevi şına, qahrayış yena. Zey hisê Bava Xıdırı ina muzig. Bave Xıdır kêy waştı xwu ra yew roştı, umıd bıvın, zerya ey biyo wenık, klaman xwu o zerweşi ser vat. Wexto Didar ra yew mırad nediyo klaman xwu pê derd û ğem vat. Ina muzig zi qonsept ê album ri têver şıya. Klamê “İntizar” de Bave Xıdır waştıya xwu ra lomê keno. Zeriya dej û desveng mendişê xwu ra behs keno. Aslan klamê “Sakil” de hunerê xwu do teber, hetê muzig û vatişi ra huneroka pil veto wertı. Hevi, havar, lomê pê vengê Mikail Aslan kena zerê inson ri. Bava Xıdır ina klam xwu de aşm kowt a aşm serı, serr kota pyêser, tu niyena, vuno. Çew sinayey xwu ra hevi bigeri dûiri bena nezdi, ina hevi çinê bi nezdi bena dûiri. Halê xwu ard zuwan serı. Klamê “Xatir” de Bava

³¹ Tefvik Şahin, (2010), *Sae Kerdena Destana Pelhuzarê*, t.cr. 07.03.2020 <http://www.cilagazete.com/tevfik-sahin-yazdi/.html>

³² Haydar Karataş, (18.03.2010), *Qocgiri Ame Ra Zon*, t.cr. 07.03.2020 <https://dersimzaza.wordpress.com/18/pelguzar/>

³³ Tefvik Şahin, r.s.v

Xıdır teselê xwu Didar ra bîrnaya. Bava Xıdır, Didarê xwu her çi û kes ra zaf hes kerdên. La eşq ê xwu ri yew têveri nevineno ey ra pê zerr a şikitaye, milê xwu uno war, xatir xwu wazen Didar ra. Klamê “Hegay Hergi” de teqat ra kotiş û zerr a lerzayi esta. Her kes kar gure xwu do, dik wenen, tij vecen, çıtyer cıt xwu keno, ez eşqê tu de menda, vuno Bava Xıdır. Klamê “Lea Qeraji” çew von se wa vac, çew se biker zi eşq, xwu bı xwu zerê merdımı ra nevecena. O dem, mane dunya zi pê eşq esta. Bava Xıdır eşq ê xwu ra anegeyreno waşte xwu, xwu ri melem vineno.

1. Melem Yare, Vatê û Muzig: Bava Xıdır, 4:24 d.
2. Pelguzar, Enstürmantal: Mikail Aslan, 4:05 d.
3. İntizar, Vatê: Bava Xıdır Müzig: Mikail Aslan, 5:02 d.
4. Sakil, Vatê: Bava Xıdır Müzig: Mikail Aslan, 2:14 d.
5. Xatir, Vatê: Bava Xıdır Müzig: Mikail Aslan- Levent Güneş, 5:11 d.
6. Hegay Hergi, Lawike Khan, Qerebel-Qoçgiri Arêker: Tevfik Şahin, Müzig : Bava Xıdır, 4:18 d.
7. Lea Qeraji, Vatê: Bava Xıdır Müzig: Mikail Aslan, 4:59 d.

1.1.3.7. Albumê Xoza

Albumanê Mikail Aslan ra howtın *Xozaya*. Album ê Xoza serr ê 2013 de, Kalan Müzik ra vecyaya. Ina album ra hırı hebı klam vatê û muzig, ponc hebi zi tena muzig ey Aslano. Aslan³⁴ qê xoza ser “*Ma, hem cuyayış xwu ser ey ra dewom keni hem zi ma qıymet ey hola nezoni, beyar verdiş (arisnayış ê herd) çino*” vuno. Reyna ina ropartaj xwu de Aslan³⁵, semedê pa kerdışê name ina album ser “*Xoza, Zazaki de yena mane tabiat. Ma, hega xoza verdiş, vuni. Zaf ramitiş ra pey hega bena bêcar. İnson, o hega hal xwu ser biverd, tewır tewır vaş xwu ri ca vinen; teli, çeer çuli... xwu bı xwu veradayı yew herd, xwu newe ra zaynena. Miyan çeku de “xwu dunya ardış” esta. Xoza. Ina çeku zaf heycon da mı. Ma xoza ra hurmet nekeni taye xwu cı neduni (birezi ra nemocneni). Ma, arisnayış û adalyayış, cı nêdoni*” vuno. Mikail Aslan pê ina albumê xwu, bête inson û xoza de seni yew giri esta, persayışê ina giri kerda. Yew

³⁴ Özgün Çağlar, *Doğa için Doğu'dan bir ses*, (10.07.2013) Agos, t. cr. 12.03.2020, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/5250/doga-icin-dogudan-bir-ses>.

³⁵ Özgün Çağlar, (10.07.2013), r.s.v

hega tim o tim bişuxulni, a hega ra capê zaf xêr nevicena. Inson qıymet xoza mezoni xoza inson ra qısasê xwu gena. Ge, germi duna wuşka û pavıstış ona, ge cemedi duna pê horyes û gucalek, ina qısasê xwu ma ra gena. Yew vatêya verinê çerm a suran vuna “Çem a peyin key biyi zuwa, dar a peyin key biyi wuşk, masi peyin key ameya tepıştış, merdim sıpi a wext fom kena perı nêwirena “

Repertuar ê ina album de, klaman zafin vatê û muzig ey Mikail Aslani. Tede des hebi klam esta. İni ra yew Kurmanci ey bin zi Tırkkiya. Klam a verin “Çem Vano” klam a hirin “Adır ê Zere Ma” ya. Benatê ina klaman de, klam ê “Hewa Guli Begi” esta. Ina coğrafya ser, dem a dûir ra heta ini rocan zaf inson kişya yi. Mikail Aslan kiştış de inka zi dorê xoza ameya, vuno. Ma yewbin zaf kişti, mird nêbi. Inson roc a roc beni zaf. Çimi inson, de nêbeni. İnke zi ma çıman xwu verdê herd û awkon ser, vuno.

Album pê klamê “Çem Vano” destpê kena. Mikail Aslan pê ina klam xwu zuwan do Çem ri. Goeş xwu do cı, çem zey yew inson derd û kûlê xwu, ma ra vuna. Inson çendek ben zafi hendek zi dunya ri zırarê ey bena zêdi. Ina klam, lêl biyayışê awk ser ra behsê lêl biyayışê insonti kena. Klamê “Hewa Güli Begi” de yew lacek û babi xwu, benatê xwu de qıse keni. Zey yew destan nusyeya. Wextê Tertelê Dersim kena. Klam, dı hebi beşê ra yena vıraştış. Beşa yewin; Guli Beg leşkeran hetê ra yen tepışyayış. Ina tepışnayış ra ver lac, qê şer keno ey ra behs keno. Beşa dıyın; tepışyayış dımi ra babi, çı lac xwu ser omeyaey ra behs keno. Klam a hirin “Adır ê Zere Ma” ya. Mikail Aslan ina klamê xwu Dersim ri niyet ê bend vıraştış dıma nuştı. Ina klam de hunermend Erkan Oğur gitar ceneno. Pê ina klamê xwu Aslan, itiqat ê Dersim de awk, herd, ziyar û hega zaf ercayıya, şıma çı dusye ini herd a bımbarak ser ri, vuno. Klamê “Xoza” muzigê enstürmantala. Ina muzig konseptê album ri têver şıya. Derd ê albumê Xoza pê ina muzig xwu do teber. Herd a rencon, dunyaya extiyar ina muzig de caye xwu gureta. Hevêr yew keman cenena, naliyê keman zerê insoni ri yew kıl erzena. Capê veng ê qlarnet û tembur vecyena û hevi duna inson ri. Herd a rencan zi arisnayışê xwu dımi ra zerguni duna. Peyni klam de newe ra keman vecyena û reyna derd yena. Inson û dunya hemberi bıkerı kam ina hemberi ra qezenc kena? Mikail Aslan pê ina klam muzigê xwu pey enstürman ê rocawan newirnaya. Klam ê “Serva (Semedê)Ma” merg û cuyayış, govend û hivi, hevaltı û bıratı tede esta. Klamê “Hire Cani” de hers û kiştış ra xwu kerdiş esta. Zuwan ri hurmet motış û hes kerdiş esta. Aslan vuno, Zazaki ha

mirena, çew dest xwu cı nedun, bêzuwani ra mil ma ameya war, ped xwu meçarnê dest şıma ra çı yena bıkerê. Mikail Aslan ına album xwu de Şair Nesimi ra yew deyr a Tırkki wend o. Ina deyr; inson ayetê Huma yo, adır û awk, tari û roşti insoni, vuno. Klamê “Xelas yew awka”, vatêkar yi Çewlig ra Mala Mehdiya. Mala Mehdi din û zuwan xwu ser xebatkar yew merdım bı. Destanê Mem û Zin, çarna bi Zazaki ri³⁶. Mikail Aslan şıir ê Mala Mehdi beste kerd û gureto albumê xwu. Ina klam, hes kerdışê welat û zuwan, hesretiyê xelasi ra behs kena. Klam ê Zerya talan, keda ke inson qê eşqê xwu ri duno, ını hemon hen şıyayış û desveng mendış ra behs keno. Klamê “Çu Çem” Ezidiyan ra Kurmanci yew klam a. Şıyayış ê çem ser ra cografyayê Kurdistanê Irak ra behs kena.

1. Çem vano / the singing river, Vatê& müzig: Mikail Aslan, 4: 24
2. Hewa güli begi / the ballad of güli beg, Geleri: Sait Baksi, 4:43 d.
3. Adırê zerrê ma / the flame within us Vatê& müzig: Mikail Aslan, 4:45
4. Xoza / resurrection, muzig: Mikail Aslan, 8:04 d.
5. Serva ma / for us all, Vatê: hawar tornecengi müzig: Mikail Aslan, 4:27 d.
6. Hirê cani / three luminaries, Vatê& Muzig: Mikail Aslan, 5:36 d.
7. Gazel-nesimi, Vatê: Seyyid Nesimi Muzig: Mikail Aslan, 4:41
8. Xelas yew awka / the longing for freedom, Vatê: Şex Mehdi Muzig: Mikail Aslan, 4:55 d.
9. Zerya talane / robbed heart, Vatê: Kamer Söylemez Muzig: Mikail Aslan, 3:24 d.
10. Çu çem / rushing river, Vatê – Muzig anonim Vokal: Feqir Xıdır- Tehsin Xıdır, 4:19 d.

1.1.3.8 Albumê Veng ê Roye

Veng ê Roye, albuman ê Mikail Aslan ra heştin a. Ina album serr ê 2015 de, Kalan Muzik ra vecyaya. Aslan heta ma albumê xwu, klaman bızafî Çewlig, Dersim,

³⁶ Erdoğan Yener, “Kırmancki ile Mem Ū Zin”, (01.02.2014), zazaki.net, t.cr 23 Ağustos 2020, <http://www.zazaki.net/haber/kirmanck-ile-mem-zn-1669.htm>.

Erzingan, Qoçgiri, Palı, Piranı ra guret bı. Aslan, albumê xwu newe de şıyo hetê Veraroc ê (Başır) Fıratı. Hetê Suk (Siwerek) de Çem ê Fıratı ra vuni Çem ê Roye. Aslan sadıq ina name biyo ey ra name ini album kerd *Veng ê Roye*. Vatê û muzig ina albumê hemın ey Kadir Büyükkayaya. Kadir Büyükkaya Siwerekijo. Şair û nuştox Büyükkaya, kıtaban; Amcam Mustafa, Bir Yanım Süleymaniye Bir Yanım Halepçe, Geceden Sabaha, Yeğenim İbrahim, Çikçikomun İpi Koptu, nuşto. Büyükkaya kıtabxwu Tırkki nuşto. Destpê kerdışê Zazaki nuştış xwu ser Büyükkaya³⁷ yew rop. xwu de “*Rocnamey Hollanda de mı yew maqale wendi bı. Ina maqale behsê rapörê Unesco kerdên. Ina rapör, Zazaki likuni û vind biyayış de möcna bi ra. Ina xewer zerrê mı dejna û mı va ina zuwan, zuwanê dadê mı na. Zuwanê pil û khalik ma yi. Ez pê ina zuwan huya, bermaya. Mı sarê xwu guret miyanê dêt xwu ina hal ser ez zaf fikriya. Ini fikriyayış ra pey mı va hin çı mı dest ra yena ez a rayê ser şuxulyena*“vuno. A wext ra pey Büyükkaya xeylek vistonik û şiir nuseno. Büyükkaya vuno, ez zaf şiir û vistonk nuşta la ez onya çew pênêhesyen û ey ra mı xwu da klaman hetê ra. Ey ra pey zaf zi nuseno. Capê Mikail Aslan de têsınasi beni. Ina têsınasnayış ra fikrê album vıraştış vecyena. Mikail Aslan û Kadir Büyükkaya semedê mo album vetiş ser, nezdiyê dı serr xebityê.

Album des hebi klam ra vırazyaya. Album pê “Çire Nina” destpê kena. İnson yew teni pê sinayış a raştikin hes bıker, çim xwu pawitiş ra mezgê xwu zi zerteniki ra neşken dûir bıtepiş. Ina heskerdiş mı hend zafa, ez miyanê bêvengi de menda, tuçı ra nina, vuno. Klamê “Ding Dingo Bani” zey lezvatêya. Ina klam bıtaybeti tût qışkêk ser tesir kena, wêş yın şına. Klamê “Fatima” de yew lacek veng duno Fatima ri heskerdişê xwu eşkera kena cı ri. Qayil niyo hin yonê çew ey bıvin. Peni klam de hers beno yew zowt do Fatima ri. Klamê “Ez Pawena” de, yew babi pawitişê lac xwu keno. Ina klam zerya inson recefnena. Yew babi lac xwu dima havar keno. Roc koto roc ser, aşm kota aşm ser, demserr kota demserr ser, laj mı anegeyro, vuno. Nêamayış ê lac, karê ko pil duno babi ri. Dej a vind kerdışê yew lac seni yew deja, ma pê ina klam vineni. Klamê “Keyne”, eşq ser nusyaya. Dêrdê ina klam zey vatêya khalik ma ra mendi “Ez derzina tu laya, ez şeri ça tu ha mı dima “ inaya. Klama şeşın “Cemila” ya. Her kes yew Cemila ra hes kerdo. Her kes qayil beno waştay xwu ri bıresi. Pê resayışê waştı xwu, zerweşi

³⁷ Serpil Aslan, (27.09.2015) *Veng ê Royi 2. Bölüm* (Ropörtaj), t.c 17.04.2020 <http://www.siverekgenclik.com/yazar/veng-royi-2bolum-roportaj-2277.html>

vazeno. Klamê “Gul çiçega nê Welatî” şair Kadir Büyükkaya û Mikail Aslan piya wendi. Pawitişê anêgerayin zoara. Thom çik zi nêmonena şew û roc, roşan û tazayi, zımiston û omnon bena zeyce.

Klamê “No Şewra” zey klamê Rençber ‘Eziz “Şari ri omnon mi ri payiza”³⁸ ya. Waştê xwu ra wexto inson tesel bîrna, çew qayil neben şiyer miyanê şar, peyni de her çi û herkesî ra xwu keno dûiri, tena zer a veşaye monena. Teber ra şar roşan keno, tazayi niyaya ru yew ferq çineya vuno. Klamê “Yar bero Rîha” ra zi eşq ser yew klama. Waştê ra dûir kotiş dîmi ra, çim rayirê ser menda. Zerr derd gureta, ina derdon mı ri dar waştêya, vuno. Ina album de klam a peyin “Sond Wena Sond ê Pili” ya. Her çi wext xwu ser weşa, hola. Yorê, benatê dî ten xeripen bajnê ini ra yew miren, o bin zi şin ser mezeli ra bermen û nalen. Ina klam nêamayışê waştê ri lome kena. Ez hema weşa, tu yena inka bê, vuno.

Zaf inson ina albumê ra hes kerdo. Ey ra ina rocan ma de Venge Royî II vevyaya. Şair Kadir Büyükkaya şaireko zuwanê xwu ra herkerdox û humanist yew merdîmo. Klamênê xwu de derdon xwu û eşqê xwu pê Zazakiya zelal nusyeno.

1. Çire Nîna, 4:56 d.
2. Dîng Dîngo Bani Sero, 3:51 d.
3. Fatîma, 4:15 d.
4. Ez Pawena, 6:17 d.
5. Keyne, 4:27 d.
6. Cemîla, 3:19 d.
7. Gul Çiçega Ne Welatî, 4:38 d.
8. No Şewra, 5:02 d.
9. Yar Bero Rîha Ra, 3:31 d.
10. Sonde Wene Son de Pili, 3:55 d.

³⁸Rençber Aziz Wey Azo, t.cr. 23.04.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=DkPYhOjCxT8>.

1.1.3.9.Albumê Axpın

Axpın, albumanê Mikail Aslan ra newin a. Serr ê 2018 de, Kalan Muzıg ra vevyaya. Name ini album ser Mikail Aslan³⁹internet ser ra yew roportaj xwu de ina vuno:

“Pê yew metafor ma vacı. Axpın Kurmancı de yena mana hegayê zergun, herd a awın. Ax Kurmancı de herra. Ez, hiri serr ina album ser xebityaya. Hetê viyarti ser, pê zenguni û wiye ez ha kênena. Çı wextı ra ez ha kênena, ez ha geyrena çı mı hin nezonen. Mı, bin rijıyayın de nişan a vind biyayı gêyrên. Ez xwu bı xwu persa, mı va gello ez ha gêyrena çı? Çim mı hin nêvecnêni. Mı va ina çend serra ez ha hend herd erzena, gello mı ina hend herr eşto ça? Wexto mı peyxwu çarna, tij mı ri wuyên. Tu nevuni mı viri ra şıya, ez boni o heta. İnson yorê miyanê wexto viyarte de bena vind, la gera inson vaxt o omeyiş xwu vir ra mekir. A benatêde, herd zi ame bı pyêser, biyê yew hegaya zerguni. Ver kotişê wexto viyarte, bilasew bilayeq neşına. Seni, geyrayiş ê yew dadi semedê laj xwu vind biyayı ser, bilasew nebena, ma zi viyarte xwu dıma bıgeri bilasew neşına“ vuno.

Yorê, inson zaf xewiten la vera kedê xwu, vun qêy mı neguret, ez hin çerrê zi negena. La benatê ra binekêk zemon vertayış dimi ra vera ked xwu diyayış, yew rehatı duna inson ri. Mikail Aslan zi wexta derg albuman xwu ser xebityayış dimi ra, hevêr xwu, miyanê ina yew neçari ser vineno. Heta ina album vetiş ri, Mikail Aslan heşt hebi album û hiri hebi kitab nuşt bı. Ina xebatê hemin Mikail Aslan ri hetê muzig û kultur ra zonayış û pyêser ronayış arda, hunermendi xwu awan kerda. Ina album de Mikail Aslan ri pê fitık Suren Asaduryan, qırnata İmam Solmaz, hurdy gurdy Elenore Forniau û temburi Cemil Qoçgiri dest dê cı. Album pê yewndes klam vıraziyaya. Klaman ra yew Kurmancı yew zi Tırkkiya, yew enstürmantala, ey bin zi Zazaki yi. Album de çahar hebi k.vatê û muzig, dı hebi zi muzigê klaman Mikail Aslan vıraşto.

Album pê “Hewes ê Domani” destpê kena. Semedê ina klam Mikail Aslan⁴⁰ vuno *“Des-yewndes serrı yew keyna bı Damla. Erzinganıj bi, Damla Almonya de wendekar mı bı. Yew roc ame ver mı. Mı ra va: Ez dadi û babi xwu ra wexto viyarte ser, çı pers bıker zi mı ri taye nêvonê. Ver ma de, zuwan xwu ser qise nekeni. Tena*

³⁹Mikail Aslan ile söyleşi,(10.12.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=IdBz8VqvIHk>. t.cr. 25.04.2020

⁴⁰Nefes Hasan Ali Mikail Aslan 1 bölüm 22.12.2018, (24.12.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=Rx4XnvmOWSo> – t.cr. 04.03.2020

benatê xwu de yorê qise kenî. Ina hal mı ri bı derd. Ina klam temsiliyê Damla ra semedê qic ma hemın ser ez nušta". Mikail Aslan pê ina klamê xwu ina yew mesaj duno: Inson zuwan xwu ra wa meşarm, zuwan xwu wa eşkera qal bıker. Wexto ina album newe vecya bı Aslan pê "Payiza Zerya Mı" ina albumê xwu da sınısnayış ri. "Payiza Zerya Mı" eşq ser nusyaya. Pawutiyê waştê, pawitiyê şayi, lerzayışê zer, tavıstışê eşq pê ina klam ameya zuwan ser. "Axpın" muzig a ensturmantala. Aslan, mana axpın pê hajatê muzig arda zuwan ser. Muzig ina yew his duna inson ri: yew merdım ho miyanê hegayê xwu do, cıt keno, ge varayışa ge tija ge zi howr vecena. Muzigê Axpın ge hedi şına ge bena berz. Pê ina muzig şarq û ğerb ameyi pêhet. Klamê "Suslıye" hetê Pulir ra yew klama. Yew aşix waştay xwu ra lome keno. Mirad wazeno. Ina dunya niye bi zi wa a dunya bı vuno. Klam ê "Vıle Çewit" de bêbextiyê dunya ra behs keno. Raştı û vistonık, holi û xırabi, ters û qehramani, her çi biya têmeıyan vuno. Hen şıyayışê ked û renc pê ina klam ameyz zuwan ser.

Nasnameyê Aslan de cıgarayış esta. Albuman xwu de zafı inson hetê ra nezonaye merdımın ra zi klaman vuno. Inı merdımın ri newe ra venge duno. Rıza Tevfik Bölükbaşı ra klamê "Felaket Bağı" wendo. Rıza Tevfik⁴¹, wexto Osmanı de wekiltı û wezirtı kerdo. Bajne welat xwu ra fetilyen û şına Awrupa. Rıza Tevfik tena merdım sıyaset niyo zaf şiir zi nušto. "Felaket Bağı" hetê mane xwu ra ina album ri zaf hol şıya. Pê ina klam Rıza Tevfik û Aslan ma ri möcnên ra, xırabe biyayışê dewan û panomberı recef erzen zerê inson ri, perbini ra zi seserr hever û benatê inke de şıyayışe dunya ser, zaf ferq çinêya. Klam de ğeribi ra, veng biyayış ê dewan ra, bewelat mendışi ra, dormalê dunya xırabi ğuretış ra lome esta. Klamê "Rame" (Varon) de metafor esta. Aslan pê varon ina metaforê xwu vıraşt. Inson çendek baraj vırazen wa bıvıraz, zuwan xwu de qise kerdiş neverde zi, bıkılmı coğrafya û zuwan tu ser çendek xırabi bena wa bıbo, her çi rayirê xwu vinen, tu wahar xwu bıvec. Seni, varon bıvari awk rayirê xwu ser şino heyat zi dewom keno tu pit vındır, vuno. Klamê "Ref" (Ref ê Mirçikan) Mikail Aslan û Kardeş Türküler piya ceniti û vati. Ina klam tengiyê ğêribi ra behs kena. Ğêribi de çew bızafı tenyayo û ina tenya mendış towr toq duna inson ri. Zertengi bena hevalê zerr. Heskerdiş a raştikin, waştıya sebatkar heyat ê inson de bı, a heskerdiş inson ri bena yew deyağ, bena zey gıl ê kendal. Klamê "Çı Tofan bı" Mikail Aslan û Rojda piya vati. Vengê Rojda û Mikail Aslan ina klam ri zaf weş şıya. Dı mıyon ra zedêr

⁴¹ Rıza Tevfik Bölükbaşı, <https://www.biyografya.com/biyografi/13041>, t.cr. 04.03.2020

inson ina klam goşdari kerd, klam thom ê film duna, Kurmanciya. Yew mir newe ra zevecen, wexto veyv yena keye miri, mir cı ri nasihat keno. Mir, ceni ra vuno, ez tu ra wazena tu hin xanedan bı, ronaye bı, her çi ser qıse mekir. Capê ceni, ina nasihat xelet fom kena, xanedani çim xwu de kena pil, vengê xwu çik ra zi nekena. Ceni û Mir benatê xwu de qalu erzên yewbinan ri. Klam a peyin “Mel Şi” ya. Mel yew keynak a qışkeka. Mel rında, eskuteka keye bawe xwu de zey non û soala, la babê Mel, qıymetê Mel nêzona, vuno. Mel ser ra eskutekiyê keynê hemın ardo zuwan ser. Klam zevac a bêzer ra behs kena, ina yew zevac cuyayış ê zafı keyna û lac kerda zey şew a tariya neqêdaye.

- 1) Hewese Domani, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 04:04 d.
- 2) Payize Zerya mı, Vatê: M. Aslan- Muzig: Eser Baki & M. Aslan, 03:58 d.
- 3) Axpın, Muzig: Mikail Aslan, 06:17 d.
- 4) Susliye, Vatê û Muzig: Saycanê Usê Qoji Çime: Memedê Saycani, 03:22 d.
- 5) Vıle Çevıt, Vatê: Doğan Munzuroğlu Muzig: Mikail Aslan 03:18 d.
- 6) Felaket Bağı, Vatê: Rıza Tevfik Bölükbaşı: Mikail Aslan, 3:42 d.
- 7) Rame, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 03:26 d.
- 8) Ref, Vatê û Muzig: Mikail Aslan, 05:21 d.
- 9) Çı tofan bu, Vatê û Muzig : Gel (Sêvas)03:26 d.
- 10) Mel şı, Vatê û Muzig: Miçê Kol, 3:08 d.

1.1.4. Eseri Mikail Aslan’i

1.1.4.1. Kitabê Hayıg

Geyrayışê zelqet vıl dimi ra benaa, ey nuştox çekû bena. Gerayışê nuştox qêy zerê xwu teber dayış ser bena. Cıgerayış, kar gurê her hunermend nebena. Bızafı hunermend tena klam vuni. Bitaybeti, miyanê hunermendan ra kitab nuştox zaf nevecena. Hunermendan bızafı tena muzik ser bıxebıt zi Mikail Aslan hete kitab nuştış ra zi xebat vıraştı. Kitabê Mikail Aslanı vêrin Hayıga. Hayıg serr ê 2010 de, Weşanxaneyê Yôn ra neşir biya. Kitab, se howtêy ripeli ra ameya nuştış. Hayıg,

Zazaki-Tırkki nusyaya. Mikail Aslan ina kitabê xwu zey yew destan nušto. Ina kitab ser, Aslan⁴²vuno

“Hayig, zuwan ma de yena mana hişar biyayış. Muecnak, tu yew ten ra ‘Tu hewn de ra’ vacı, o merdim nê ez hayıgu, vuno. Hewn niyo, dormale xwu de se bena haye her çiyö. Ina kitab de; Hayig, Zanox û Heydar namedar hiri qarektar esti. Mı, inin ri pê hiri reng şekl da cı. Adır wexto kowt tê ‘ewıl rengê kewe (howz, mawi) esena. Ina kewe bajne bena sûr û zerd. Zerd, Hayıga ey dunyaya, çermê yı serdına. Sûr, Zanoxu. Temsiliyê ruh yan hafıza keno. Reng a hiri keweya, Heydar o. Sitarnoğ û çım sernayıy o. Nefesê hemın û bêpenitiyo”.

Kıtab de, hiri hebi qarektar esti. Her yew qarektar temsiliyê yew çi kenı. Name qarektaran Hayig, Zanox û Heydar a. Gure Hayig haye kerdişê inson a. Hayig, raşti erzeno ver çım. Gure Zanox, inson ri vir ardişê erciyayiyê zonayışa. Heydar vuno, vıraştıyê Huma heme çi wa pêameyiş ser biyeri. Neçariyê inson pê vatêya bedilnayı ma ra vuno Mikail Aslan. Yew inson haye xwu niye bı, hete zonayış ra zi bena kêm. Yorê, yew dar yena zuwan, yorê zi yew vaş feki ra lome yın duna riyê ma ri. İnson fom meker çi ra hê cuyayeno, mana cuyayışê xwu zi nezon. Aslan vuno, inson cuyayış xwu de, şar û xoza de ho têmeıyan do. İnson zırar bı de xoza, beno gunahkar. Aslan persen inson ina dunya de seni musen, çendek musen? *“Tari û zulmati bi her ca, Çıton vêsa çıton musa”*⁴³ vuno. İnson ina dunya de geyrayış û cuyayışê çıta keno? Adır veşnena, awk xeniknena, kard zi tena birnena? Adır hem veşnena hem zi roşna duna, awk hem heyat duna hem zi xeniknena, pê kard çew non zi birnen gon zi eşken bigêr. Her çi meselêka tercihuna. Wext verin ra heta inke dunya de çendek din û felsefa esti, hemın ina pers ri cewab geyreni. Ina pers: inson çi ra ho dunya do? Gurê inson ina dunya de çıtaya? Cewab her yew din û felsefe yonê qede bena. Aslan vuno, inson bızafı ina pers dımı ra qayıl nebene bıgêri. Çım xwu raşti ri qafilneni. Çım xwu raştê ri percınayış, yew hızur bı do zi, ina hızur viyerteya. Tu çım xwu çendek bıqefilni zi tij ha cê xwu da. Roc yena inson çıta ra rema, a yena verni inson ri. Aslan vuno, çım xwu raşti ri meqefilnê, haye bı û wahar zonayê bı. Ina dunya ser, holi û xırabi, siya û sıpi, raşti û zuiri hemberi yewbin kenê. Herkes meşrebê xwu ser, heyat xwu vêyarnen ra û

⁴² *Hafızam yarımı tamamlandı*, (28.06.2010), <https://tr-tr.facebook.com/notes>, t.cr 27.05.2020

⁴³ Mikail Aslan, (2010), *Hayig- Kulağımda Nehir Uğultusu*, İstanbul, Yön Yayınları, 2010, r.13

şino. Holi û xırabi tim o tim hemberi yewbinan keni. İnson wahaê hişar û zonayi bı, xwu holi hetê ra geno.

Behsê tarix ê coğrafyê ma keno Heydar, haylemin keno, hawar keno. “*Serevde meke na xora guna ino niya, ni herdi nêçî qom werdo azgıla u azğuno kes retiyê nêvineno sero çike merdê xo tede bêkefeno*”⁴⁴vuno. Ma nezdi ra û bêhet bowni tarix ê coğrafyayê xwu ra henzar serr zedêr ra, ina herd ser ri ra şer neqediya. Kyros, İskender, Timur uzb. zaf hukumdar ameye û şiyê. Zaf qum, zey Hitit, Urartu, Hurri, Asur uzb. ameyê ita ra şiyê. Her yew qum zi hetê xwu ra holi arda, xırabi arda. Ina herd hend zaf inson werda denebiya, meyid ma bêkefen mendi, bêwaha mendi vuno. Hayig vuno “*Saro ke ni herdi sero weşiyê rameno no bostan yê mino, no şindor yê tiiyo vano kes ke nêdi ser pistikanê xode dano pêro pesew u peroz na çî qewğa wa, çiko sê biyo no millet gostarmo, mîlameto?*”⁴⁵. Heyatê xwu ina herd ser ra viyarnen ra, ina hega ey mîna, ina xet ey tuya vatê perdayiş kerdi. Se biyo, ina millet çî ra hend biya harî? Yew raştî erzeno ver çim ma: çik zi inson ri nemonena. Peyni hend şer û perdayiş ra kam ri menda ina dunya? Hayig şarê xwu ri ra hers biyo. Her çî biya tîmiyan vuno. Ini hers ser;

“Hayigo vano;

Çîmi sero mîz u dumano

hetê de kay u reqiso, kef u kelebuto

hetê de kişin u şiwano

bowa goştî vervirade gureto

no sene kewrano

no goştê qurbaniyo

ya ki goştê veyviyo”⁴⁶

Hayig pê ini şîirê xwu halê şarê Dersim ri kerra erzeno. Herkes hilibile dunya biya, her çî biya vela, her çî biya tîmiyanê, vuno. Tê hê miyanê zowqê tê est bermenê

⁴⁴ Mikail Aslan, e.n.v, r.20

⁴⁵ Mikail Aslan, e.n.v, r.20

⁴⁶ Mikail Aslan, e.n.v, r.25

nalenê. Şar vengê yewbin nêşnawen, yewbin ra kota duiri, baweri xwu ra zi biyê duiri, vuno.

Hayig xwu itiqatê ‘elewiyan û Dersim ser persyar vinen û

“Sima ni kamilanê xora ki nêsermayenê

Şiya ino ke sima ser ra dariy wê

Se kenê, kata sonê

Halendê teyr u turi ça piqnenê

Qalxanê wayiri ça werte de verdanê

Çeberê xanê Xıziri ça cadanê

Çayê, cawo de bin çino ke

Sima şerê bîsimê serxos bê

Na çi gostarmeniya? ”⁴⁷

vuno û qayil niyo çew dormalê cayê erciyayê de gurêy xeleti biker. Hilê Hayig xwu nezonayîşi ra yena, ini werdiş û şımtîşî ra yena. Balê wendekaran zi ini meslê ser onceno. Hayig vuno, yew hetê de khalık û pirikan ma ina ca eciyayê de hê itiqat xwu ser vîndeni hetbini ra zi tê hê weni, şîmeni. Çew vun qey dî hebi ciya ciya qum ho ita de cuyayêni. Ini qisey dîmi ra Zanox qal keno “*nê, nê hêni nêbeno Hayig! Nina nika hewnê xori derê, bêguman, mordêm ke hewnê xo rind nêguret beno gêz(xingar). Mordêmo ke bêhewno va mewazo ra, rakewtena êy dayina xêra*”⁴⁸. Zanox vuno, tesirê cuyayîşê tarix, Dersim ser zaf biya gron. Ey ra şarê Dersim zi inke hê miyanê hewn a xori de, hewn xwu ra newereşti, ey ra biyê toş. Heta hola ramekir hewnê xwu hola megir, nêgeyren xwu ser, vuno. Ita de Zanox wendekar pêêrin ri yew raşti erzena vêr çîman, inson key qayil beno yonê ten hişar bîkere wa pê hers û qeyrayîş ra qal mekir. Wa pê qal a nerm û pawitîyê wext biker, vuno. Heydar yew qal a erciyayê vuno “*Laşer serba deryayi gineno raye ro*”⁴⁹. Seni geyrayîşê yew la qêy resayîşê awk a pil bena, ey inson zi wa kamîl biyayîş ser bî, vuno. Hedefê inson wa holi ser bî kamîl biyayîş ser bî, rayirê xwu ser bî vuno.

⁴⁷ Mikail Aslan, e.n.v, r.28

⁴⁸ Mikail Aslan, e.n.v, r.29

⁴⁹ Mikail Aslan, e.n.v, r. 49

Mikail Aslan yew roportaj de ina kitabê xwu ser vuno

“Hayıg, ma ri dem a dûir ra veng duna, estbiyayış ma poveceno, perskerdê ey keno. Zanox, gon ê wexta, virmendox û zonayıya; Heydar veng ê kâinato, rengê xwu ezman ra gureti, xelqayê siternayoxê bepenitiya. Vêr ey de vatê zaf qıymetına, têy, la xas qise keno. Merdim pê çimê zerê xwu goşdari ey bıkeri, efsaney peer, bin (him) estbiyayış de, tari û zulmat esta, vonê. Efsaney de nişaneyê cuyayış a vêrin veng bi vuno Aslan. Xişiyê çem ju goş bieşnawê, xo be xo ju hesiyayış ana; weşbiyayış ri, estbiyayış ri nişan duna. Na ra pê roşna yena; adır û roşna! Adır pê roşnay xo qıymet gena. Ruh û zonê awkan, herdan, ezman, kou, birr û helbet ey rengan zi esta. Ju dem cape, ina peer serva estbiyayış ri xo bi xo yeni pêveri. Roşna awk ra, awk herd ra, herd cuye ra ciya nebenê. Tezati zê hol- xırab, rınd-bêxud, zanayox- nezanayox zi inaya. Destan, qê pakbiyayış ê inson ri meseley duna. Semedê meram xwu vatiş de, yorê zıxmiyê efsuney ju vistonik, yorê ey deyran, yorê zi ey vengê û klaman şuxulneni. Ju zi vatişkar yın esta: Tim o tim museni, wext seri cape beni zanayox rayirê cuye vineni û musneni. Destan û vistonikan pê efsunkar a zıxm bibo nebo xwu ri ju goşdarikar vineni”⁵⁰

Aslan pê ina vatêyan xwu veng duna inson ri. İnson, wa xwu xoza ra dûir metepiş. İnson, wa goeş xwu hola xoza sern, xoza inson ri zaf çi vuna. Dunya de her çi wahar yew zuwan û roha vuno. Holî û xırabî zerê inson de piya esti. Kamyo het, wahar zıxmi bı, a vecena teber. İni zıxmi zi xwu bı xwu nebena. Adır pê roşna qıymet gena, roşniya adır çine bı adır key hona şiyer yew qıymetê ey zi nêmonena. vuno Aslan. İnson çendek wahar zonaye bı ina zıxmi zi hendek bena zafî. Pê zonaye tena her çi hal nebena. İnson ini zonayê xwu holi ser meçarna, ey zi hen şına. Zonaye inson de zuwan û kulturê xwu ri wahar vetiş zaf mihim vinen Hayıg. Hayıg vuno, pil çew, tarix çewo. Qıymet pil xwu kam nezona rayirê xwu keno şaş, miyanê toşi de moneno.

1.1.4.2. Kitabê Klam ê Çeme

Kıtabê Repertuar- Klam ê Çemi/ Nehir Şarkıları, serr ê 2012 de, Weşanxaneyê Tije ra neşir biya. Aslan ina dor zi yew kıtabê muzig nuştı. Mikail Aslan vervatê kıtab de vuno *“Gelle heskerdêx ê muzig, ina kıtab de tena beste miçinêya. Ma ca û zemon tewr de icra kerdi, la vatê û muzigê ey yonê hunermendo, ma ca do ey zi. Klaman ke*

⁵⁰ Hafızam Yarımdı Tamamlandı, (28.06.2010), <https://www.facebook.com/notes/>, t. cr. 17.05.2020

kitab de caye xwu guretê de, zey aranjey ê album, ma nota ci nido. Îta de miraz ma wendekaro ke newe destpê kene ini ri wa yew rehati bo. Harmoniyê rocakoti, rocawan de nê rocakoti ser bigeyre". Mikail Aslan ina kitabê xwu ri tena klamanê xwu nêard nota ser. Klamanê zobne hunermandan zi gureto ina kitabê xwu. Nota klaman zi zey notayê albulan nêvırašto. Vuno, mı semedê rehatiye şıma ina kerdo. Perbini ra Aslan wendekaran xwu ri rayirek zi möcneno ra. Kulturê rocawan tesirê hemın kulturana kena. Ina tesir xort ma ser zi xwu duno teber. Çımê Aslan ra zafiye ini tesir kêm diyayışê kultur xwu ra yena. Aslan vuno, şıma wazeni yew xebat a hol bıvıraz qeni, kultur xwu ra dûir mekeri, xwu, kultur xwu, muzigê xwu kêm mevinê. Tena yew het ser xebat meviraze, wırdin zi hola bızonê.

Çekuy ê Harmoni zuwan ê Franski ra yena. Harmoni yena mane banok/aheng. Ahengi, benatê dı kultur ê muzigi ra bena. Hunermênd, wexto bıvaz dı hebi kultur harmonize bıkerı, wa tena yew het ser mexebıt, vuno. Harmonize kerdış xwu bı xwu nebena. Çew kultur wırdin zi hola mezonı, ini geyrayış hen şına. Aslan balê wendekaran onceno ina fikir ser. Aslan vuno, şıma waxto harmonize kerdış dımi ra şı, kultur xwu zi hola bızonê ey xwu vir ra mekerê. Kultur xwu kêm mevinê. Tena pê hacetê Awrupa şıma neşken harmonize vırazi. Şıma o qede bıkerı, tesirê rocawan şıma ser bena zaf, vuno.

Muzigê Zazaki ser nusyaye kitab a vêrin ina kitab a. Cıgerayış ma de, Mikail Aslan ra ver yonê hunermendeko klaman xwu Zazaki wenen, çew hetê ra muzigê Zazaki ser pê nota yonê yew nuşte kitab çinêya. Ina hetê ra zi mıhimiyê Klamê Çemi bınenê zaf vecyena werte. Pê nota kitabê muzigê Zazaki zafi bı, ina hal muzigê Zazaki zi hetê zonayış û resnatışı ra awan kena. Hetê profesyonel xebate ra resayışê muzigê Zazaki ser xebat çendek zaf bı gurê hol zi hendek zêdyena.

1.1.4.3. Kitabê Xayıs

Xayıs serrê 2016 de, weşanxaneyê Arami ra neşir biya û hewtay dı pela. Mana xayıs, ferhengê Roşan Hayıg de "*bevang mendışê nêweşa gran*"⁵¹ ser şuxulnayiya. Mikail Aslan ina name bılayeq pa nekerdo. Zey yew fotrafkar hale coğrafyê ma eşto ver çıman ri. Aslan pê ina kitabê xwu şar û hunermendin ser dekerê xwu eşkera kerda.

⁵¹ Roşan Hayıg- Britte Werner, (2012), *Zazaca- Türkçe Sözlük ve Türkçe- Zazaca Sözlük Listesi*, İstanbul, Wêjıyayışê Tiji, r.302

Bewahar û beveng mendîşê Zazakiya, Xayis. Mikai Aslan⁵², hema ripel a verni de dekerê xwu pê *“Dariya nêmcete, çatala kerrine, pirtikê kûzike, kamo ke qedrê khanonê xo nêzaneno rocê êna motacê thitikonê (kaykerdok) sari”* kerd eşkera. O ke wahar xwu û wahar verinan xwu nevecen bena mohtac ê yonê şar, vuno. Wext verin ra inaya; kamyô millet wahar xwu vecyo, rayirê xwu, istiqametê xwu ser pê gum a zıxm şiya. La, yew millet wahar xwu nevecya istiqamet xwu kerd vind, biya zey pela wuşk, rayirê xwu, wı bı xwu nê awk yan va tayin kerda. Eyr, inson bızafî nê qıymet khatan nê zi qıymêt inke zonê. Ina hal ser *“Ma se vaci Ostad Mehmed Çapan, Heq omrê to zêde kero, şiya to ma ser ra kêmi mekero. Qomê to ke xatire to zaneno, va nika bizano, merdene ra tepia bizano se beno, mezano se beno?”*⁵³ ina yew muecnak duno. Resayış ê kultur ser, cayê hunermendan û merdım ê zanyar bêşik zaf a. Yew şar, hunermend û zanyaran xwu mepaw, hola wahar mevec, aver şiyayışê kultur seni bena? Aslan vuno, wazifê şar hunermend û zanyar xwu ri wahar vetişa. Wazifê hunermend zi pê keda pil xebata hol vıraştışa. *“To ke hunere xo seba pero kerdo, beno ki pize to mird bo ama wayirê na hunerê ne tiyay nê ki qomê tuyo”*⁵⁴ vuno. Yew hunermend hunerê xwu tena perı ser bıkerı o huner wext a viyarte, muhletek, şayi duna, la nê şar nê zi o hunermend pê o hunerê xwu yew ca ri nereseno, vuno. Inka çı heyfo, hunermend zafın ina hal hew negeni ver çım xwu.

Inson bızafî newe yew çı ra tersên, xwu tepya geni. Şerif Mardin⁵⁵ ini mesla ser vuno *“İnson heta xwu mecbur nêdi nêfikiryô. Wexto xwu miyanê likuni de vinyo o wext fikiryo. Likuni ra xwu pawitiş ra nêben homo faber zi nevecyen homo moralis zi”*. Meriç vuno, heta inson miyanê likuni ri nêkot fikirıyayış ra xwu dûir gureto. İnson miyanê likuni de bımonı ina likuni ra xelas ser fikirıyen. Ina likuni wazen wa veşoni bı, veşayış bı, merg bı uzb. bı. Perbini ra newe yew çı musayış zi hetê her kes ra zeyce nêbena. Tê esti zerhiraye, xwu dunê hetê newe yew çı ser a. Tê estê zertengi sarêwişki xwu tepya geni. Fikir bedilyayış zehmeta, sabr û ked wazena. Ini ra wet yorê yew hunermend vecen, newe yew çı vırazen la millet hend rehat ina çiya newe qawul nekeni. Şar û hunermend her wext têver niyeni. Newe yew çı vıraştış ser Aslan vuno *“Mordemo ke qayde vurneno, beno ke peyniye de thaba mekûye dest, ama qeyda*

⁵²Mikail Aslan, (2016), Xayis, İstanbul, Gün Matbaacılık, r.5

⁵³Mikail Aslan, e.n.v, r. 16

⁵⁴Mikail Aslan, e.n.v, r. 18

⁵⁵ Cemil Meriç, *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, r. 23

*newiye ke ancax nia vecina meydan*⁵⁶. Inson yew fikrê newe hend rehat neşken qawil bikeri. Bıtaybeti fikr ê yew şar bedilyayış teyne zaf zoara. Bedilyayış wext wazena, ked û renc wazena. Inson keye xwu bar biker, a caya newe ri hend rehat nêmoseno. Yew ten caya newe ri hend rehat nomesen, yew fikr a newe seni geno? Çıqas ina yew raştı estaya zi, hunermend û zanatkar cerıbnayış ra wa meters. Cerıbnı ra çew bıters ina ters verni her çı gena, vuno.

Her şar wahar yew kultur û zuwano. Her şar kultur û zuwan xwu ser weşa, hola. Dunya de tewır yewır awk esta. Her awk zi rengê xwu û böye xwu ser weşi. Taye esti lêli, taye esti zelalê. Inson pizê dadi xwu de ho miyanê tari û zulmatê do. Miyanê tari ra yeno dunya û o ke xwu zon a, roştı dıma geyren, holi dıma geyreno. Aslan⁵⁷ “*Mı va çhemo, rengê deryay khewiyo pako, awa to hona gewra, lêla. Çhemo va; ez ke kewto rayirê, awa mi bena zelal sona*“. Yew awk a pak, awk a lêl ri fekê xwu nêzerzena. Inson bızaftı o qede niyê. Fesal key kowt dest ri, ey binan ri fek erzên cı, kêm vinen û dûir vindenê. Teber ra pê mudexalê ra zaf vil rengê xwu û böye xwu ra kota dûiri. Coğrafyê ma de zafı millet ê etnik esti. La çı heyfo, ini şar hemın yewbinan nezdi ra, hola, nesirasneni. Hetê cuyayış û kultur ra wahar çı qede yew kulturi ino hal ser zi zaf fikrê yin çinêya. Nesırasnayışê yewbinan ser Aslan vuno “*Ma ke teber ra kay kerdêne, domanenê Tırkan amêne pêy ra mintana mi dardêne we, mabênê xo de hüyêne. Rocê mi Usivi ra pers kerd, Usivi vat: Ma û piye ino ci rê vato ke, dimê Kurdo esto, coka pê ma ser kenê*“⁵⁸. Yewbin nesırasnayış ra ina yew baweri xwu daya teber. Çı heyfo, bıtaybeti serran 90’an ra ver ina yew fikr zafı inson ser tesir kerdi bi. Bıtaybeti serrê o wext de, rocname û kıtaban de ey ke Tırk niyê, ey ser tewır tewır efsuney vaceya. Zonayış û têsırasnayış yorê dema derg wazena.

Aslan merdımeko zuwan xwu ra heskerdox û zuwanê xwu ser keddaro. Aslan vuno, ina zuwan khalik ma ra menda, ma çı ra qıcan xwu zuwan xwu ra dûir keni pil? “*Ma, bra; to zonê ma, xo nêresno domanê xo, xêrê domanê to reseno kami?*“⁵⁹ vuno û qayilo, bale wendekaran xwu bınci ino fikr ser û wendekar ina xusus ser xwu bı xwu wa pers bikeri. Çew ina zuwan qıse mekerı, seni latinki inka tena zuwan ê tıp û opera ser yena şuxulnayış, ina zuwan zi gello peyni de zey latinki bena zuwan ê klaman?

⁵⁶Mikail Aslan, e.n.v, r 19

⁵⁷Mikail Aslan, e.n.v, r. 22

⁵⁸Mikail Aslan, e.n.v, r. 23

⁵⁹Mikail Aslan, e.n.v, r. 30

Qic, zuwanê xwu ser pil nêbi zuwan seni aver şına? Zuwan bena vind şına. Problem bin zi Zazaki ser esta. Rocan ma de nuştış û qısey kerdış hetê ra munaqêşa esta. Benatê bajaran de tena nê, çı heyfo ina munaqêşa heta kota benatê dewan zi, her yew fek ey xwu rınd û weş vineni. Zazakiyê ey binan qawıl nêkeni. Her kes hetê xwu ra onen û xwu heq ey binan neheq û ey xwu raşt ey binan xelet vineno. Aslan, Ini problem ser “*Sarê Xozati fekê Nazmiyaya kayê xo keno, ê Nazmiya sarê Xozati rê vano: Sima zonê ma xerrepito, zonê ma qesey mekerê!*”⁶⁰ vuno. Bitaybeti raşt nuştış ser yewbin ri kerra eştış zafî ra zerr şıkıtış zi ona ca. Çew, yewbin ri hend rahat hurmet zi ranemocneno. La, ercayiyê qıse kerdış, wendış û nuştış eyr teyne biya zaf. Seni awk rayê xwu vinena şına, ini yewbin ri kera eştış zi resayış ê zuwan ser ri, beno, yew hal a hol biyar ca.

Bıkilmi Mikail Aslan ina kitabê xwu de viyartê sarê xwu ser ra hem benatê şar de hol û xeleti ri, hem zi semedê sanat ser fikirîyo û fikir xwu ardo zuwan ser. Ina kitab zey yew biyografi nusyo û tede qêy zuwan û huner ri erciyaye zaf fikir esta.

⁶⁰Mikail Aslan, e.n.v, r. 30

BEŞ A DIYIN

2.1. KLAMAN Û KITABANÊ MİKAIL ASLAN DE TEMA

Klam tena melodi û vengê ra viraştê nêya. Klam, zafi ra yew mesaj zi bar kena. Ini mesaj waşti, şar, millet, xoza, din bikilmi her çi ser bena. Bilge Bingöl⁶¹ vuna “*Tesir ê sanat yew ten yan şar ser zafa. Hete newe yew çi viraştışı ra zi hete yewbiyayış ra zi karê xwu virazena. Ini ra hunermendan yorê yew çi erzên werte yonê yew ten ini ri hend rehat cesaret neken, yorê şar proveke keni, yorê zi rola musnatış ani ca*”. Wazen wa yew parti bı, şar bı yan dewlet bı, gaye çi bena wa bı bo, her kes yew sanat ra paşt gena. Yorê pê yew marş yorê pê yew resm uzb. qey adayış ê zerr, sanat yena şuxulnayış. Benatê her yew sanat zi ferq esta. Çew pê yew resim her kes ri neresen, la muzig o qede niya. Yew muziga weş tesirê xwu zaf inson ser nona ru. Hunermend û inson bin, yew çi ri zeyce neonyeni. Hunermend xebatê xu zafi ra newe yew çi ser virazen, şar ra yew ten bızafi yew çi ser xebiten. Ey ra yorê hunermend yorê bena zey moskarê (mamoste) şar zi.

Fonksiyonê muzig zaf hetê ra karê xwu virazena. Adayış ê his, kultur û fikir ser muzig caya mihim gena. Her yew şiir, deyr, lawuk û klam wahar yew behs û tema bena. “*Thème, thème, tema Grêki yew çekuya û yena mana behs ê yew nuşte yan zi muzig*”⁶². Yew ten wexto yew nuşte binus pê yew gaye ey nuştey xwu nusen. Qayil beno, pê o nuştey xwu zerê xwu bido teber, yew mesaj bı do. O mesaj ri vuni tema. Benatê tema û behs de ferq esta. Konseptê behs hiraya, ey tema binêna tenga. Muecnak; dej behs a, dej ê eşq temaya.

Mikail Aslan muzigê Zazaki ser zaf xebat viraştö. Hem hetê vatê ra hem zi hetê muzigi ra resayışê muzig ê Zazaki ser xebata ercayê viraştö. Klamanê Aslan ra ma bineyne nezdi ra beoni her yew klamanê Aslan bızafi wahar yew mesaj biya. Klamana ke eşq ser nusyaya ey klaman zi tesirê coğrafya ra barê xwu gureta. Coğrafya seni kar gure çew ri tesir kena, heskerdiş ser zi karê xwu virazena. Tê klamanê Aslan esti tena yew tema ser viraşte niye. Yew klam de yorê dı hebi tema zi şuxulnayiya. Muecnak, klam ê Hewa Guli Begi temayê dej ê owlad û şer ê mezheban ra piya behs kena. Aslan, wexto klam û kitabana xwu nuştö raştiye ina coğrafya ra dûir nêkoto. Klamanê Aslan

⁶¹Bilge Bingöl, “Sanat Özgürlüğü”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Hmr. 2, Ankara 2011, r. 92-139

⁶² Tema Nedir, (03.02.2016), <https://tema.nedir.org/> 12.05.2020

bızafî eşq ser nusyaye biya zi; kişyayış, tertile, coğrafya, dej, zuwan, baweri û tarix klamanê Mikail Aslan de cayê xwu gureti. Hetbini ra, Aslan tena klam nê kitab zi nušto. Benatê klaman û kitabânê Aslan de yew giri esta. Ma eşkeni vace klamanê Aslan kılmvate kitabânê Aslani. Kıtáb û klami Aslan paralel yewbin şını. Ey ra ina beş a dıyın de tena temayê klamanê Aslan nê ey kitabân zi möcneya ra. Taye çeku zi bıkilmi eşkera biya.

2.1.1. Baweriyê ‘Elewiti

Baweriyê ‘Elewiti ça ra yena ser zaf fikir esta. Veli Büyükşahin⁶³ vuno “*Elewiyan bitaybeti Türkiye, İran, Irak, Suriya, Bulgariston, Yunaniston, Arnavutluk û Ezerbaycon de wext vêr ra hê cıyayeni. ‘Elewiyan baweriyê xwu, Heq- Muhammed- ‘Eli, inson ê kâmil, rayirê insonti, bıkilmi ‘Rayirê‘ duno sinasnayış ri*”. Şar ê Dersim, bızafî hê baweriye ‘elewiti ser ri. Mikail Aslan zi Dersimrayo. Ina semedê ra klaman û kitabân xwu de baweriyê ‘elewiyan ra zi behs kerdo. Ini behsan de hem hetê itiqatî ra hem zi miyanê şare de çim xwu ra gurey çewti û holi çıta esta ey ra zi behs kerda.

2.1.1.1. İqrardar

Seyyid Hakkı⁶⁴ vuno “*İqrar dayış baweriyê ‘elewiti de; wehd dayışê Yewitiyê Huma ri, Peyxembertiyê Hz. Muhammed ri, itaat kerdışê Hz. ‘Eli, sinayışê Ehl-i Beyt, ‘emur ê Mürşid, Pir û reyberan ri riayet kerdışa. Musayib zi heval ê rayirtiya. Hz. Muhemmed wexto vecya Mirac, Melek ê Cebrail tor Hz. Muhemmed şiya, ci ri hevalti kerda*”. Ina semedê ra itiqatîyê ‘elewiyan de, vunê wa her kes wahar yew musayib bı. Musayib, rayir ê raştî ser şiyayış de mihim vinyena. Musayib çew, inson ri rayirê raştî möcnen ra, xeleti ra dûir finen.

Tema ina klam, wext ri lome ser nusyaya. Aslan pê ina klamê xwu tesirê zemanı bêbext ardo zuwanê xwu ser. Aslan vuno, ma kote miyanê ina yew wexti inson vate xwu ser nevindene, rayirê xwu kerde şaş, itiqatê xwu ra biyê dûir, rayirê raştî terikneyi. Qaşu ma yewbinan ri musayib bı, inke ma qet wahar yewbinan neviceni. Her kes biya hilebile xwu. A semedê ra veng ê vicdon zi biya kê, nevecena, biya ker û lal menda.

⁶³ Veli Büyükşahin, (tarix çiniya), *Kısaca Alevilik*, t.cr. 19.05.2020, <https://alevinet.com/2017/03/14/kisaca-alevilik/>

⁶⁴ Seyyid Hakkı, (tarix çiniya), *Alevi İnançında İkrar*, t.cr. 19.05.2020 <https://www.uludivan.dı/Alevi-inanc%26%23305%3Bnda-ikrar.html/> t.cr 19.05.2020

Tê esti, ma hal vinen la ini zi tersver vengê xwu birnê. Aslan vuno, ini terse ra xwu bixelisne, vengê xwu bivece wa Xızır derdê ma ri bireso. Heta ma derdê xwu pita mevace, xwu eşkera mekir ri ini derd ma ri dar zi nebena, çinêya.

No sêni zemanô têlmaso

Misayib iqrar misayibi nêdano

Wa bo heqî bo tenê roştî bieso

Dermanê derdu kes nêvano

Vicdanê heqiyê ker û lalo

Vacê derdê ma eskera bo

Xızır carê ma de bireso

Dermanê ma ki eskera bo

Neçar û bindestanê dina rê dêyax bo

Şayê iqrardaran biqêdiyo

Vatê û muzig: Mikail Aslan

2.1.1.2. Mijdani

Aslan wexto albuman xwu bîvîraz, pê yew konsept ser vîrazen. Klamê Îqrardar û klamê Mijdani wird zi hê albumê Zernkut de. Klamê Îqrardar, rayir a şaş biyaye ser nusya bî. Ina klam zi pawutiyê inson ê kamil ser nusyaya. Aslan klamê xwu Îqrardar de halê insonê ina wext tesbit kerd bî. Pê ini klamê xwu zi meterse, hevi xwu mebirne vuno. Inson çendek rayir ê xîrabi ser şîno wa şiyêr, miyan ma de inson holî zi esti. Inson yorê, onyen dormalê xwu ra, cuyayê xwu de yan ey binan de gure xeleti zafi ra bivin zi inson, wa hêvi xwu mebirne. Aslan, pê komur û almas yew mucnak duno. Almas hema yew şuxîlnayîş ra neverya zey komur esena, ey ra almas û komur yewbin ra têravetîş (cera kerdîş) zoara. Inson zi heta hola miyanê kîlê adîr de nevêşa, tum nêbena kê mîmonena ey ra inson ê kamil zi wertê nêvecena. Kîlê adîr, ita de temsiliyê cuyaye xwu ra îbret guretiş kena. Inson çendek dej onceno wa bîonce, ini dêj pêêr rayirê inson ê kamil biyayîş ser şiyayîş ri bena zey yew çîla, vuno. Wa çew, xwu neçari

de mevîni, rocek çewti şîna raştî yena, mergî bena weşî, zerê xwu ra ina hevi kê mekerê, vuno.

Teyr û tur rê meymanime

Ma od kerdo nêvurime

Meftunê adir û roştîme

Ma wo yeme ma wo yeme

Kesi rê qîsawete nêbo

Na kile de nêvêseme

Almastê binê hardime

Ma vejîme ma vejîme

No penc xoza de xoriyo

Dare wuske pelg zar niyo

Bar gureto lizge çêwto

Mosil dano mosil dano

Sewda ma wa diganiya

Halenê ma biyo giran

Kalo aspar biyo yeno

Mijdani dano mijdanya xêro

Vatê: Kamer Söylemez.

Muzig: Mikail Aslan

2.1.1.3. Saya Sure

Saya sur ser Fuat Bozkurt vuno “*Elewiti de say, cennetê ra ameya voni, ey ra say bimbarek vinenê. Riwayet biya; wexto Hz. Muhammed şîno Mirac oca de şit, egmin*

*û say diyo ci. Egmin eşq ri, Şit siniyayış ri, say zi hevalti ri nişan kena*⁶⁵. Aslan name ma klamê xwu Saya sure no pa. Ini name panayış bılayeq nêya. Aslan him pê roportaj him zi pê kitabana xwu riamayış wazeno. Saya sure temsiliyê hevalti kena. Klamê Saya Sure de hêvi û hers piya esti. Hers, tesirê Tertelê Dersima, umıd zi riamayışê tarix ser ra. Seyyid Rıza wexto dard keni mezê Seyyid nêmiti monena, çew nezon ho ça da. Ina nezonayış ra zaf inson dej û derd gurete de. Tertelê ra mendi kam beno wa bıbo, riamayışê xwu bıyarı ca, bıratı, hevalti û şayi zi yena, vuno. Klam de Koe Tujik vêrena. Koe Tujik ita de semboliyê Tertelê Dersim kena. Göktepe⁶⁶ vuno ”*Koe Tujik de zafı inson ameya kıştış*”. O wexte de zafı inson leşkeran ra rema bi xwu eştı bi koe Tujikı. Aslan, kitabê xwu *Hayıg* de vati bı meyid ma bêkefen mendi. Ina klam de vat, vengê Seyid Rıza Koe Tujik ra gulbang (dengiyê veng) duna. Ina dengiyê veng hema zi ha yena, vuno. Riamayışê tarix ma klam ri biya tema.

Tiriza homete re vaji

To ez kerdu saade merdena

ju qomi

Hefe to herde dewresi

Seyide mi re caye to çino

Mezela Seyidê mina ke çina

ey ser

Wela meyite Seyide xo ser

Ax vaji...

Yene telewe merde u conde xo

Neqi ra perskene hebe hebe

Vere koye Tujige de

Venge Seyide mi gulbang dano

⁶⁵ Fuat Bozkurt, *Kırklar Cemi*, (2016), t.cr. 07.05.2020, <https://alevi-koeln.dı/kırklar-cemi/>

⁶⁶ Ömer Faruk Göktepe, (2013), *Tunceli İsyanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, r. 44

Cem u cemat yeno peser

Reyna saye sero sonde wene

Saya sure sero

Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.1.4. Tewt

Aslan pê ina klamê xwu ‘elewîyan ri kerra erzeno. Tema ina klam welat ê bêhêviya. Inson bızafî tena hilebile xwu biya, inson binî hê çî viyarnen ra, seni viyarnen ra çew elaqî çew nêbena. Bızafî inson, rındiyê raşti dıma nêşini. İtiqat biya kêmi, her çî biya têmeiyan. Hilebile xwu biyayış zi esta niyaz kerdış zi esta la itiqat nêmenda, vuno. Semah kenê, xwu çarnenê la nezonê çinê ser ina keni. Inson ho xwu zi xapênen inson bini zi xapênen, ina xapênayış ma ri möcnena ra, baweriya raştikin nêmenda. Qıymetê ziyar zi nemenda. Zafî inson rayirê xwu teriknê xwu şaş kerdî, itiqatı ra dûir kotış mirazê inson zi xêripnaya, vuno.

Raverde mı ita ra şeri

Ita esq re ca nemendo

Guli neroyene daruber siyo

Ita ci re herd nemendo

Niyaz danu cirm alemi

Semah sonu serva kami

Ne Mihemmed ne ki Eli

Kes de din iman nemendo

Fam nekeme harde sayi

Derde ma tena werdena

Ma dina vesna qedena

Ita jiyar u diyari nemende

Vatê: Kamer Söylemez.

Muzig: Mikail Aslan

2.1.1.5. Ya Xızır

Xızır tena miyanê ‘elewiyon ra nê, çim sunniyon ra zi bimbarek yew inson vinyena. Name Xızır Qur’an de zi viyartiya⁶⁷. Pê ini ayeti ma vinene Hz. Musa beno tabi Hz. Hızır. Tabi biyayışê Hz. Musa ma ri möcnena ra, Hz. Xızır dergey Huma de zi pil û bilbarek yew weliyo. Metin Doğan⁶⁸ zi qey Hz. Hızır ser vuno: “*Xızır, miyan ê tengani de mendeyın ri, seturnoxê inson, möcnakarê rayirê raşti, bêmergo, taye vuni peyxembero taye vuni yew weliyo. Hetbini ra gon dayı xozayo, simgê berkiyo, mijdon ê wusaro.*“ Xızır ser vate zaf esta. Bitaybeti verinin ma (wazen wa suni bı wazen wa ‘elewi bı) çı wext xwu miyanê tengani bıdin, Xızır ra hevar waştên. Hêt Dersima zi Xızır pil û bimbarek vinyena. Tema ina klam lêl biyayışê dunyaya. Ina klam behsê ğêribi û bekesi kena. Herd û asman pêêr biya gewr, şew û roc biya gewr. Gewri dormalê mı gureta de, Her kes herde ma ser, xwu ri yew ca diyo la mı nediyo, vuno û ina tengayi ra xelisyayış de Xızır ra hewar keno.

Demo demo

Asmene xo gewro

Herde xo gewro

Sodire xo gewro

Bexte xo gewro

Thame xo thalo tırso newerino

Ğêribistano

‘Çeme Munzurixane Xıziri

⁶⁷ Muf. Feqi Çolig, *Tefsirê Qur’onê Kerim Zazaki*, Ravza Yayıncılık ve Matbbacılık, İstanbul 2014, r. 299- 301

⁶⁸Metin Doğan,(3.02.2020), *Alevilikte Hızır İnancı*, t.cr. 20.05.2020

<https://alevi-fuaf.com/tr/2020/02/03/alevilikte-hizir-inanci-fuaf-yol-erkan-kurulu/>

Qalxane wayiri
Halene theyri thuri
Mor u milawini
Her kesi re caye to esto
Mane na bekesiya mi çiko
No çi ğezewo
Ya Xizir ê Tuzige
Ya tija homete
Tenga ma de birese
Raver can u roy de
Waye u birayi de
Xal u wereziya de
Ded u dezayi de
Dar u kemeri de
Verge yavani de
Dima ki ma neçari de.

Vatê: Geleri Muzig : M. Aslan

2.1.1.6. Kıtabê Hayıg

Wext esta wexti ra, mekan esta mekan binan ra qıymetına. Bızafî din û mezheban de tayê mekan û wext esti, bimbarek vinyena. Yew ten, wexto a herda bımberak û erciyaye ser bıger, bırezi xwu cı ri möcnen ra û vengê xwu bınen o qede geyren. Pê kıtabê xuya Hayıg û Xayıs Aslan, baweriyê ‘elewiti û ‘elewiye Dersim ser dekerê xwu eşkera kerdo. Aslan vuno şarê ma ser tesirê dejenere biyayış roc ra bena zaf, tê esti ziyaran ma ri hurmet ranemöcneni. İtiqatira biya dûiri, pil xwu ra nêşarmiyen vuno inin ri kerra erzeno, lome xwu keno. İtiqatê ra duir kotış û dejenere biyayış ri pê ini şıirê xwu muecnak duno;

“Çimi sero mız u dumano

Hetê de kay u reqiso, kef u kelebuto

Hetê de ki şin u şiwano

Bowa goştî vervirade gureto

No sene kewrano

No goştê qurbaniyo

Ya ki goştê veyviyo?”⁶⁹

2.1.1.7. Kıtabê Xayıs

Mikail Aslan itiqatê elewitiyê Dersim ser waha zonayıyo û sıternağo. Ini ra wet qayil nebena şarê Dersim zi itiqatê elewiti ra xwu dûir bıgeri. Vuno, ma wexto itiqatê xwu ra dûir bıkir, kultur û zuwan xwu ra zi dûir moneni. Aslan vuno hevêr ma reyber xwu ra vatên pir, inke vune dede. Terilê Dersim ra pey Dersim de xebate asimile kerdış biya, vuno. Perbini ra zi tê inson rayirê xwu qêy peruna terıkna vuno. Pê klaman û kıtaban xwu ini mesela ser balê goşdarikar û wendekaran xwu onceno. Ini itiqati ra dûir kotış ser Aslan vuno ;

“Pirê ma şî, bi dede, zê bilbili Qurane wande

Xorê mirdi werd

Êl û qom pê dedey de kût nemac

Destê xo kerd ya, heni duay kerd

Sima Heqi kenê, ruyê meyti endi biçarne qûlba

Sima rê hetê roci mend

Veşni berdi, vindi kerdi

Kemera mezela ma sero ‘el fatiha’ mend”⁷⁰

⁶⁹ Mikail Aslan, Hayıg, r. 26

⁷⁰ Mikail Aslan, Xayıs, r. 68

2.1.2. Dejê Tarix

Wazen wa yew ten b1, wazen wa yew şar b1, yorê yew çi yena sarı çew ri o çi, çew se biker zi çew vira nêşina. Oktay Uygun⁷¹ İbn- i Xaldun ra naqil kerd “*yew merdım çew, maruz yew neheqi ri bimon, inson zerrê xwu de yew dej vinen û dest ra çita biyerı ey keno. Çimki, nêzdi yew merdım çew, yew neheqi ri bıvin yan ini ri yew duşmontı bıyêr ramöcnatış, inson zeriya xwu de yew qerifiyayış, yew helisiyayış vinen û cad tor merdım xwu keno miyanê likuni ri*”. İnsön bızafı kam xwu ra nezdi bıvını qıswet hevêr ey ser bena. Sarê inin ri çi ko xırab biyerı hin hilebile xwu neben, xwu resnen merdım xwu. Yew dej wazen wa newe bı wazen wa tarix vêrini ra cuyayê bı, o dej ser, inson riamayış xwu niar ca, a deji ra çew hend rehet nêxelisyen. Çı heyfo, cografyê û kultur ma ser, kultur ê riamayış zaf çinêya. Zafı inson esti çim xwu, cuyayê tarixi ra raşta çita biya ina raşti ra remêni çim xwu qefilnêni. Yew qal ê Tolstoy esta; Tu dej bınci tu goniyê, tu dej ê yonê ten bınci tu benê inson. İnsön pê dej ê yonê ten hemhal bı ina bena insonti.

Tarix ê Dersimi ra ters û hers, kıştış û fetilnayış kêm nebiya. Pê ters dayış, kıştış û fetilyayış ini problem nêqedeya. İnsön, yew dej ra tesir zaf biger hend rehat zi xwu vir ra nekeno, a dej dusyena zerê inson ri. Tertılê Dersim zi zaf inson hete de inaya. Mehmet Edip Yıldız ina mesela ser vat “*Bitaybeti Serr a 1938 de, Dersim de zafı inson kişiyayı zafı inson zi mecbur mendi bajar xwu terikneyi şiyê hetê ğeribi ser*”⁷². Benatê ra hend serr şiya, la bizafı Dersimij a rocan xwu vir ra nêkerdi. Ina hal, bıtaybeti Dersimijan ser ri hemma zi ha karê xwu kena. Mikail Aslan zi ini dejan, pê muzigê xwu ard zuwan ser û pê klamanê xwu şahadiyê tarix kerdo. Klamanê Mikail Aslan de rik biyayış, xınc kerdış, xwu kerdış çinêya. Pê vengê zelal, vatêya şiiirin cuyayê tarixi ra çi kar diyo cı, çi derd diyo cı ey arda zuwan ser. Qayilo, ey ke ini dej nêzonê pênehasê wa yın zi ina dej bıhesı, bızonı. İnsön bin, ina dej bıhesı riamayış zi yena ca, vuno.

⁷¹ Oktay Uygun, (2008), *İbn-i Haldun'un Toplum ve Devlet Kuramı*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, r. 41

⁷² Mehmet Edip Yıldız, e.n.v, r. 36

2.1.2.1. Agerayış

Tema ina klam hêviyê haşitiya. Mikail Aslan⁷³ namê ina klam ser vuno “*Hete mi ra ageraış, gerayışê ser zuwanê xwu, nasname û vêrinan mı ya*”. Heyat her kes ri yew mihim çî vecana werte û heyatê inson bedilyena. Heyatê M. Aslan de bedilyayış tarix û kultur xwu nezdi ra sinasiyayış dîmi ra biya. Göktepe⁷⁴ vuno “*25 Konun Verin 1935 de Meclisê Turkiya de qerar namê dew û bajarê bedilnayış ser vecyena û namê Mamekiye zi bena Tunceli*”. A wext mîntiqê Dersim de tena dewê Mamekiye est bî. Ey ra Dersimij zafin name bajarê xwu ser, o wext ra hem Dersim hem zi Mamekiye şuxilnêni. Reşat Hallı⁷⁵ vuno “*Serr a 1937-38 de, dî dor heraket ê Dersim vırazyena.*” Haraketa ke Dersim ser vıraziya, tesirê xwu hema zi ha möcnena ra. Ina klam de yew dadi û lac, benatê xwu de qışê kenî. Ina deyr, ciya ciya dî hebi beşê ra ameya vıraştış. Beş a yewın, müzig hedi hedi cenena inson gena miyanê gêyalı û yew dadi, tarif ê Tertelê Dersim ina kena “*Mamekiya vesnaye sipiya siti, çarna, zerdike haki*”. Mameki veşaya, veşayi ina yew veşayêya, seni çew şıt zaf bıpoji şıt qesyena bena zey zerd ê haki, Dersim zi ina biya. Kıştış û veşnayış, heyat ê Dersimijan ser karêko pil vıraşta, bedilnaya, tena hetê mergi ra nê barkerdış, feqiri, bêkesi, vind biyayış uzb. zaf hetê ra biya û tesirêka pil kerda, vuna. Beş a dıyın de lac daye xwu ra persen vun, kam vat bînê aşmi de haşti çinêya? Kıştış û kışyayış tim o tim nebena. Rocek ina şer zi qedena, vuno. Beş a yewın çendek yew neçari û bêhêvi ser nusyaya zi, beş a dıyın de seni hevêr müzig bena berz umıd zi bena zaf.

Dadi:

Nero biko Mamekiya vesnaye

Sipiya siti

Çarna, zerdike haki

Wax gerib!

Lac:

Ere vinde daye

⁷³Nefes, <https://www.youtube.com/watch?v=Rx4XnvmOWSo> - 04.03.2020

⁷⁴ Ömer Faruk Göktepe, e.n.v, r.34

⁷⁵Reşat Hallı, (1972), *Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar* (1924- 1938), t.cr. 11,05.2020, r. 400,<https://www.pdfsayar.com/t%C3%BCrkiye-cumhuriyetinde-ayaklanmalar-pdf-1.html>

Naye xo re to re vaci

Kami vato

Bine asmên de haştiye çina

Herde dewreşi re wad bo

Peysere yene

Heqo heqo yene

Pepo pepo yene

Wiyi wiyi yene

Vatê û Muzig: M. Aslan

2.1.2.2. Besebeb

Tengani û sıxleti, pêser biyer cuyayê inson ser ri, inson zaf beno murıznayî û hevi xwu her çî ra bînen. Mikail Aslan, ina klamê xwu de mirçik ê pepug şuxulno. Pepug şuxulnayiş xwu bî xwu raşt ameyi neya. “*Mirçik ê Pepug miyanê Zazey de yew efsaneyaya ca gena. Mirçik ê Pepuk temsilê derdon kena. Derd a bêdar û bêdermon zi kena, perbin ra pepug rayir zi möcnena ra*”⁷⁶. Yorê cuyayişê yew ten, tesirê xwu zaf ten ser möcnena ra. Tema ina klam, Dunya ra tesel bîrnayîşa. Aslan pê ina klamê xwu vuno, inson çîta keno wa biker, verinan xwu ra çendek dûir bıger zi tesirê diyayişê verinan ma, ma ser zi karê xwu vırazena. Çî ke ameya verinan ser hema nêame bî, heyatê verinan ma zi zey her kes bî. Ma zi pêhuyayiş cuyayêni. La çew vuno qê yew zeowt do ma, ey ra ma kowt miyanê derd a bedar, vuno.

Ax pepug ma rê biwano

Kes jûya xere nêvano

Senê zêwtiyê ma rê biye

Sitê ma amên nêcêno

⁷⁶bw., *Pepuk Kuşunun Hikayesi*, (1.04.2017), <https://www.youtube.com/watch?v=IO1g-v9H-M4>, t.cr. 22.05.2020

Locine de dûyê ma biriya

Wele herra ma vay diya

Sari rê vile çêwtiya

Xo bi xo adira çika

Nonê ma de sole çina

Bêçika ma hene niya

Şiya viyale tometa

Kemera bele kuya

Usari derê ma xureno

Laşer pisqino ciya beno

Nêreseno derya yê xo

Rawu ra haware beno

Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.2.3. Heq Şi

Tema ina klam bêkesiyê Dersima. Vêrni klam de yew ceniya extiyar wexto Tertilê Dersim ser qal kerda, vinyayış ê çimê xwu arda zuwan ser. Veşayış ê dewan, kişyayış ê ceni, comerd û qican, pê veng a bıgık behs kena. Vatê xuya peyin, vuna Heq Şi. Heq, name Huma yo. Tesir ê vinayış û dejan ina yew qal duna tever ri. Ina klam zi Tertilê Dersim ser nusyaya. Tu herd ê Dewreşa, herdake ercayeya, la tede zafi inson ma kişiyayi. Mergiyê inson tena nê, zer şî, haşiti şî, vara şî, her kes û her çi şî, beçarı mendış ra tepya, Heq zi ma terikna, vuna.

Serva to hey Dersim

Hey hardo dewres

Serva to xele çi şî, xele çi

Al şî, Yiv şî, Xid şî, Kek şî

Ele şiya, Gule şiyê, Fide şiyê,

Zerê şıye

Qırayise domonu şı

Bırayise kalu şı

Qırayise vereku şı, Haştiye şıye

Ded u derezayi şı, Heq şı

Vatê: Hawar Tornecengi Muzig: M. Aslan

2.1.2.4. Hirê Cani

Ina klam zi ser Tertılê Dersima nusyaya. Hareketa Dersim dıma Seyyid Rıza tor qic û hevalan xwu, yeno tepıştış. H. Emre Oktay⁷⁷ vun: “*A tarix, Seyyid Rıza heştey çahar serr bı, serr Seyyid pil bı, ey ra qanun hetê ra dard kerdışê yı nêbên, serr yı kênî qici, ey laj zi kênî pılı, çehar teni zi serr yın zaf pil bı ey ra dard biyayış ra xelisyeni. Serr Seyyid Rıza pil bı, reyne zi ey dard kênî yew mahkema niyena ru û serr kênî qic, serr laj zi kenê gırd û dard kênî*”. Mikail Aslan zi ina semedê ra wet, vênî klam de kıştış ê ma camerdi niya, vuno. Klam de Seyyid Rıza do qısey kerdışı. Wahar ma vece, wahar xwu vece, wahar zuwan xwu vece, vuno. Şıma hişar niye bı, wahar xwu û zuwan xwu mevecı, roc bena ina bêzuwani serevde şıma beno, vuno.

Kısteyna ma camerdiye niyo

Wedardene camerdiyo

No kamo ke meytê mi bero

Wertê aşıranê Dêsim`i de

Hermu sero bifetelno

Bero wedaro

Çekê sefkane cıra mevisnê

Owo ke peyra yêno hefê ma bicêro

⁷⁷H.Emre Oktay, (2013), *Türk Tarihinin Kayıp Yılları İnönü Dönemi*, İstanbul, Akis Kitap Yayınevi, r.116

No meyt ê welle herre niyo
Dina alem bizano
Cigerê ma vêsnyai
Zêy dara merxi
Dezê Wuşenê Seydi u Sey Riza yo
Azê ma caro xo vira nêkero
Zonê tirki êndi çê xora veco
Marê serevde beno
Dayika kokime mi verra silam kerê
Heq na kilame barê sayiri nêkero
Sarê kirmanci pêro amo bi ser
Destnêkeno wedaro

Vatê& Muzig: M. Aslan

2.1.2.5. Şiye

Versi esta, paşt duna inson ri zey versiyê babi çew, versi esta ters û xof duna çew ri zey tari û bêvengi. Aslan ma klamê xwu de ters û xofê ma coğrafya pê çekûyê şiya (versi) do teber. Yew wext, ini versi coğrafyê ma ser ri ra zaf geyrê. Geyrayişê versi ters arda, kışyayış arda, merg arda. Aslan, ini geyrayişê versi pê muzig û vatê xwu do teber. Verni klam de yew keman cenena, veng ê keman yew dej duna çew ri. “Şiya vera sani serdına” vuno Aslan, yew serdi gınena beden çew ri. Miyanê tari ra amên, her çi kerden tar verden ra û hema şini, vuno. Zey verg a vêşan dusyen heyatê inson ri, dusyen huyayişê inson ri. Amê, verber ma ra şî, gon kerd war, pil tersnê, qic tersnê, vara zi tersnê hema şî, vuno Aslan.

Şiyê

Şiyê verdê bonê ma ra şiyê

Zerê ma ra goni şiyê

Ax şiyê

Şiya vera sani serdina
Şiyê ma re zaf derdina
Heylo, heylo zaf derdina
La lawo şiyê ma re merdana
Heylo, heylo zaf derdina
La lawo şiyê ma re merdana

Şiyê, vêrgi şiya sani pine şiyê
Verek, teber ra bel biye
Ax Şiyê

Vate û Muzig: Mikail ASLAN

2.1.2.6. Kitabê Hayig

Mikail Aslan Terilê Dersim ri tena klaman xwu de nê kıtaban xwu de zafî ra caye diyo cı. Aslan ini dejê tarix, xwu vire ra nekerdo, qayil nebena inson bin zi ma dej xwu vire ra bıkeri. Ini vir ardiş zi qêy riamayışê dejê tarixa. Meyit ma bêkefen mende vuno Aslan. Ma meyitan xwu, xwu vire ra bıkeri rohê meyitan ma çerêz rehati nevineni. Meyit ma reheti nevinı ma zi reheti nevinene, vuno. Aslan ini mesela ser;

“ Çıke nêamê şutene

Ebe kuras nêdariyê wê

Pêro bê kefeniyê bınê herdi de

Sıma Heq kenê

Zav u zêçê xorê vacê

Çılu rafiyê

Niyaz bîdê

Merdeyi sıma ra rıza wazenê

2.1.2.7. Kitabê Xayıs

Dej esta yew ten ser, dej esta bihenzeran inson ser karê xwu vırazena. Mikail Aslan hetê xwu ra pê klaman û kitabânê xwu şahadiye tarix kerdo. Wexto Tertilê Dersim vıraziya bı, zaf inson ameya bı kıştış dınyê xwu bedılne. Tê inson zi kote bini meyitan, o qede xwu xelısnê. İni xelas bıyayen ra yew zi Ûsêno Demenico. Usên, wexto Tertilê Dersim de hetê serran xwu ra hema zaf qıç bı. Wexto, eskeri tıfing çarnên şar ser ri, Ûsên xwu erzeno bine meyitan ri, xwu xelesnen. Dejê Tertile ser Aslan ına kitabê xwu de yew muecnak ser ra şahadiye tarix ına vıraştı:

“Se ke makineli kerdi ya, ti vanê, ma eştimê wertê pirocine. Ma gınyamê pêser ro. Qırais, jibais, nalais... Ez binê meyto de mendo. Veng ke biriya, ekser ama, kût wertê ma. Ma sîngi kerdime. Siro ke ekser sîngi kerdêne, çhikaisê mileti herd û asmên qılasnêne ra. Sîngi kût qalçê mi, mi vengê xo nêvet. Eseri ricaya ma ser cendegê ma eşti çhem”⁷⁹.

2.1.3. Heskerdışê Xoza

Franz Kafka⁸⁰ vuno “ Wexto benatê tuyo xoza de yew şer vıraziya tu xwu hetê xoza ra tepış”. Mikail Aslan hunermendeko zer tenık û hūmanısto. Xoza û inson ra piya heskeno. Yew albumê xwu xoza ser vıraşt bı. Kainat ser ra çıta esta hemın wahari heq vinen. Aslan vuno, inson û xoza pabestê yewbini û benatê ma û xoza de yew gıri esta. Tena pê klaman xwu nê, pê kitab û röportaj xwu zi heq ê xoza pawito. İna heq pawitiş, xwu xoza ser persyari vinayış ra yena. Leşiniyê yew bajar xwu bı xwu nebena, vuno. İnson yew bajar çendek pak bi bajar û xoza zi hendek bena pak. Hevêr inson ma ercayê xoza zaf hol zonên. Wexto yew dar bimên bırnayış herındê a dar de yonê yew dar niyên ru, vuno. Aslan yew roportaj xwu de “*Ma hevêr awk ê Munzur guretên pê şitê xwu omneni, la inka ma hê awk ê Munzur hêtikneni*”⁸¹vuno. Hevêr pê awk ê çem

⁷⁸ Mikail Aslan, Hayıg, r. 25

⁷⁹ Mikail Aslan, Xayıs, r. 36

⁸⁰ Franz Kafka, *Aforizmalar*, (Çrn. Osman Çakmakçı), Altıkkırbeş Yayınları, İstanbul 1998, r. 23

⁸¹ Ayça Örer, *Mikail Aslan'ın Xoza Albümü: Başka Bir Yaşamın, Doğanın ve Kültürün Müzikal Mirası*, t.cr. 16.05.2020, <https://www.cafrande.org/mikail-Aslan-xoza-albumu/>

şit omnayış dimi ra inson seni kota ina hal ser? Çı ra ercayê awk hend biya tê? İnsön çı ra hend ser xozaya xwu waharê heq vinen? Persyariyê inson, ser xozaya çendek esta? Ini pers pêêr inson xwu ra bîpers pêamayış zi bena, vuno. Perbini ra, Dersim ser niyêt ê bend (baraj) ronayış esta. Ina hal ra zi Mikail Aslan zeriweş niyo. Baweriyê Mikail Aslan de baraj ronayış dimi ra, efsuney xoza xeripyena. Qayilo, wa her kes heq ê xoza bizon û wa çew zırar xoza mede. Kıtab û klaman xwu ra çend hebin, ini xusus ser nuşto û bal ê goşdarikar xwu zi ina meselê ser onceno.

2.1.3.1. Adirê Zerê Ma

Mikail Aslan ina klamê xwu Dersim de niyet ê bend ronayış ser nuşto. Ina klam de coğrafyayê Dersimi ra name çend hebi ca şuxulno. Ini ca pêêr çim ê Dersimijan de zaf ercayê û bimbarek mekani. Tema ina klam, coğrafya ri hurmet û itiqat xwu ser vınertiş piya şuxulno. Zerê ma hevêrna veşayêya (Tertilê Dersim) reyna ina adir meveşnê hin bes, vuno. Baraja ke qayili roni, dormalê çend hebi ziyaran gena û xoza yê Dersim xeripnena, vuno. Ini ra wet qayil niyo, coğrafyê Dersim ri baraj roni.

Adirê zerrê ma, êndi têv medê

Bars ê pêtaga ma, wurdi mekerê

Adir ê zerê ma, êndi têv medê

Barsê pêtaga ma, wurdi mekerê

Warway şiyu Koyê Duzgini

Kaleka jiyare de qisleyi

Dewa Kalmemi û Kureşi

Mi ebi çila sayekerd hêga û mergi

Budela fetelino ebi kurasê şayi

Adir ê zerê ma, êndi têv madê

Barsê pêtaga ma, qurdi mekerê

Gola Çetu vana, "şiya wê"

2.1.3.2. Çem Vano

Tema ina klam rayirê inson ê kamil biyayış ser şiyayışa. Çem, ita temsiliyê inson kena. Aslan pê ina klamê xwu, çem ê yew ca çendek lêşın bı inson uca zi hendek lêşına, vuno. İnson wexto dadi xwu ra bi, hema lêl û xom a. Her kes pê reng û vengê xwu dunya ri beno meyman. Her kes wahar yew zuwan û rengo. Ina reng û zuwan pilti niya, pilti inson ê kâmil biyayış da. İnson ê kamil biyayış hend rahat zi niyena ca. İnson rayirê xwu bivin, a rayirê xwu ser çı ben wa bı bo wa ina rayirê xwu şaş mekir, vuno. Rayır ser ra tê inson est, gureyin tena kera eştışa. Tê inson zi ina geyrayış hen vineni. Seni yew la rayirê xwu vinena, resena derya, derya seni deri ri qal ne erzena, inson zi wa çew qij û xırab mevin û rayirê raştı û holi ser cehd bıkerı, vuno.

Sılıye varê der u derxan

Bi pırre laşeru

Taye gewriyê taye suriyê

Sonê dina fetelinê

Çemo vano bota şerê

Hona xêle rawa mı esta

Mı raverdê xorê şeri

Derya hona xelê mıra duriya

Mı va, çemo, no çı lerzo

Rengê to hona şa u beleko

Çemi va, rasta tomete niya

Her kes ebi rengê xo yeno

Çemo vano bota şerê

Hona xêle rawa mı esta

Mı raverdê xorê şeri

Derya hona xelê mîra dîriya

Rengê deryayi kewiyo pako

Awa to hona gewra lêla

Çemi va, ez ke kewto rayirê

Awa mî bena zelal sona

Çemo vano bota şerê

Hona xêle rawa mî esta

Mî raverdê xorê şeri

Derya hona xelê mîra dîriya

Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.3.3. Dara Goze

Zafî şair û nuştox wexto behs ê yew çî bikeri, bîzafî pê simgey derdon xwu û zerê xwu eşkera kenê. Dara goaz bîzafî, pê dergiyê ‘emrê xwu yena zonayîş. Nuştox ina klam, wedarnayîş ê dara goaz ser ri ra, ters û hers dormale ma gureta, peyni dunya ameya vuno.

Dara goze mî wadare

Tew tew wadare

Esker ama pê dare

Tew tew pêdare

Dara goze

Pelge reze

Mî nevaze

Wadarê

Dara goza simori

Tew tew simori

San naw ama bi tari

Tew tew bi tari

Bingê dina bi bari

Tew tew bi bari

Vatê : Doğan Munzuroğlu

Muzig : Mikail Aslan

2.1.3.4. Rame

Vêr Xoza de benatê çew de yew ferq çinêya. Muecnak, wexto varon bıvarı neonen zengin- feqir, dewij- bajarıj ri, her kes ri zeyce varena, şına. Tij zi inaya, horyes zi inaya. Çı heyfo inson zey xoza nêkeno. Wexto yew gure bıker, xwu duno xwu ra nêzdi ser. Xwu ra nêzdi bıvin hes xwu duno cı, xwu ra dûir bıvin çilkê awk zi cı nêdun. Zafi inson ina qede ser rayir ê cuyayê xwu berdewam kêni. Mikail Aslan varon ser ra ina xeleti erzeno vêr çimê ma. Aslan vuno, İnson biya gunger inson, her kes xwu heq vinen, ey ra yonê ten ri heq qıse kerdış zi nêdun cı. La tesirê ina nêheqı ma ser tena karê xwu nevirazena, ey ke hê pizê dadi xwu de ınin ser zi karê xwu vırazena. Ma ina yew tometi miyan de bimon zi roc yena varon, ma ser zi varena, vuno.

Varneno varneno ma serde varneno

Bimbarek comerdo ma ser de varneno

Kemer kuçi, qeraji ser de varneno

Vayê ke biyê rast cirê varneno

Caro kêşi bê mirad nêverdano

Rama xo rocê ki ma ser de varneno

Caro kêşi bê mirad nêverdano

Dismen ray û şindoronê to gêno

Fekê to de zonê to sikneno

Vengê dewrêso welat de gêreno

Pizê mayê de doman her çi hesneno

2.1.3.5. Kitabê Hayıg

Ina dunya ser ra, tena inson heyatê xwu raneviyarnen. Tewir tewir heywan û nebatat tede esta. Varon varen, tij vecen vaş bena ğelle, ğelle bena ard, ard bena non. Awk çine bı, leşin û lêl bı, vaş zi nebena ard zi nebena. Ina dunya ser çı ke esta pêêr pabestê yewbin bena. Inson bızafi çim xwu cenenper, zırar duno xoza ri, ğem zi nekeni. Aslan vuno “Çemê jü cayı çıqa ke qılêrino, insanê xo ki hende qılêrino”⁸². Yew awkê çem xwu bı xwu lêl nebena, tesirê inson zi ina lêl bıyayış de bena, ey ra awk bena lêl bena gılerin.

“Sıma ni kamılanê xora ki nêsermayenê

Şiya ino ke sıma ser ra dariy wê

Se kenê, kata sonê

Halendê teyr u turi ça pıqnenê

Qalxanê wayiri ça werte de verdanê

Çaberê xanê Xızırı ça cadanê

Çaye, cawo de bin çino ke

Sıma şerê bısımê serxos bê

Na çı gostarmeniya?”⁸³

2.1.3.5. Kitabê Xayıs

Serr a serr nufusê inson zêdyena. Ina zêdyayış ra wet, cayê nebatat û heywanan zi bena kê. Inson xoza ser xwu wahar her çi vineno. Dusyen bırr ri dar bınen xwu ri keye vırazen pê koliyê dar tede xwu keno germin. Vêrber xwuya keber niyen ru a kebere xwu ri awk one. Semedê zerguni ri verni awk genê bend niyenê ru. Dormalê hega, kou, dew û bajaran pê bend yena guretiş. Yew bend semedê zafi hesad guretiş de çendek luzum kena wa bıkerı bend çendek zafi bı efsuneyê xoza zi hendek xeripena. Wexto bend niyena ru, gone binan ser çı yena, ini cuyayê xwu hin seni viyarnen ra ini

⁸² Mikail Aslan, Hayıg, r. 22

⁸³ Mikail Aslan, Hayıg, r. 28

ser yew hesab nevirazena. Ini hal ser Mikail Aslan kitabê xwu de balê wendekaran onceno ini mesla ser û vuno;

“Roca ke verê chemê Müziri ebe bend birrnay, mor û milawinê ma chem ra rema. Sarê mao ke dormê chemi de wayirê bonano, rocon’a kêonê xora mor û milawin kerdo teber. Hukmati ke virniya awe nia girrote, awe vindarnê, xeyalê ma ki miyanê awe de vindarnay. Awe heni kerde qilerin ke, ci ra cinde rema”⁸⁴.

2.1.4. Problemê Şar

Yew şar bê kultur û zuwan nebena. Heme şaran pê kultur û zuwanê xwu cuyayışê xwu berdewam kenî. Kultur û zuwanê yew şar ser wext û coğrafya piya tesir vîrazên. Cuyayışê verinan ma û ey ma zeyce niya. Wext, şekil duna kultur û zuwan ri. Ina tesir yorê rindî û holi hetê ra bena yorê zi xırabi û sıxleti hetê ra bena. Wexto kem a hê tede tesirê ina wext ma eşken vace dejenere biyayışa. Dejenere biyayış yena mana xeripyayışê viraşti. Yew çı, ‘eslê xwu ra çendek zaf dûir şiyerî o çı ser dejenere biyayış zi hendek bena zaf. Dejenere biyayış seni zeliqeya (dusya pa) her millet ri, karê xwu ma ser zi roc a roc möcnena ra. Çı heyfo, dejenere biyayış her hetê ra dormalê ma gena. Ina dejenere biyayış ser, bêşik cê televizyon û internet zafa. Ina behs ser Diken û Bagge⁸⁵ vuni:

“Program ê televizyonan, yew ten û şar ser pê şekl ê bedilnaye ra bena. Baweriyê şar ser, ina setirneyışê baweri ser, newe yew biyayış ê vinyayış ser, yew biyaye kam seni wazen o qede viraştış ser, hetê qêdnatış ra newe yew kultur ser, newe yew musnatış ê werr ser uzb. hetê inson ra çita esta inin ser eşkena karê xwu bîvîraz. Pê ini, balê şar zi eşkena bionci problem ê eşkeri ser û ina probleman cera vetiş ri yan bale yonê yew çı ser eşkena biger, şari ri rayir möcneno ra û eşkena verni zi biger”.

Telewizyon û internet; cuyayış, fikriyayış, baweri, pıradayış û têbestış, werdiş û şımitış ma ser karêko pil kena. İnson çendek zaf hişar bı, wahar xwu bıvecı, hendek zaf zi tesirê internet û telewizyon bena kêmi.

Mikail Aslan, miyanê şari de wazen wa baweri bı wazen wa hetê kultur ra bı, wazen wa yew fikirê xeleti bı, xeleti ça vını, ini hetê xwu ra eşkera kerdo. Wexto ini

⁸⁴ Mikail Aslan, *Xayis*, r.58

⁸⁵Bülent Diken û Carsten Laustsen Bagge, (2010), *Filmlerle Sosyoloji*, İstanbul, Metis Yayınları, r. 28

ra behs keno, zer şıkıtış ra, cêr vinayış ra dûir vindeno. Aslan vuno, her kes rengê xwu ser rında. Vıraşte Huma hemin ercayê vinen. Qayilo, inson wahaê yew hedef bı, ina hedef zi inson ê kâmil biyayışa. Aslan vuno, inson hayê xwu niye bı, inson wahaê hişari niye bı, zey yew pel a wuşk raşt û çewt ver, şına yena.

2.1.4.1. Miraz Beyt a 1

Klam ê Miraz, hiri beyti ra vıraziyaya. Hiri hemi beyt zi pê yew mesaj ser vıraştıya. Aslan, klamê Miraz ser ra halê şar tesbit kerdo û eşto çıman ma ver. Ini hiri heme klaman ma ri möcnana ra, Aslan şarê xwu û rocan xwu hola zon û sırasneno. Temayê beyt a yewın tesbit kerdışê halê insonê nêçariya. Pê ina beyt, hal ê inson ê modern tesbit kerda. Ina wext inson bizafı, çim xwu raşti ra qefilnê, hilebile xwu û dunya biyê. Heq û neheq, raşti û zuiri biya têmiyan, vuno. Dem a modern de bizafı inson, tena heyatê xwu erciyaye vinen. Ina qıymet dayış zi hetê maneviyatı ra niyena. Ini maddiyatı ra wet zi, çimê inson zi denêbêna, vuno.

Zerê insani de heqi rê ca nêmeno

Kosekê çino neçar gos xo serno

Haylemo, haylemo...

Mekan zerê mekani de

Cennet zerê cenêmi de

Mekan zerê mekani de

Ceneme zerê cenneti de

Mabênde şındor kouyo

Neçar nasnêkeno!

Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.4.2. Beyta 2

Beyt a yewın ser ra Mikail Aslan, hal ê inson ê modern tesbit kerdı bı û vat bı inson miyanê neçariya mendo. Beyta dıyın, ina nêçari ça ra yena, ey möcnena ra. Aslan vuno, ina nêçari rayirê xwu şaş kerdış, pilon xwu dıma nêşinayış û reçê pil xwu ser nêvindertış ra yena. Aslan vuno, çew qayil niyo goşdari raştê bikerı, klamvac ina raştı biyar zuwanê xwu ser, çew goş xwu cı nêduno. Zafı inson çım xwu cena pêri, goş xwu qefilneyê nê veng ê raştı qayil beni goşdari bıker nê zi qayili raştê bıvini. Kam keyf biyar ca, zuir bıker û xwu da heskerdış, ey gene paştê xwu ser ra çarneni. Xeleti, dormalê qelb ê inson gureta. Ini ra wet, zerya inson de Heq ri ca nemenda, qelbê inson biya siya menda, vuno.

Serdar û serpilê xo vindbiye

Qomi rayirê sas kerda

Sayire xo bêkeso

Mızrabê sayiri werte gonya sure dero

Milet cı ra kef u reqıs wazeno

Ez heyranê to bi asmenê pakayi

Perrê serê sodırı

Ni kemerı û vergi kotiyê tora varenê

Ez heyranê famê Insanê Kamılı

Zerê to de esqê gul û gulistani

Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.4.3. Beyta 3-4

Name klam, ini beyt ser ra xwu do teber. İnson pê miraz mirê xwu alawen, miraz mir kena resaye û çew hema eşken non bıpoji. Pil çewi ra çı menda, a bena mirasê çew. Miraz û miras hê têmiyani. İnson, miraz xwu ri wahar nevecya, a miras dest ra perrana ra şına. Miraz ê inson bıxeripı, roh ê inson zi xeripena, bena yone yew roh.

Wahari mirasê xwu vetiş ser, zonayiş û hişar biyayiş zaf mihima. Inson pizê dadi xwu de ho miyanê tari do. Amayiş, key biya nezdi, inson xwu duno hete roşna ser. Wexto pısbelek çimê xwu kena a, xwu duna hetê roşna ser. Ina roşna wazen wa tij b1, çıla b1, wazen wa kıl ê adır b1, pısbelek rayirê xwu ra a negerena. Roşna dimi ra geyrayiş tê inson hetê de heta mergê dewam kena. Ina roşna dimi ra çew şıye ri, beno inson ê kâmil. Aslan, ina klamê xwu de, pil xwu ra destur wazeno. Kam wazen inson ê kamil b1; wa hever pil xwu bizon, pil xwu ça ra amê bi, cuyayişê min senin b1, tarix û kulturê min çı qede b1, ey xwu senina, mi ser fikriyeno. Reç ê pil xwu ser şıyayiş, resayiş û hol biyayiş ê inson ser zaf mihima, vuno.

Ez heyranê to bi

Hometa dewreşi

Cedê şix hesene

Şahe xorosani rawo

Destur bide mı ke

Ez raperi şeri

Derde sımayê şirini

Barê vılê xo keri

Pêtaga xo ra veci

Zê barsê mêsu

Anaca xo weçini

Dorme de biçerexi

Wela sıma roni

More heqi pırani

Miraz bo miras bo

Az be az vılabo

Wela sıma roni

More xudai piran
Ezo heyran ezo
Roye tu yo budela
Ezo Mikail ê aḡay ê Rızayi
Tu ya heyran tu ya roye mıno budela
Tuya Mikail ê aḡayê Rızayi
Vatê û Muzig: Mikail Aslan

2.1.4.4. Mıre Çıke

Zaf şair esti pê yew demserr zerê xwu keni eşkera. Her demserr temsiliyê tewit tewir his kena. Kamer Söylemez, ina klamê xwu de pê payiz zerê xwu do teber. Tema ina klam zerr a şikitayêya. Yew wasil çew ri çık bıgın ri a wasil dejena bajne vındena. Zerr û mezgê çew bıdejı a dejj bınê zoar şına. Zerr û mezgê merdım de yew dej bı bo, demser biya wesar, biya zımıston wırd zi zeyce esên. “*Tari mı neverdano bra* “vuno û tenya mendışê xwu ard zuwanê xwu ser. Ina dej, ina tenya mendış, zerya merdım bıweri inson binı hê se keni, şayi şa neyi, goş xwu neşkeno bıdı.

Usar amo dar u ber biyo kewe
Vore vileşiya ro xure xura deruna
Gul u çiçegê mi ranêbenê vile çewtu
Usar amo usarê sari ra mi rê çike
Biyu tenik u senik jê qanqola serê awe
Derya û denizi mi rê teng yenê
Mezg û cigera mi têde biye letiye
Dawil cina veyvika sari ra mi rê çike
Zerê mi vêsô biyo paga mordeme seyi

Tari mi ranêverdano bira nêzon hata keyi
Asma mi ke nevejya ezo ting u tari de
Tiji esto roştiya sari ra mi rê çike

Vatê: Kamer Söylemez

Muzig: Mikail Aslan

2.1.4.5. Serva Ma

Tema ina klam heyat ri huyayışa. Tor muzig û vate xwu, yew zerweniki duna zerê inson ri. Hevi esta ina klam de. Tesirê cuyayışê inson tena yew ten ser nêbena. Ina tesir yorê dormale inson ri zi karê xwu kena. Cuyayışê inson de huyayış zi esta, bermayış zi esta. Çı yena ma sarê, wa biyerı, qıcan xwu, xwu vir ra mekeri, vuno. Heyat ra çı yena wa biyer zerya xwu ra hevi mebirnê, vuno.

Jü lawuke vac ma het ra
Dergaderg bo dergaderg
Qeydê xo henike wes bo
Domanu rê hewes bo
Jü lawuke vacê ma het ra
Dergaderg bo dergaderg
Serva ma govend kuyê
Cêni u camerd piya
Sarê xo berz bijêrê
Zerrê xo wes bijêrê
Serva ma govend kuyê
Cêni u camerd piya
Jü qese vac ma het ra

Wertê qomu de ağme bo

Serva dostên birayirêne

Haştiyi serbestiye

Vatê: Hawar Tornacengi

Muzig: Mikail Aslan

2.1.4.6. Kitabê Hayıg

Yewiti biyayışê yew şar ser ri, karê heskerdış û mahfizê yewbin kerdış zafa. Şar, yewbin ri xayinti bıker, benatê a şare ri yewiti zaf zoar niyena ru. Xayinti yewbini ser, Mikail Aslan pê zaranc yew muecnak duno, Aslan vuno;

“ni zaranci genciya xode zaf rındkek wandenê, birayê mi kerdênê salikê berdenê meteris, uza de ebe tıfang pitenê. Zaranci veng dardenê wê, wandanê;

Qaqibo qaqibo

Ez zaranco kewiyu

Berê ez itaru

Çı waxto teynaru

Kes çino

Ni zalıman dest ra mi bixelesno

Cısnê mi!

Zerrê sima çiton mirê nêvêseno... ”⁸⁶

2.1.4.7. Kitabê Xayıs

İnson bızafî yewbin hola nesırasne zi yewbin ri fek eştış ra xwu dûir netepişeni. Çı heyfo wazen wa yew ten ser bı wazen wa yew şar ser bı, inson bızafî wahar yew fikir niye bı zi qal û qıse vatışi ra xwu duir negeni. Bıtaybeti inke ra vist- hiris ser ver, Tırkiya de semedê etnikan binan ser, zaf çı ameya vatış. İni vatış zaf hetê ra şar binan

⁸⁶ Mikail Aslan, Hayıg, r. 66

ser tesirêko xırabin vıraşta. Mikail Aslan zi hema qıcti xwu de keye xwu hewılna bi Qeyseri. Ini rocan ser Aslan vuno;

*“ Ma ke teber ra kay kerdêne; domanonê Tirkû amêne, pêy ra minatana mi dardêne we, mabêne xo de hûyenê. Rocê mi Usivi ra pers kerd, Usivi vat: “ Mau û piyê ino ci rê vato ke, dimê Kûrdo esto, coka pê ma de ser kenê”.*⁸⁷

2.1.5. Waştê

Zerê inson waharê tewır tewır hisa. Hers, ters, rik, hesudi, hes kerdış uzb. zaf his esta. His ê insoni ra tewr weş his, sinyayışa. Sinayış, zaf hetê ra karê xwu vırazena. Têrakotış zi yewbiyayış zi heskerdış ra yena. Yorê, yew heskerdış benatê yew qom û dewlet kerda hol yan xırab. Yorê, rid sinayış ra dı ten, yorê dı hebi qom yorê zi dı dewlet şer yan pêamayış vıraşti. Ma bion tarixi ra her yew ri yew mucnak esta. Truva ra Paris, cenî Spartus remna bi, rid ey ra şer ê Truva vecya. Kerem qêy xwu resnatışê Asli ser koun kerd qul, Mecnun Leyla ser xwu da çolan ri, Mem qêy Zin ri gonê xwu da, duniyê xwu bedılna. İnsan, zerê xwu de çı diyo, waştê ino biyar zuwan ser. Wext verin ra heta inke resım vıraşt, kitab nuşt, şiir û klam vat, zerê xwu do teber. Zerê xwu eşkera kerdış zi şar a şar bedılneye. Kitab, şiir, klam û resım kultur ra zi numunek duna. Tayê vatê, waştê ri kerra eştış, tayê vatêy waştê xwu wasıfnayış bıkılmı dekeri zerya de çı esta ey ameya zuwan ser. Mikail Aslan klaman xwu her his ser nuşt, vato. Albulanê Aslan ra tewr zaf klam eşq ser vaceya.

2.1.5.1. Berteng

Zer xwu bı do kamyoyê hetê ra, aqıl çew zi pêra kena dımı ra şına. Wexto, sinayış qelbê inson de caye xwu biger herd û asman ser ra çıta esta heme çı çew ri bena rınd. La, waştê çew ra çew bızonı yew kıl çinêya, yew nermi çinêya aqıl û zer dusyena miyanê tari ri. Kamer Söylemez pê ina klamê xwu waştê ri lome arda zuwan ser. Berteng ita de yew sembola. Şari ra yew ten, wext verin de, bışın koşkê mir, merdım mir o inson berteng de vındarnen ra. Tu biya sultanê zerya mı, eşqê tu ser ez hend kota

⁸⁷ Mikail Aslan, Xayıs, r. 23

miyanê derdan, ina dêrd mî ri dar tu bena, qala ke tu ra yena biya zey adır zerê mî veşnena, vuno.

Asmenê to pir paka bi

Ya koyê mi sultanê mi

Adir vara vêsayi cani

Ya koyê mi sultanê mi

Ez u amu bertengê to

Ya xêr vacı ya şer vacı

Sebir vana hata kotyo

Ya zerya mi sultana mi

Ez o can ra ro vejeno

Ya zerya mi sultana mi

Ez u amu mekanê to

Ya rayirê bide ya sir vacı

Gureti to ra mi barê to

Ya royê mi sultanê mi

Xezna mi to kerde xizan

Ya royê mi sultanê mi

Ezu amu dergaxê to

Ya esq vacı ya dez vacı

Vatê: Kamer Söylemez.

Muzig: Mikail Aslan

2.1.5.2. Bimirê Esqê Mı

Vatê rınd û muzig a weş, ina klam ser ra resê yew bini ri. Heskerdiş a raştikin kar gure her kes nebena. Rocan maya, taye inson esti ceni kışeni û wexto mahkema de xwu paweni ‘mı zaf hes kerdên ey ra ez ya kışt a!’ vune. Tema ina klam waştı ra hêvi bırnayışa. Bad ina umıd bırnayış ra pey, zerr a veşaye menda. Sinayış xwu de riamayış, bajne zi semedê pak mendış ri, xwu zeri ser antış esta. Mewlana Celaleddini Rumi vuno “*Ez xomi ba, ez veşaya, peşaya, hema biya*“. Inson ke heta hola neveşa, resayışê zer û aqıl zi nebena. Eşqê inson çıye faniyo vuno, hend nalayış û bermayış zi hen şına, eşq a raştikin dımı ra şı, vuno.

Binale zerya mi binale

Pir û pak vinde binale

Derd çiko derman çiko

Yê ma kulê serruno

Merdis ke gane weso

Esqê bêxêr ra dûiri

Bimire esqê mi bimire

Bir û pak vinde bimire

Amade be dirvêti rê

Serê sodiri de zurê

Qertiş rayirê nêdano

Dina biya qileri

Bimire esqê mi bimire

Pir û pak vinde bimire

Bivêse royê mi bivêse

Pir û pak vinde bivêse

Ma koti sewda koti

Çiyê fani rê berveme

Wes nêbene dirvêti

Fam izan ma ra dûiri

Vatê : Kamer Söylemez

Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.3. İntizar

Tema ma klam dejê eşqa. Zertengi dormali inson bigeri wext hin neverena. Wexto ruyê waştê xwu çew mevini roc û aşm beni temiyani, bena zeyce. Çew yew ten ra zaf hes bikeri û mo hes kerdiş xwu ri ra heviyê yewbiyayiş mevin, şew û roc bena derg, dunya ci ri bena teng. Dejê zerê ri melhem waştê xwu vinen. Her kes ho kar gurê xwu do, dunya biya zergun, rid çinyayiş tu ra zerya mi her çi ra biya serdın, vuno.

Binê dewe ra sonê rayi

Yenê sonê surelayi

Derdê surelau ez werdu

İlayi derdê çimşiyayi

Binê dewe hêgayê hergi

Melema mi hêgayê hergi

Çênê exbalê min u to ra

Ni roji çayê hondê biyê dergi

Meleme Meleme

Rinde Meleme

Çim buri qeytanê

Qeytan qeleme

Binê dewe bağ bastona

No halê ma nia sebena

Piyê torê bêro qeda
Cayila mi nia sebeno
Zeyva vera sono çemo
Dara vişna de yarme ya bo
Bava Xidir zerrê ra vano
Na qeyda simarê xalete bo
Meleme Meleme
Rinde Meleme
Çim buri qeytanê
Qeytan qeleme
Vatê : Bava Xidir
Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.4. Lea Qeraji

Bava Xidir pê ina klamê xwu eşqê xwu ardo zuwan ser, name waştê xwu kerd eşkera. Bava Xidir qayilo vengê xwu biresnî Didari. Didar cır i biya zey yew gîle kendal. Lea Qeraj yena mane dara kışt ê kendal. Didar biya mana heyatê Bava Xidir. Xwu, pa tepişneno. A dar bışık, zer şikêna, gon dejena, dunya ra umîd birena. Bava Xidir, mîrad xwu wazen, mîradı ra ca mendîş newazeno.

Bine dewe pîrdo texto
Melema mı pîrdo texto
Mi va yare porr munito
Pey de ref bi ref rêştö
Didara mı Didara mı
Bejna Didare lêa qeraji
Destê xo destê mi ke

Ma şime koe Sêvaji
Na dina bêfaydiya
Didara mi melema mi
Desto xo deste mi ke
Şimê miradê xo reşime
Didara mı melema mı
Şuqulungi kutê kungi
Juyo ke rayirê ra nê ama ne şî
Min o tore kuto lingi

Vatê : Bava Xıdır

Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.5. Payizê Zerya Mı

Miyan ê demseran ra tewr zaf, payiz keder duna inson zafin ri. Wesar temsiliyê zerguni kena, payiz temsiliyê zerdi kena. Roc a roc germi şına, serdını yena, dar pelê xwu ona war. War kotış ê pel, monena zey terakotışê dı ten. Tu payizê zerê mına vuno Aslan, waştı xwu ra duir mendışê xwu duno zuwan ser. Waştı xwu ra duir kotış cemedi duna, bê newê ra ina adir tafin, vuno. İnson wahar çı beno wa bı bo, zerya xwu de yew kêmi vını, mal û mulk şayi nedona cı. Zer serdın bı, tavistişê zer tena sinayey bena.

Payizê zerya mi
Sakilê dar û bêri
Malê dina se bikeri
Qal û qirê na alemi
Dem û dewrani

Cemedxanê zerrê mî rê
Êndî bêro tani
Bî de destê xûyê narini
Beso gos mede haylemê
Dem û dewrani

Vatê û Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.6. Qisaweta

“*Qisawet kerdîş, yew ten yan zi yew çî ser ğemnayîş û zafî ra fikrîyayîşa*”⁸⁸. Ina qisawet yorê ters ra, heycon ra, heskerdîş ra uzb. bıkılmi her çî ser bena. Ina klam de qisawet sinayey ser ameya vatîş. Nişanê hes kerdîşa. Çew yew ten ra raştta hesbikerî mi heskerdîş ri qisawet bena heval, bena umbaz. Yew dadi semedê qic xwu, yew aşix qêy waştî xwu ri qisewat kena. Tema ina klam waştî ser lerzayîşa. Sinayîş, wahar vecayîş wazena. Sinayîş, sinayêy xwu ser lerzayîşa. Beden sinayê birecif, zeriya sinayox lerzana. Ina yew sinayîş, heskerdeya raştikina. Zerya sinayox ra qisawet çerêz kê m nebena.

Ez ki waştîya xo ra zaf hes konê
Ferejike pukeleka
Sîma nêzanê
Hewr ke asmen de tilik bo
Qisawete ginena vile mi ro son
Koye mori de pelçim bilerzo
Page rijina zere mi de mireno

Vatê : Cengiz Aslan

Muzig : Mikail Aslan

⁸⁸ Gruba Xebate ya Vatêyi, (2016), *Ferhengê Kirmancki (Zazaki)- Tırki*, İstanbul, Weşanxaneyê Vatêyi, r. 620

2.1.5.7. Ref

Her kes wahar yew vêrisniya, la groniyê vêrisnê her kes zeyce nêbena. Qıymet yew ten zi çimê her kes ra zeyce nebena. Inson, pê yew merdım wext zaf bıvarn, o merdım ra dûir mendış zoar duna zer û mezgê inson ri. Bıtaybeti çew şiyerı ğêribi ri zer yew deyağ wazena, a deyağ çew ri bena zey yew gılê dar. La darêka çew paştê xwu duno cı a dar bışik zer se kena? Tengî û sıxleti bena zafı, zerê inson ra hevi zi şına şayi zi şına. Heskerdış, inson ri xwu patepiştışê heyat de ca pil gena. Kamyo zoari bena wa bı bo, zeri çewi de yew deyağ bı bo, ğeyal bı zi welat bena nezdi ğeribi teyne bena rehati. Tema ina klam erciyayê heskerdışa.

Çimê qudrêti ra ma simit piya

Ez heyranê sir û efsunê to

Şiya to girana herkeşi ya nêna

Ma to ke mebe bawo bawo

Ez kata sone

No deyağê tuyo mi fetelneno

Perrê tûyê zê refê mirçiko

Mi darenê wê

Welato ser de benê

Vatê û Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.8. Sakil

Mefumê wext ten ra ten, wext ra wext bedilnayeya. Yew mehkum bizon dar beno roc seni verena? Veyv, zoma ra hesbiker rocê veyve seni yena hes neker seni yena? Çew ğeribi ra ager welatê xwu ser dergiyê a rayir seni yena, welatê xwu ra dûir ser şiyer seni yena? Wext tesirê xwu hemê insanan ser zeyce nevirazena. Barê zer çine ser biya, qısweti ra lertzayış zi a çi ser bena. Cê waşti şiyayış şayi dona zerya merdım ri,

caverdiş keder dona inson ri. Kedera ke zerya merdım de nemitêyiya ina derd ri melhem waştê bena. Bava Xıdır ina klam xwu de waştê xwu ra pawitişê hevi keno.

Bonê piyê tuyo tırr de

Melema mi vanê tırr de

Honda ke mi to dima vato

Sakili nêmendê bırr de

Vore vara kou serde

Hewa pakawa tever de

Erê desta xwu endi bi de

Mi meverde miradi verde

Tirene yena eben camo

Pesew u peroz yenu sonu

Xızır miradê ma bikero

Çarek Giniz qeyda tu vano

Wiy Melema mi

Erê Heqi ra ke nêgar bo

Ma têver u têvira re kero

Rayê Qerebeli mirê biyêne des u di gami

Des u di gamu de amêne

Hazar gamu de siyêne

Wiy Melema mi

Binê dewa vêsayi ro

Jê phepugê usar wanenu

Reyna ke beri tu bivini

Des u di roje roze cenu

Des u di qurban kenu

Melema mi

Vatê : Bava Xıdır

Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.9. Waştiye re

Înson yorê nêçar monen. Dest çewi ra çik zi niyena. Ina hal, yew dej dona çewi ri, dejêka pil. Ğeribi de hilebile xwu biyayış, xwu ri yew ca vinayış hend rehat zi niya. Çodê çew çinê b1, inson tena b1, her çi çew ri zoar yena. Zer, yew deyax wazena. Ğeribi, des û lingan çew ri gıri erzena. Ina gıri dormalê zerê çew zi gena. Zer zey xwu kena, waştê ra hevi pawena. Ğeribi de waştê çıtaya? Aslan vuno waştê çew teber de bena zey yew vıl. Vılê ke ver desi de yena a qedeya. Çew ri bena yew deyağ.

Ax de wayi wayi

Mi va zerya mina bele

Mi va dej ê hete çepi

Kewti vere vayı ra şı

Ax lemin şı

Mi va Ğeribiye de

Wastiye çıka

Ver ê desi de çiçega

Tora deyax wazena

Vatê û Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.10. Xatune

Heskerdişa raştıkin, sinayê çim çew de kena rınd ê rından. Dunya de ey ra rındiyêr çim çew hin nêvinen. Sinayê, şew û roc mezgê inson ra nêvecena. İnson hend qayil neben yew ten, çew ri serevde yew çi bikerı. La, inson yew tenı ra raştı hes

bikerı, ına heskerdiş bajne serevde mı bena nebena ser, fikrayış nekena. A sinayey, mezg û zerya inson de bı, dunya bıqeld zi ğêm çew nebena.

Lê lê lê xatunê

Bejna to rindeka roye

Zê têleka temburi

Bextê mın u to kuyo

Lê lê lê xatunê

Mor ke moro xatunê

Pirenê xo wurneno

Sar saltanat rameno

Lê lê lê xatunê

Ni şindori kami nêro

Lê lê lê xatunê

Derdi mı danê vatêne

Lê lê lê xatunê

Na dina laser de şêro

Tapula mı tey çina

Tu sermiyana zeriya mı

Va mı rê serevde bo

Vatê û Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.11. Yara Mı

Tema ına klam dejê terakotış a. Dej ê caverdeyiş, inson erzen miyanê neçari. Wext o viyarte, viri ra neşinayış monen. Roca ke tepya de mendê, dejêko pil dun sinayox ri, mezg hola zonen roc a viyarte hin tepya neyena, la zer, vatê mezg nekena. Waşti ra terakotış dimi ra, tesel zi nemonena, bextê mı kera lala vun, qedêr xwu ri milê

xwu on var. Ina dej ê caverdiş dimı ra waşti xwu ra tena yew çi wazen, tu ra yew pawitiş mi çinêya bineyne kerra merz mı, mi ri besa. Ez hola zonena, tu hin anegeyrena, bineynê mı medejne, vuno.

Xora seba to ra vilê mi çêwto
Kemerê ki ti mede mi ro yara mi
Hayrê mi niya ez biliya xo kêwto
Kemerê ki ti mede mi ro yara mi
Zemanê koyê Bingoli ma de huyêne
Ez amêne ware de mi ti diyêne
Berbêne ez lewê to ra şiyêne
Kemerê ke ti mede mi ro yara mi
Ma top biyêne şiyêne şeyidê diyari
Derbaz biye a roce ez koti ra biyari
Bextê ma rê biyê ker û lal ziyari
Kemerê ke ti mede mi ro yara mı

Vatê:Hıdır Çelik

Muzig: Mikail Aslan

2.1.5.12. Zerya Talane

Neçari bizeliq yew merdımı, destveng mendîşi ra tepya zobne çik zi hin çinêya. Tê inson esti çew qey ınin ser gon xwu zi bı do, zerê ınin ra caye tu çine bı her çi hen şına, miyanê tariyê zulmatı de teynaye monena. Yorê zerya inson, yonê çı wazen qeder yonê kera nona ru. Roc a roc, zer bihel zi, serdini hin raşte tu nêyena, vuno.

Mı goni dê to mı cani dayi to

Astikê huşki mı rê mendi

Mı ro da to mı can da to
To ra gureti derdê/barê dina
Mı roz da to mı tani dê to
Mı rê mendi serdê çeli
Asmen bi thal asme şıye
Mı rê mendo tariyê şewe
Mı dayi to qonağ u serayi
Eşq ra mı rê pagi mendi
Vejiya royê mı ra şıya
Mı rê zeriya talanê mendê

Vatê : Kamer Sözlemez

Muzig : Mikail Aslan

2.1.5.13. Kıtabê Xayıs

Erciyayê yew waşti cuyayışê inson ser çendek bena? Tê esti waşti xwu wext vernayış ra, zowq û sefa ra vinen, tê esti waştıyê xwu pabesteyê heyatê xwu de vinen. Heskerdışa raştikin ked wazena, renc wazena. İnson wexta hêraye pê yew ten bıvarnı o inson ra dûir kotış manê heyat çew zi inson ra bena. İnson xwuser bı, hema serr xwu hetê ra zaf xort bı, yonê ten ver xwu de bıvin zi ben nêvin zi ben. La serr çew çendek pil bı, bıtaybeti roca extiyari de çew tenya bımon her çi tena zaf zaor duna çew ri. İnson kami ra zaf hes bıkerı zer zi wazena wa vêr xwu de bıvin. Ey inson ra dûir mendış, pabestê heyat xwu zi dest ra bena. Mikail Aslan ına his ser;

“Kokimi vat;

Keyna mi zewciye, şıye; locina mi de

Adir hona vêsêne,

Lacê mi ez ca verdo, şı, çaydana mi

Oncia ki giriyêne,

Cêniya mi ke şiyê heqîya xo, locina mi

*De dûyê mi birriya”.*⁸⁹

2.1.6. Zuwan

Vunê, dunya de hewt henzar ra zedêr zuwan yena qîsekerdiş. “Çimê iddian ra, ini zuwanan ra çara bon, nimê ini zuwanan heta peyni ina seser ra beni vind. Ina, yena mana des çahar roca hew yew zuwan dunya ra esterya yı bêna⁹⁰. Bitaybeti ey ke qayil nêbeni zuwanê xwu esteryaye bî, semedê zuwanê xwu cigerayış virazen xebat virazen. Perwerde, cuyayışê yew zuwan ser mihima, la hemê zuwan zi wahaê ina yew imkon zi niya. Ey ra ser zuwanan ra, likuniyê esterya biyayış eyr biya zafi. Tê inson esti, pê kamyoy zuwan fikriyên, qise ken, yan nusyen zaf ferq neken. Ina yew derd inin zi çinêya. Taye inson zi esti tena zuwan xwu ra hes keni û qayil nebene sot yonê yew zuwan, goşan xwu de bieşnawi, peyni ina yew fikir resena nijadperesti ser. Tena pê yew zuwan ra hes kerdiş, inson nêbeno nijadperest. La, tahammul xwu yonê yew zuwan ri ranemöcna, a hal hin bena nijadperesti. Germiyê yew zuwan, tesirê xwu ser her kesi ra zeyce nevirazena. Cuyayışê inson, ina tesir guretış ser caya mihim tepişena. Keye çew zi, şeklê fikriyayış çew ser tesirê xwu virazena. Bıkılmi cuyayışê inson, mezg û zuwanê inson ser, tesirêko pil virazena.

Dem a nezdi de Tırkki ra wet pê yonê yew zuwan qîse kerdiş û klam vatış qedaxa bî. Ina ra wet zafi hunermend zuwan xwu de neşkeni klaman bıvaci. Ina yew qedaxa eyr çinêya, la zafi hunermend esti pê zuwanê xwu klam vatış ra dûir vindeni. Bêtırkki pê yonê yew zuwan klam vatış xwu ri dezavantaj vinyena. Mikail Aslan wazen qedaxa bî, wazen wa ina qedaxa çinê bî klamê xwu pê zuwanê xwu vuno. Aslan, zuwan xwu ra hes keno û albuman xwu û kıtaban xwu zuwanê xwu ser virazeno.

⁸⁹ Mikail Aslan, Xayis, r. 15

⁹⁰ *Dünyada Kaç Dil Var,* (tarix çiniya), t.cr.20.05.2020, <http://www.sakaryatercume.com/tr/haberler/4/dunyada-kac-dil-var>

2.1.6.1. Hewese Domani

Aslan, ina klam de Zazaki zey yew inson gureto verni xwu û fek do cı: Tu klamê henzar serrona, şarmi û nemiti ca verd, hin xwu eşkera biker. O ke bışarmê, tu a niya. Tu ser çendek tometı bena wa bı bo, tu zerya ma de hewesaka pila, vuno. Aslan, ina klamê xwu ğeribi de nušto. Çew teber de bı, zuwan bena zey yew dadi, çew gena vırarê xwu. İnson vengê daye xwu hema ho pize daye xwu do o wext zi eşnawen. Zuwanê dadi germi duna inson ri. Aslan ina klam de vuno “Ma û piyê ma ra kota dûri” û bale ma zi benatê neslan ra seni yew xori gınena ser onceno. Tema ina klam wahir zuwan vetışa. Roc ra roc ina xori bineyne bena zaf, qıc ma, zuwanê ma ra dûir bene pil. Aslan vuno, wa çew zuwan xwu ra meşarm, ters û nêmiti ra xwu dûir biger, her kes wa waha zuwan vec.

Ti na welatê ğeribi de

Pizê maye de virara pi de

Ma ra talde zerrê çeyi de

Ça honde biya tomete

Endi xo eskera bike

To klama hazar serrona

Ma û piyê ma ra kota dûiri

Zerrê ma de hewesa

No hewesê klama

Siftêno qeyda na klame

Qê nêwurina wa hukmat

Tomete kero wa maye

Terso ver eskera mekero

Doman onca ke fekê xo de norneno

Vatê û Muzig: MikailAslan

2.1.6.2. Kirmanciye

Mikail Aslan, bext ê Zazaki siya û belek vineno. Siya vinen, çimki verni zuwan guretiya, belek vinen, çimki xwu zuwanê xwu de holi ser vinen. Derdê ina klam û şîir ê W.K. Merdîmî⁹¹ “Çin o” zeyceya. Şayi, holi, xırabi çı beno wa bı bo ez tu ra heskeno, vun. Zuwan ser, qedaxa ra lome keno. Dunya kota ina yew hal, inson bızafi rayir xwu ra vecye, yewbinan erzen miyanê tari û zulmati, tari de mendîş wahar zuwan veciş zi kena zoar, vuno. Derd dunya neverdeno ez wahar tu hola bıvecı, vuno. Aslan vuno, zuwanê inson mezgê insona, inson zuwanê xwu vind bikerı, mezgê û hişê xwu zi keno vind..

Kirmanciye Kirmanciye

Kirmanciya siya û beleke

Weşîye to de şîrina

Merdene to de şîrina

Hete to heşîtiya

Hete to ğerîbiya

Ez derde to re vaji

Ya ke derde xo re vaji

Dina alem laşerde şî

Zulm u tari bi daimi

Dawe de page to riznayi

Yere page de roye to riznayi

Vatê û Muzig : Mikail Aslan

⁹¹ W.K. Merdîmî, *Diwan Kırđki Zazaki Şîir*, Weşanxaneyê Vatê, İstanbul 2004, r.60-61

2.1.6.3. Kitabê Hayıg

Resayışê kultur ser tesirê coğrafya, tarix û zuwan piya beni. Coğrafya û tarix zuwan ser tesir kena, zuwan zi kultur resnena, bedıl nena. Ini hiri hemin yewbin ra cerafınış zoara. Muecnak, wexto inson mir balaw, çew miraz demekiri a mire ri, kem monena. Tesirê zuwan zi kultur ser inaya. Ma eşken kultur ra vac mir, zuwan ra zi vace miraz. Ini hê têmiyane. Aslan ina kitabê xwu de vuno, zuwanê Zazaki qıymetına û bimbareka, la zuwanê ma ser ra gun kem nebiya. Ini erciyayê vinyayışê xwu pê ini şiiirê xwu do teber;

“Gunê Kırmanci

Mirazê qomi

Ebe zonê zerrê ma vace

Dara Heqi

Tarixê destê murşidi

Ax, ezo bekeso bêwayiri”⁹²

2.1.6.4. Kitabê Xayıs

Cuyayışê Zazaki ser; qise kerdış, kitab nuştış, film ontış û klam vatiş rocan ma de biya zafi. La, standartiyê Zazaki hema çinêya. Ini ra wet wazen wa hetê qise kerdışi ra b1, wazen wa nuştış ra b1, yewbin ri kerra eştiş zafa. Her kes hetê xwu ra onyen ina mesela ser û ey xwu heq ey binan zi xelet vineno. Ini kerra eştiş zi zerê zafê inson şıknena zuwan ra zi dûir finena. Ini mesela ser Mikail Aslan vuno:

“Ewropa de zobina fek (şıwe) qeşi kerdene zenginiya, coka feko rê wayir vecinê, seveknenê. Ma de no ki jubini rê kerdê serevde. Ver hukmê ni tari û zûlmati de, mi fekê Sêwrege ra kilami vati, cailo ez kerdo gûnekar. Kemerî vêrdi jubini ra. Caili nêzanê ke fekê her keşi xorê şirêno...”⁹³

⁹² Mikail Aslan, Hayıg, r.43

⁹³ Mikail Aslan, Xayıs, r. 30

VATÊ PEYÎN

Yew vatêya verin esta, vuna “*Dar hendê xwu vêrsi duna*”. Inson zi hende xebat û rencê xwu beno wahar yew vêrsi. Dergi û hiratiyê ey dar vêrsiyê dar zi kena hendek. Inson xebatê xwu çendek zaf yew çi ser bıvıraz, hendek zaf o çi ser beno wahar zonaye. Mikail Aslan, xebatê xwu bızafi muzig ser vıraştı. Ini ra wet pê her yew albumê xwu muzigê xwu resnayo, aver berdo. Klamanê ke hetê Mikail Aslani ra ameya vıraştış, ini klaman de behsê tewir tewir temayan biya. Temayanê Aslan ser, ma tesirê tarix û coğrafayê xwu zafi ra vineni. Klamanê Aslan ma ri möcnena ra, Aslan cuyayışê tarixê ini herdan ra bêxeber nêendo. Sosyologan vune şıma wexto qayıl bı xebatê xwu yew zuwan yan yew kultur ser bıvıraze, bonê klaman ra zi. Klamanê Aslan sosyoloji hetê ra zi mucnak duna ma ri. Tede eşq, baweri, tarix, kultur u.z.b ra zi temayan esti. Rocek sosyolojiyê Zazê ser yew xebat biyer vıraştış klamanê Aslan ra zi çew eşken numunek biger. Wexto Aslan, destpê keno yew album bıvırazı, ini albumanê xwu pê yew konsept ser vıraştı, Aslan benatê klaman û albumünê de ahengi no ru. Ini ahengi hem hetê vate ra hem zi hetê muzigi ra eşkera biya. Aslan albumanê xwu ser keda pil do, fekê ra vete nêvıraştı. Ina ked û renc zi zuwan û muzigê xwu ri qıymet dayış ra yena.

Muzigê Zazaki ser, roc a roc pyêser ronayış bena zaf, resayışê xwu berdeyam kena. Ini pyêser ronayış de bêşik, zaf hunermend gurey erciyaye vıraştı. Inin ra yew zi Mikail Aslano. Cıgerayışê ini tez veta werte, Aslan pê klamanê xwu sınısiyayış û zonyayışê Zazaki ser zi xebateka erciyayê vıraştı. Klamanê Aslan internet ser zaf ten hetê ra goşdare biye. Tena hete goşdari ra nê, klamanê Aslan hunermendan zaf sınısnaye hetê ra zi ameya vatış. Ini vatış zi esayışê Zazaki ser zaf ercayıya. Aslan tena klam nevato, klam nusen, muzig vırazen û kitab nusyayış hetê ra zi xebata erciyaye vıraştı. Xebatkariyê Aslan û Rençber ‘Eziz munen yewbinan ri. Çewlig ra Rençber ‘Eziz serr ê 1980 an de muzigê Zazaki ser xebateka ercayê vıraşt bı. Rençber Eziz serr ê 1988 de dunyê xwu bedilneno. Hema zi klamanê Rençber, hunermênd zafin hetê ra yena vatış. Rençber ‘Eziz bızafi klamanê xwu vaten, muzigê xwu vıraştın. Ina hetê ra benatê Rençber û Aslan de yew pabestê esta. Ini ra wet ma eşken vace, Mikail Aslan muzigê xwu kok xwu ra geno. Rocek tarixê muzigê Zazaki ser yew xebat biyerı vıraştış ini pabestê teyne hol vecena werte.

Cuyayış û resayışê yew zuwan ser qıse kerdış çendek mihim bena hendepê mihimiyê nuştış zi esta. Aslan, hunermendeko xebatkaro, gurey xwu ser rencdaro.

Tarix verini ra ameyi klamê Zazaki zaf esti. Ini klaman zi bızafi feki ra fek reseya rocan ma ri. Aslan ini klaman ra zi vıl geno, la xwu pê ini klaman eşkera nekerdo. Wexto klamanê vêrinan wenen, min ri pê muzigê xwu newê ra yew roeh duno. Muzigê Zazaki ser xebat vırazen, resnen û newirnen. Hetê bedılnatış ra zi klamanê Aslan muzigê Zazaki ser karê xwu vırazeni. Bızafi klamanê Çewlig, Suk û Gımgım klamê Zazaki semedê veyvan ser yena vatış. Roc ra roc ina vıraştış ha bedılyena. Ma eşken vacı Aslan, pê muzigê xwu ini bedılnatış ser, merhaleya hol duno muzigê Zazaki ri. Aslan wexto muzigê xwu vırazeno, tê klamanê xwu de muzigê rocawan û rocakotı harmonize ser zi xebat vırašto. Aslan wexto ini harmonize kerdış ser xebat vıraşt, yew het tena nêešto verni, wırdin piya şuxulneno. Perbin ra klamanê Aslan hisê ke hê zerê insone de hemın ser vıraziyaya. Muzigê klamanê xwu bızafi, wı bı xwu vırašto. Kıtabanê xwu zuwanê xwu de nuseno. Ini xebatê hemın zerguniyê muzig û edebiyatê Zazaki resnena, aver bena.

ÇİMEYİ

- AKDOĞAN, Bayram, “Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 42, Umar 1, Ankara 2001, r. 213-245
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, ÖZTÜRK, Said, KARA Rıza, *Sorularla Ermeni Meselesi*, Osav Yayınları, İstanbul, 2000
- ASLAN, Mikail, *Hayıg- Kulağında Nehir Uğultusu*, Yön Yayınları, İstanbul, 2010.
- ASLAN, Mikail, *Repertuar/ Klamê Çemê*, Tij Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ASLAN, Mikail, *Xayis*, Gün Matbaacılık, İstanbul, 2016.
- BATDI, Veli û SEMERCİ, Çetin, “Şarkıların Yabancı Dil Becerilerini Geliştirmedeki Etkinliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, Ankara 2012, r. 126-133
- BELGE, RAUF, (2016), *Bir Beşeri Coğrafyacı Olarak İbn Haldun*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- BİNGÖL, Bilge, “Sanat Özgürlüğü”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt1, Umar 2, Ankara 2011, r. 92-139
- DİKEN, Bülent ve Bagge, Carsten Laustsen, *Filmlerle Sosyoloji*, (Çrn. Sona Ertekin), Metis Yayınları, İstanbul 2010.
- GÖKTEPE, Ömer Faruk, (2013), *Tunceli İsyanı*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- HALLI, Reşat, *Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar (1924- 1938)*, Genelkurmay Harp Daire Başkanlığı, Ankara, 1972.
- HUSSEİN, Khalid, *Uçurtma Avcısı*, Everest Yayınları, 2004.
- KAFKA, Franz, *Aforizmalar*, (Çar. Osman Çakmakçı), Altıkırkbeş Yayınları, İstanbul 1998.
- KARAMIZRAK, Neslihan, “Ses ve Müziğin Organları İyileştirici Etkisi” *Koşuyolu Heart Journal*, C.17 Hmr.1, İstanbul 2014, r. 54-57

- MERDİMİN, W.K, *Diwan Kırdki Zazaki Şiir*, Weşanxaneyê Vatê, İstanbul,2004
- Muf. ÇOLİĞ Feqi, *Tefsirê Qur'onê Kerim Zazaki*, Ravza Yayıncılık ve Matbbacılık, İstanbul 2014, r. 299- 301
- MERİÇ Cemil, *Bütün Eserleri 5 Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999
- NAMLI, Gülşah Türkmen, “Heidegger: Fenomenolojik Bir Problem Olarak Dil”, *Posseible Düşünme Dergisi*, hmr. 4, Ankara 2013, r. 1-12.
- SARITAŞ, Süheyla, “Halkbiliminde Maddi Kültüre Teorik Ve Metodolojik Yaklaşımlar”, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt 16, Hmr. 122, İstanbul 2019, r. 29-40,
- SONTAG, Susan, *Başkalarının Acısına Bakmak*, (Çrn. Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2004.
- ŞENEL, Onur, (2013), *Müzik Algısı, Müzik Tercih Ve Sosyal Kimlik Bağlamında Müzikte Önyargı Ve Kalıp yargı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir
- OKTAY, H.Emre, *İnönü Dönemi*, Akis Kitap Yayınevi, İstanbul. 2013.
- UYGUN, Oktay, *İbn-i Haldun'un Toplum ve Devlet Kuramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- VARDAR, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, ABC kitabevi, İstanbul, 1988.
- YILDIZ, Mehmet Edip, (2015), *Kimliğin Siyasallaşması: Tunceli Örneği*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın

ÇİMEYÊ DİJİTALİ

- ASLAN, Serpil, (27.09.2015)*Veng ê Royi 2. Bölüm (Ropörtaj)*, t.c 17.04.2020
<http://www.siverekgenclik.com/yazar/veng-royi-2bolum-roportaj-2277.html>
- BAŞARAN, Kenan, (23.08.2012), *Tanrı Bir Kayıt Aletidir*, t.cr. 21.02.2020,
<http://www.radikal.com.tr/kultur/tanri-bir-kayit-aletidir-1097923/>

- BAYRAK, Veli, *Dağların Aslanı Seyit Rıza*, (16.11.2012) Dağların Aslanı Seyit Rıza”, t.cr. 17.04. 2020, <https://www.demokrathaber.org/daglarin-aslani-seyit-riza-makale,6849.html>.
- BOZKURT, Fuat, (2016), *Kırklar Cemi*, t.cr. 07.05.2020, <https://alevi-koeln.de/kirklar-cemi/>
- Cafrande. org, “*Mikail Aslan ve Dersim Ermeni Halk Şarkıları: Petag Albümü* » *Cafrande Kültür Sanat*”, *Cafrande Kültür Sanat* (blog), 15 Haziran 2017, <https://www.cafrande.org/mikail-Aslan-yeni-albumu-petag-dersim-ermeni-halk-sarkilari-cafrande-orgta/>.
- Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI* <https://www.biyografya.com/biyografi/13041>, t.cr. 04.03.2020
- BÜYÜKŞAHİN, Veli, (tarix çiniya), *Kısaca Alevilik*, t.cr. 19.05.2020, <https://alevynet.com/2017/03/14/kisaca-alevilik/>
- ÇAĞLAR,Özgün, “*Doğa için Doğu’dan bir ses*”, (10.07.2013) Agos, t. cr. 12.03.2020, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/5250/doga-icin-dogudan-bir-ses>.
- DOĞAN, Metin, (3.02.2020), *Alevilikte Hızır İnancı*, t.cr. 20.05.2020, <https://alevi-fuaf.com/tr/2020/02/03/alevilikte-hizir-inanci-fuaf-yol-erkan-kurulu/>
- DİNK, Hrant, “*Ruh halimin güvercin tedirginliği*”,(27.01.2007),www.hrantdink.org, t.c.r 22.04.2020, <https://hrantdink.org/tr/hrant-dink/hrant-dink-yazilari/725-ruh-halimin-guvercin-tedirginligi>.
- Dünyada Kaç Dil Var*,(tarix çiniya),t.cr. 20.05.2020, <http://www.sakaryatercume.com/tr/haberler/4/dunyada-kac-dil-var>
- EMRE, Erdal, (26.04.2015), *Mikail Aslan Zazaca'nın güneyine indi: Fırat'ın ve Yılmaz'ın Güney'inden türküler*, <https://www.birgun.net/haber/mikail-Aslan-zazaca-nin-guneyine-indi-firat-in-ve-yilmaz-in-guney-inden-turkuler-78046>, t.cr. 20.04.2020
- GÜLTEKİN, Ahmet Kerim (1 Adar 2018), *Dersimli Alevi Kürtlerde Kutsal Mekân Ritüelleri*, t. cr. 21.02.2020, <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/dersimli-alevi-kurtlerde-kutsal-mekan-rituelleri>

- Hafızam yarımdayı tamamlandı (Mikail Aslan'ın Dersim Hayat gazetesinde yayımlanan ropörtajı),* (28.06.2010), <https://tr-tr.facebook.com/notes/zazaki-muzik-muzik%C3%AA-zazaki-hafizam-yarimdi-tamamlandi-mikail-aslanindersim-hayat-gazetesinde-yayinlanan-r%C3%B6/134178746600568/>, t.cr 27.05.2020
- HAKKI, Seyyid, (tarix çiniya), *Alevi İnancında İkrar*, t.cr. 19.05.2020 <https://www.uludivan.de/Alevi-inanc%26%23305%3Bnda-ikrar.html/>, t.cr 19.05.2020
- KAYA, Yaşar (11.07.2020), *Mikail Aslan ü Şarê Ma*, t.cr. 12.04.2020, https://wikisource.org/wiki/Mikail_Aslan_u_%C5%9Far%C3%AA_ma
- KARATAŞ, Haydar (18.03.2010), *Qocgiri Ame Ra Zon*, t.cr. 07.03.2020 <https://dersimzaza.wordpress.com/18/pelguzar/>
- Mikail Aslan ile söyleşi* (10.12.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=IdBz8VqvIHK>, t.cr. 25.04. 2020
- Mikail Aslan, Güzelleme*, (20.07.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=frA-b-A9cz0> c.r 16.02.2020
- MUNGAN, Murathan, (2006), *Yüzleşme Korkusu*, t.cr 20.02.2020, <https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-210-ekim-2006/2393/yuzlesme-korkusu/4875>
- Nefes Hasan Ali Mikail Aslan 1 bölüm 22.12.2018, (24.12.2018), <https://www.youtube.com/watch?v=Rx4XnvmOWSo> – t.cr. 04.03.2020
- Özcan, Nazan, (22.06.2008), *Müziğin Simyacısı*, t.cr. 17.04.2020 <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=884528>
- ŞAHİN, Ümit (03.06.2011), *Benim Edip Canseverim*, t. cr. 18.03.2020, <https://yesilgazete.org/blog/2011/06/03/benim-edip-canseverim/>
- Pepuk Kuşunun Hikayesi*, (1.04.2017), <https://www.youtube.com/watch?v=IO1g-v9H-M4>, t.cr. 22.05.2020
- Rencber Aziz Wey Azo*, t.cr. 23.04.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=DkPYhOjCxT8>

ŞAHİN, Tefvik, (2010), *SAE KERDENA DESTANA PELGUZARE*, t.cr. 07.03.2020
<http://www.cilagazete.com/tevfik-sahin-yazdi/.html>

Tema Nedir, (03.02.2016), <https://tema.nedir.org/> 12.05.2020

Ortaokul- İngilizce, (tarix çiniya), t.cr. 11.04.2020,
<https://www.sevuskudar.k12.tr/okul/ortaokul/ingilizce/58/>

ÖRER, Ayça, *Mikail Aslan'ın Xoza Albümü: Başka Bir Yaşamın, Doğanın ve Kültürün Müzikal Mirası*, t.cr. 16.05.2020, <https://www.cafrande.org/mikail-Aslan-xoza-albumu/>

YENER, Erdoğan, “*KIRMANCKÎ İLE MEM Û ZİN*”, (01.02.2014), [zazaki.net](http://www.zazaki.net), t.cr 23 Ağustos 2020, <http://www.zazaki.net/haber/kirmanck-ile-mem-zn-1669.htm>.

FERHENG

AYDAR, Memet, *Zazaki-Turki Qalier*, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2003

HAYIG, Roşan, *Zazaca- Türkçe Sözlük ve Türkçe- Zazaca Sözcük Listesi*, Tij Yayınları, İstanbul, 2012

Gruba Xebate ya Vatêyi, *Ferhengê Kırmancki (Zazaki)- Tırki*, WeşanxaneyêVatêyi, İstanbul, 2011

ÖZGEÇMİŞ
KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Abdulsamet ÇETKİN
Doğum Yeri	BİNGÖL
Doğum Tarihi	28.09.1984

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Harran Üniversitesi/ Şanlıurfa
Fakülte	Fen- Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Milli Eğitim Bakanlığı
Görevi/Pozisyonu	Öğretmen
Tecrübe Süresi	8 yıl

İLETİŞİM

Adres	Selahaddin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesi/ BİNGÖL
E-mail	sametcetkin@hotmail.com